

Advies voor Plan van Aanpak Verdrogingsbestrijding provincie Utrecht

Lokale en regionale maatregelen

Opdrachtgever:

7 september 2022

Titel: Advies voor Plan van Aanpak
Verdrogingsbestrijding provincie Utrecht
Subtitel: Lokale en regionale maatregelen
Versie: Definitief 2.0
Document nr.: 050-21-BWZ
Datum uitgave: 7 september 2022

Naam en adres opdrachtgever: Provincie Utrecht
Team Natuur en Landbouw, Team Water en
Bodem
Archimedeslaan 6, 3584 BA Utrecht
postbus 80300

Samenstellers: ir. R. (Rob) Klaarenbeek
ing. R.M. (Robin) Crooij
Projectleider: ir. J.W. (Hans) van Zanten

Akkoord voor uitgave ir. J.W. (Hans) van Zanten

Paraaf:

Kantoorboerderij Rustenburg
Lekdijk 15 | 4121 KG Everdingen
www.bwz-ingenieurs.nl

Ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Tiel onder nr. 30232690

Samenvatting

In opvolging op de *Evaluatie verdrogingsbestrijding provincie Utrecht* (in september 2020 door GS van de provincie Utrecht vastgesteld) heeft de provincie Utrecht de opdracht gegeven voor het opstellen van een Plan van Aanpak Verdrogingsbestrijding provincie Utrecht. Het doel hiervan is om in samenwerking met alle betrokken gebiedspartijen een breed gedragen aanpak op te stellen voor de lokale én regionale restopgaven van verdrogingsgevoelige Natura 2000- en NNN-gebieden op de TOP-lijst verdroging. Deze lijst omvat in totaal 31 TOP- en SUBTOP-gebieden die zijn vastgelegd in het convenant verdrogingsbestrijding 2008, en tevens een vijftal andere verdrogingsgevoelige Natura 2000-gebieden en voormalige Natuurbeschermingswetgebieden.

Hiervoor zijn met alle gebiedspartijen (terreinbeheerders, waterschappen, drinkwaterbedrijven, land- en tuinbouw organisatie en natuurorganisaties) gesprekken gevoerd op basis van vooraf toegestuurde vragenlijsten. De eerdere uitkomsten uit de *Evaluatie verdrogingsbestrijding provincie Utrecht* zijn bij de partijen geverifieerd en geactualiseerd. Dit heeft geleid tot een actuele lijst met regionale en lokale maatregelen die nodig zijn om de verdroging van verdrogingsgevoelige TOP-lijst-gebieden in de provincie Utrecht aan te pakken.

Voor de aanpak van de regionale restopgave, met name voor regionale verkenningen naar ecohydrologisch systeemherstel van de verdrogingsgevoelige natuurgebieden, adviseren wij aan te haken bij reeds lopende gebiedsprocessen. Voor Natura 2000-gebieden (waar deze opgave aan de orde is) kan de aanpak van verdroging samengaan met het gebiedsproces Stikstof gebiedstafel West of Oost. Voor de meeste overige gebieden, TOP- en SUBTOP-gebieden waar invulling moet worden gegeven aan regionale maatregelen in de omgeving van de Utrechtse Heuvelrug, wordt geadviseerd aan te sluiten bij het gebiedsproces Blauwe Agenda. Geadviseerd wordt om samen met de betrokken partijen te borgen dat zij de komende 6 tot 8 jaar aan de resterende verdrogingsopgave in de provincie Utrecht werken. Het is essentieel dat de verdrogingsbestrijding niet vertraagd vanwege de nodige aandacht voor andere onderwerpen in de gebiedsprocessen. Hiervoor is het noodzakelijk dat de provincie een trekker Verdrogingsbestrijding aanstelt en de voortgang jaarlijks in een bestuurlijk overleg rapporteert. Het advies is om hiervoor een bestuurlijk overleg verdrogingsbestrijding in te stellen of dit te integreren in een bestaande bestuurlijke overlegstructuur. Ook is nodig dat de diverse betrokken organisaties projecttrekkers aanstellen voor de verkenningen, planuitwerking en de uitvoering van maatregelen. Middels periodieke voortgangs-, projecttrekkers- en bestuurlijke overleggen moet de voortgang van de aanpak worden gemonitord en bewaakt. In overleg met alle betrokken gebiedspartijen wordt geadviseerd om de aanpak van lokale maatregelen per gebied te beleggen bij de betreffende terreinbeheerder. De terreinbeheerder is projecttrekker van de genoemde lokale maatregelen per gebied en zoekt indien nodig samenwerking met andere partijen om te komen tot resultaat.

Op basis van dit adviesrapport stelt de provincie Utrecht een voorstel op voor de bestuurlijke besluitvorming over de aanpak van verdrogingsbestrijding in de provincie Utrecht. Er wordt naar gestreefd dat dit voorstel medio 2022 gereed is. Uit deze adviesopdracht (deel 1) en de onderbouwing van het advies (deel 2) komt duidelijk naar voren dat structurele aandacht en middelen noodzakelijk zijn om verder herstel van verdrogingsgevoelige natuur in Utrecht te bereiken.

Inhoud

1.	Advies voor plan van aanpak Verdrogingsbestrijding	i
2.	Inleiding	1
3.	Uitgangspunten en kader	3
3.1	Wat wordt er met verdroging bedoeld?.....	3
3.2	Natuurdoelen en verdrogingsgevoelige natuur	3
3.3	Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020	7
4.	Lopende gebiedsprogramma's en mogelijke relatie met aanpak verdroging	11
4.1	Inleiding	11
4.2	Programma klimaatadaptatie 2020-2023 provincie Utrecht	11
4.3	Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug.....	12
4.4	Regionale Veenweidestrategie provincie Utrecht.....	13
4.5	Uitvoeringsprogramma bodemdaling 2020-2023	14
4.6	Gebiedsgerichte aanpak stikstof provincie Utrecht	15
4.7	Biodiversiteitsherstelplan Amstel, Gooi en Vecht	17
4.8	Metropool Regio Amsterdam, Systeemherstel Utrechtse Heuvelrug.....	17
4.9	Uitvoeringsprogramma Natuur	18
4.10	Regionaal maatschappelijke agenda Alblasserwaard-Vijfheerenlanden	18
4.11	Regionale adaptatiestrategieën Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie.....	19
4.12	Zoet watervoorziening Oost Nederland (ZON).....	20
4.13	Agenda Vitaal Platteland (AVP) / Uitvoeringsstrategie landelijk gebied.....	20
4.14	Kaderrichtlijnwater (KRW).....	21
4.15	Convenant KAMM-landgoederen.....	22
4.16	Gebiedsproces toekomstbestendige Ronde Hoep	23
4.17	Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW)	23
4.18	Samenvattend overzicht en conclusies	23
5.	Actualisatie van de lokale en regionale restopgave	25
5.1	Inleiding	25
5.2	Toelichting vragenlijst per gebied en interviews.....	25
5.3	Verwerking informatie vragenlijsten en interviews	27
5.4	Resultaten actualisatie restopgave	30
5.5	Extra gebieden	32
5.6	Monitoring.....	34
5.7	Klimaatverandering	36
5.8	Drinkwaterbedrijven.....	36
5.9	Inbreng van belangenorganisaties	38

6.	Basis voor de vervolgaanpak	40
6.1	Inleiding	40
6.2	Lokale restopgave lopend/in uitvoering.....	40
6.3	Lokale restopgave nieuw	42
6.4	Regionale restopgave lopend/in uitvoering	45
6.5	Regionale restopgave nieuw	47
6.6	Extra gebieden	53
6.7	Monitoring	53
6.8	Klimaatverandering	54
6.9	Concretisering gewenste doelrealisatie natuur	54
6.10	Aanpak verdroging is blijvend proces van plan-do-check-act	55
	Bijlage 1: Samenstelling projectgroep en klankbordgroep	56
	Bijlage 2: Overzicht restopgave per gebied.....	57
	Bijlage 3: Kaartoverzicht lokale en regionale restopgave	62
	Bijlage 4: Overzicht monitoring per gebied.....	74

Deel 1

Advies voor Plan van Aanpak Verdrogingsbestrijding provincie Utrecht

1. Advies voor plan van aanpak Verdrogingsbestrijding

1.1. De opgave

De *Evaluatie verdroging 2020* heeft duidelijk gemaakt dat in veel van de gebieden van de TOP-lijst verdroging maatregelen zijn uitgevoerd of gepland zijn, maar dat dit nog niet heeft geleid tot optimaal herstel of ontwikkeling van de gewenste ecologie in deze gebieden. Dit komt doordat de maatregelen vooral beperkt zijn gebleven tot maatregelen binnen de bestaande natuurgebieden. Voor verdere verbetering van de hydrologische omstandigheden en benutting van de aanwezige potenties zijn maatregelen nodig die bijdragen aan '**stysteemherstel**'; maatregelen die zorgen voor herstel en/of versterken van kwelstromen in de natuurgebieden of die bijdragen aan het beperken van de wegzijging. Bij de inbreng die gebiedspartijen voor dit project hebben gegeven, is dit nogmaals bevestigd.

Tot nu toe zijn dergelijke maatregelen in het algemeen achterwege gebleven, omdat dit vaak ook effecten geeft voor andere functies. Dit maakt het uitvoeren van dergelijke maatregelen complex en moeilijk haalbaar. Hiervoor zijn **maatschappelijke afwegingen** nodig en tot nu toe is er onvoldoende draagvlak geweest bij betrokken partijen om het gesprek hierover aan te gaan. Het 'laaghangende fruit' is dus geplukt, nu komen de lastigere opgaven.

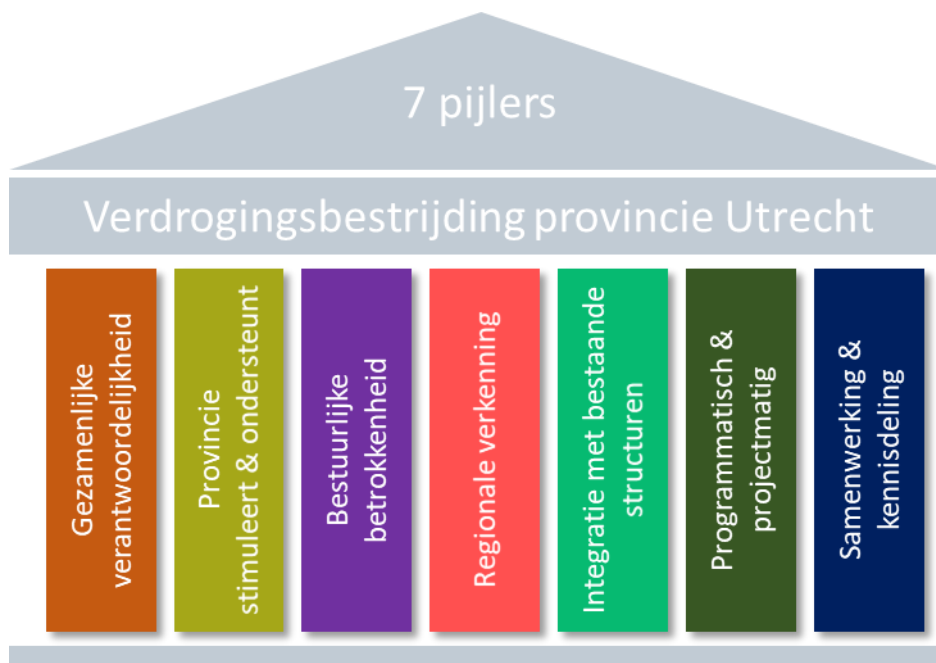
Belangrijke constatering is ook dat er op dit moment naast verdroging ook diverse andere opgaven rond natuur en water spelen die aanvullende maatregelen vragen. Voorbeelden hiervan zijn de gebiedsgerichte aanpak stikstof, het realiseren van KRW-doelstellingen, het afronden van de NNN, het tegengaan van bodemdaling, het realiseren van de Natura 2000 opgaven en het tot stand brengen van klimaatadaptatie. Bij al deze opgaven gaat het veelal om dezelfde gebieden, om vergelijkbare maatregelen en om vergelijkbare maatschappelijke afwegingen. Gebiedspartijen streven voor verdere aanpak van de verdroging een **integrale gebiedsgerichte aanpak** na, die bij voorkeur geïntegreerd is met andere lopende gebiedsprocessen of -opgaven. Dit geeft meer kans op succes en bevordert een effectieve en doelmatige aanpak.

Naast de regionale opgave speelt bij diverse gebieden ook dat er nog verbeteringen of optimalisaties mogelijk zijn binnen het natuurgebied. Meestal zijn het de terrein- of waterbeheerders die hier het beste zicht op hebben. Waar deze het initiatief nemen voor aanpak voor deze **lokale maatregelen**, kan dit volgens diverse sporen tot uitvoering komen. Maar een **overkoepelend overzicht** over wat hierbij speelt, wat eventuele knelpunten zijn, en wat hiermee wordt bereikt, ontbreekt.

1.2. 7 Pijlers voor de vervolgaanpak

Er moet dus gewerkt worden aan systeemherstel binnen de maatschappelijke context waarbij gebiedspartijen elkaar weten te vinden en aan gemeenschappelijke opgave(n) werken. Om de verdere aanpak van verdroging succesvol te maken, wordt voorgesteld om in te zetten op de volgende zeven pijlers en deze worden hierna per pijler toegelicht.

A. Aanpak verdroging is gezamenlijke verantwoordelijkheid

Alle betrokken partijen investeren nu en de komende jaren capaciteit, financiën en expertise. Verdrogingsbestrijding is een gezamenlijke verantwoordelijkheid én een gezamenlijk succes. De terreinbeherende organisaties of de waterbeheerders zijn vaak al de projecttrekkers voor de uitvoering van lopende en nieuwe lokale maatregelen. Uitgangspunt is dat het initiatief daar blijft waar de verantwoordelijkheid ook ligt. Voor regionale verkenningen én maatregelen zullen provincie of waterschap meestal als projecttrekker optreden, tenzij de verantwoordelijkheid duidelijk bij een andere partij ligt.

De gezamenlijke ambities en samenwerking in de verdrogingsaanpak zijn in 1999 en 2008 vastgelegd in een convenant tussen betrokken partijen. Dit heeft goed gewerkt. Om uitdrukking te geven aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de vervolgaanpak, wordt voorgesteld om over de vervolgaanpak een nieuwe samenwerkingsovereenkomst tot stand te brengen of dit op andere wijze bestuurlijk te bekrachtigen.

B. Provincie stimuleert en ondersteunt

De provincie stelt een provinciale ‘trekker’ (accounthouder) verdrogingsbestrijding aan. Taak van deze persoon is het stimuleren en coördineren van de aanpak, het afstemmen met gebiedspartijen, het bevorderen van de financiering, het opstellen en bijhouden van een werkprogramma en het overzicht houden over de voortgang in de verdrogingsbestrijding. De provinciale ‘trekker’ (accounthouder) is aanspreekpunt voor alle partijen en bevordert samenwerking en kennisdeling tussen de diverse betrokkenen.

C. Bestuurlijke betrokkenheid bij de aanpak en strategische sturing op de voortgang

Het is belangrijk dat partijen de doelstellingen van de verdrogingsaanpak onderschrijven en vanuit eigen taken en verantwoordelijkheden willen bijdragen aan deze aanpak. Om te voorkomen dat de aanpak stagneert en verwatert, is het advies om een ‘bestuurlijk overleg verdroging’ te organiseren voor strategische sturing op de voortgang van de aanpak. Dit kan middels een apart bestuurlijk overleg met betrokken partijen, maar ook

door aansluiting en agendering bij reeds bestaande bestuurlijke overlegstructuren tussen partijen.

Doel van het bestuurlijk overleg verdroging is om de overall-voortgang in de aanpak te volgen en zonodig strategische sturing te geven. Deze bestuurlijke betrokkenheid waarborgt dat de aanpak van verdroging als eigen thema op de bestuurlijke agenda blijft staan en geeft op beleidsniveau uitwerking aan het principe van de plan-do-check-act cyclus.

Voor het bestuurlijk overleg verdroging wordt uitgegaan van een frequentie van eenmaal per jaar. De leden van het bestuurlijk overleg hebben mandaat vanuit hun organisatie voor eventuele besluitvorming die op de agenda staat. Na elk overleg wordt een gezamenlijk voortgangsbericht gepubliceerd. De voorgestelde deelnemers voor het bestuurlijk overleg verdroging zijn:

- Provincie Utrecht
- Waterschappen: Waterschap Vallei en Veluwe, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, waterschap Amstel Gooi en Vecht, Waterschap Rivierenland;
- Terreinbeheerders: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Utrechts Landschap, Zuid Hollands Landschap, UPG (namens particuliere terreineigenaren);
- Drinkwaterbedrijven: Vitens, Oasen en Waternet
- Overige partijen: LTO-noord, Natuur en milieufederatie Utrecht, Vereniging Nederlandse Gemeenten.

Het bestuurlijk overleg verdroging is niet bedoeld voor bestuurlijke afweging of besluitvorming op gebiedsniveau. Hiervoor wordt aansluiting/integratie gezocht met de bestuurlijke organisatie van lopende gebiedsgerichte processen/-programma's. Dit is onderdeel van pijler E.

D. Regionale verkenningen als basis voor systeemherstel

Door uitvoering van lokale maatregelen zijn in de afgelopen periode reeds belangrijke stappen gezet om verdroging in de TOP-lijst gebieden tegen te gaan. Voor verdere bescherming, herstel en verbetering moet gewerkt gaan worden aan systeemherstel op regionaal niveau. Dit vormt de kern van het vervolg van de verdrogingsaanpak. Hiervoor worden per gebied of per cluster gebieden regionale verkenningen uitgevoerd, waarmee wordt bepaald wat mogelijke en effectieve maatregelen zijn, en welke keuzes/afwegingen hierbij moeten plaatsvinden. De regionale verkenning heeft zowel een technisch-inhoudelijke kant als een maatschappelijk bestuurlijke kant. De technisch inhoudelijke kant heeft betrekking op het 'begrijpen' van het (eco)hydrologisch systeem, op het bepalen van knelpunten en mogelijke maatregelen en op het bepalen van de effecten van deze maatregelen. De maatschappelijk bestuurlijke kant gaat over de haalbaarheid van de maatregelen en het beoordelen en afwegen van de effecten hiervan.

De hoofdstappen van de regionale verkenning zijn:

1. Bepalen opgave: wat is het knelpunt, wat moet er verbeterd worden?
2. Uitvoeren watersysteemanalyse/gebiedsanalyse;
3. Bepalen mogelijke maatregelen/alternatieven;
4. Effectbepaling mogelijke maatregelen/alternatieven en beoordeling hiervan (effectbepaling op basis van modelinstrumentarium en/of expert judgement);

5. Besluitvorming: keuze voorkeursmaatregel(en)/voorkeursalternatief, opzet vervolguutwerking.

Als gebieden nauwe samenhang met elkaar hebben, ligt het voor de hand om de regionale verkenning voor deze gebieden te combineren. Voor een aantal gebieden van de TOP-lijst speelt dit.

De regionale verkenningen zijn gebiedsgericht en hebben vaak ook samenhang met andere lopende opgaven binnen de provincie. Om de inzet van gebiedspartijen te concentreren en een integrale aanpak en besluitvorming te bevorderen, is het advies de regionale verkenningen waar mogelijk te integreren in de aanpak van reeds lopende gebiedsprocessen/-programma's. Gebiedspartijen hebben hier nadrukkelijk op aangedrongen. In pijler E is dit nader uitgewerkt. Deze benadering betekent dat de planvorming en de bestuurlijke besluitvorming over de regionale verkenningen onderdeel wordt van het werkproces en de 'bestuurlijke tafel' die voor dit gebiedsproces/-programma is georganiseerd. Deze integratie geeft meer kans op succes en bevordert een effectieve en doelmatige aanpak.

E. Integratie met bestaande structuren

Voor een integrale, gebiedsgerichte aanpak van de verdrogingsopgave is het advies om de regionale verkenningen waar mogelijk te integreren in relevante lopende gebiedsprogramma's/-processen, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Zie ook pijler D.

Op basis van de uitgevoerde inventarisatie en analyse wordt voorgesteld om de regionale verkenningen te integreren in de lopende aanpak voor Natura 2000/Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof of de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug. Dit zijn op dit moment de meest dominante gebiedsprocessen die duidelijke raakvlakken hebben met de aanpak van verdroging in de gebieden van de TOP-lijst. Tabel 1-1 geeft een overzicht van de voorgestelde integratie van de TOP-lijst gebieden in bestaande structuren. In Figuur 1.1 is dit ook ruimtelijk weergegeven.

Natura 2000/Gebiedsgericht Aanpak Stikstof

Voor alle Natura 2000 gebieden wordt voorgesteld om de regionale verkenningen te integreren in de lopende aanpak en organisatie voor Natura 2000/Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof. Ook niet Natura 2000-gebieden worden hierin meegenomen, als sprake is van een geclusterde aanpak met een Natura 2000 gebied.

Voor het gebied van De Meije (onderdeel van Natura 2000 Nieuwkoopse plassen & De Haeck) geldt dat hiervoor op dit moment geen regionale verkenning is benoemd vanuit de aanpak van verdroging. Vanwege de samenhang met Natura 2000/Gebiedsgerichte aanpak Stikstof wordt echter toch voorgesteld om dit gebied bij deze lopende aanpak onder te brengen.

Voor de regionale verkenningen voor deze gebieden geldt dat er nadrukkelijke samenhang is met de werkzaamheden en besluitvorming die moet plaatsvinden voor Natura 2000/Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof. Dit maakt een min of meer geïntegreerde aanpak mogelijk. Zie hiervoor bijgaand schema. De natuurdoelanalyses (NDA's) en landschapsecologische systeemanalyses (LESA's) die voor de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof worden opgesteld, dienen zomer 2022 gereed te zijn. De uitkomsten hiervan worden verwerkt in het Gebiedsplan dat medio 2023 moet worden vastgesteld.

Voor het Noorderpark gebied (onderdeel van Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen) ziet het waterschap ook mogelijkheden om aan te sluiten bij het project *Hydrologisch systeem herstel van de Heuvelrug Gooi en Vechtstreek* van het programma Metropoolregio Landschap van de Metropoolregio Amsterdam (MRA), Regio Gooi en Vechtstreek en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. Provincie en waterschap gaan hierover nog in overleg met elkaar.

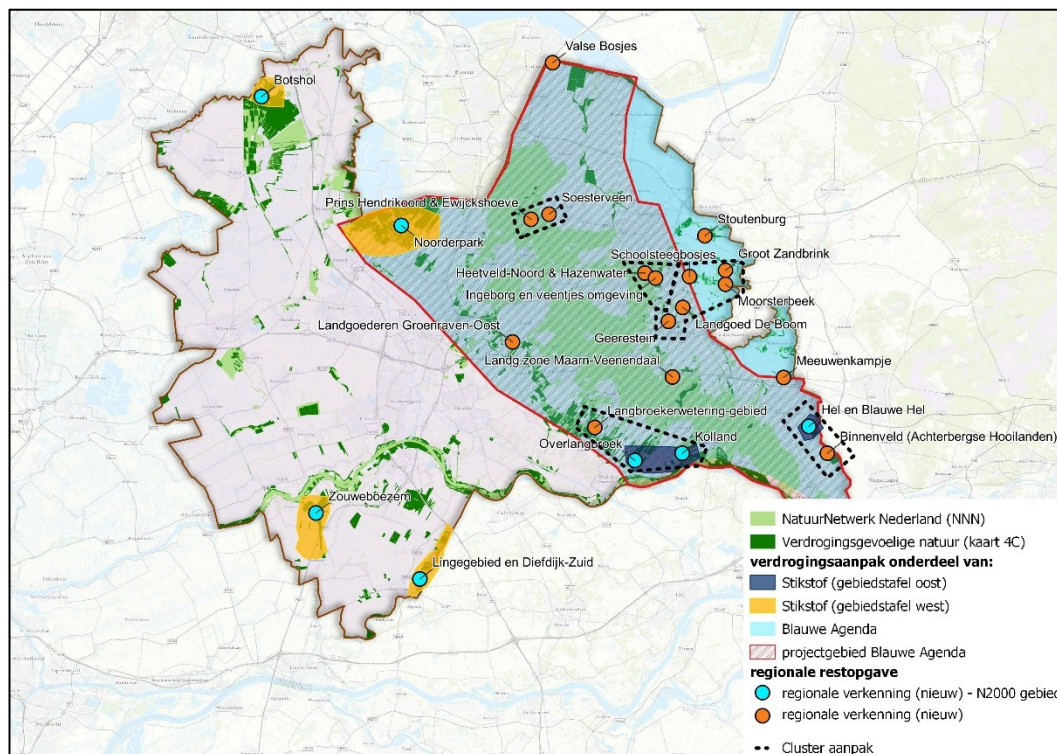
Regionale verkenning	Natura 2000 / GGA Stikstof
Stap 1: bepalen opgave	↔ natuurdoelanalyse (NDA), evaluatie peilbuisgegevens provinciaal grondwatermeetnet (2019/2022)
Stap 2: watersysteemanalyse	↔ landschapsecologische systeemanalyse (LESA)
Stap 3: bepalen mogelijk maatregelen	↔ idem
Stap 4: effectbepaling en beoordeling	↔ idem
Stap 5: besluitvorming	↔ idem

Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug

Alle overige gebieden waarvoor een regionale verkenning nodig is, liggen (vrijwel) binnen het projectgebied van de Blauwe Agenda. Voorstel is daarom om de regionale verkenningen voor deze gebieden onder te brengen bij de Blauwe Agenda. Hierbij wordt opgemerkt dat de huidige organisatie van de Blauwe Agenda doorloopt tot het ambitiedocument voor de Utrechts Heuvelrug is vastgesteld (planning medio 2022). Het is nog niet bekend of de regionale verkenningen voor aanpak van verdroging op en rondom de Utrechtse Heuvelrug een plek kunnen krijgen in het ambitiedocument van de Blauwe Agenda, en of deze in dat kader uitgevoerd kunnen worden. Ook is nog niet duidelijk hoe de uitvoering van maatregelen in vervolg op deze verkenningen kan worden georganiseerd. Het is belangrijk dat de betrokken partijen daar duidelijke afspraken over maken.

Tabel 1-1 Advies integratie Aanpak Verdroging met bestaande gebiedsprocessen/organisatiestructuren

Regionale verkenningen		Geen regionale verkenningen
Natura 2000/GGA Stikstof	Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug	Overige gebieden
Gebiedstafel West	Landgoederenzone Maarn Veenendaal	Armenland Ruwiel
Botshol (N2000 Botshol)	Cluster Geerestein-Landgoed de Boom	Bovenlanden Wilnis
Noorderpark (N2000 OVP)	- Geerestein	De Bijleveld (<i>geen restopgave</i>)
Lingegebied en Diefdijk Zuid	- Groot Zandbrink	Demmerikse Kade
Zouweboezem	- Landgoed de Boom	Kamerik Teijjings
De Meije (N2000 Nieuwkoopse Plassen & de Haeck)(geen regionale verkenning)	- Moorsterbeek	Kamerikse nessen
	- Schoolsteegse Bosjes	Marickenland deelgebied 1
Gebiedstafel Oost	Cluster Den Treek:	Gentianenven & Pluismeer
Cluster Langbroekerwetering:	- Heetveld Noord en Hazewater	
- Kolland (N2000)	- Ingeborg	
- Overlangbroek (N2000)	Cluster Laagte van Pijnenburg:	
- Langbroekerwetering (SUBTOP)	- Prins Hendrikoord en Ewijkshoeve	
Cluster Binnenveld:	- Soesterveen	
- Hel/ Blauwe hel (N2000 Binnenveld)	Landgoederenzone Groenraven-Oost	
- Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	Meeuwenkampje	
	Stoutenburg	
	Valse Bosjes	

Figuur 1.1: Advies aanpak regionale verkenning binnen lopende gebiedsprocessen

F. Programmatische en projectmatige aanpak

De ‘trekker’ verdrogingsbestrijding van de provincie stelt samen met gebiedspartijen een werkprogramma op voor de regionale verkenningen en de overige maatregelen die zijn voorzien. Deze programmatische aanpak moet overzicht bieden over het geheel van de verdrogingaanpak en de voortgang hierin. Voor de regionale verkenningen wordt in de programmering aangesloten bij de integrale aanpak in gebiedsprocessen (Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof, Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug).

Lokale maatregelen worden uitgevoerd op initiatief van de terreineigenaar. De terreineigenaar is ook ‘trekker’ van dergelijke maatregelen, tenzij dit logischerwijs bij een andere partij ligt. Dit wordt dan in overleg afgesproken. In hoeverre bij uitvoering van de lokale maatregelen een breder projectteam of een klankbordgroep nodig is, hangt af van de aard van de lokale maatregel(en). De terreineigenaar maakt hier zelfstandig keuzes in.

Binnen de gebiedsprocessen, worden de regionale verkenningen projectmatig aangepakt, waarbij de provincie of het waterschap projecttrekker zijn, of een externe projecttrekker wordt aangesteld. Dit wordt in onderling overleg afgesproken, passend binnen het betreffende gebiedsprogramma. De opzet van de regionale verkenningen kan per gebied verschillen, dit is afhankelijk van de opgave die er ligt en de beschikbare informatie van eerdere onderzoeken. De aanpak van een regionale verkenning wordt vastgelegd in een projectplan, waarin doel, uitgangspunten, fasering en betrokkenheid van partijen duidelijk zijn uitgewerkt. Partijen kunnen middels het projectteam of een klankbordgroep vertegenwoordigd zijn. Dit moet gebiedsgericht worden uitgewerkt en aansluiten op de aanpak binnen het gebiedsproces.

G. Samenwerking en kennisdeling

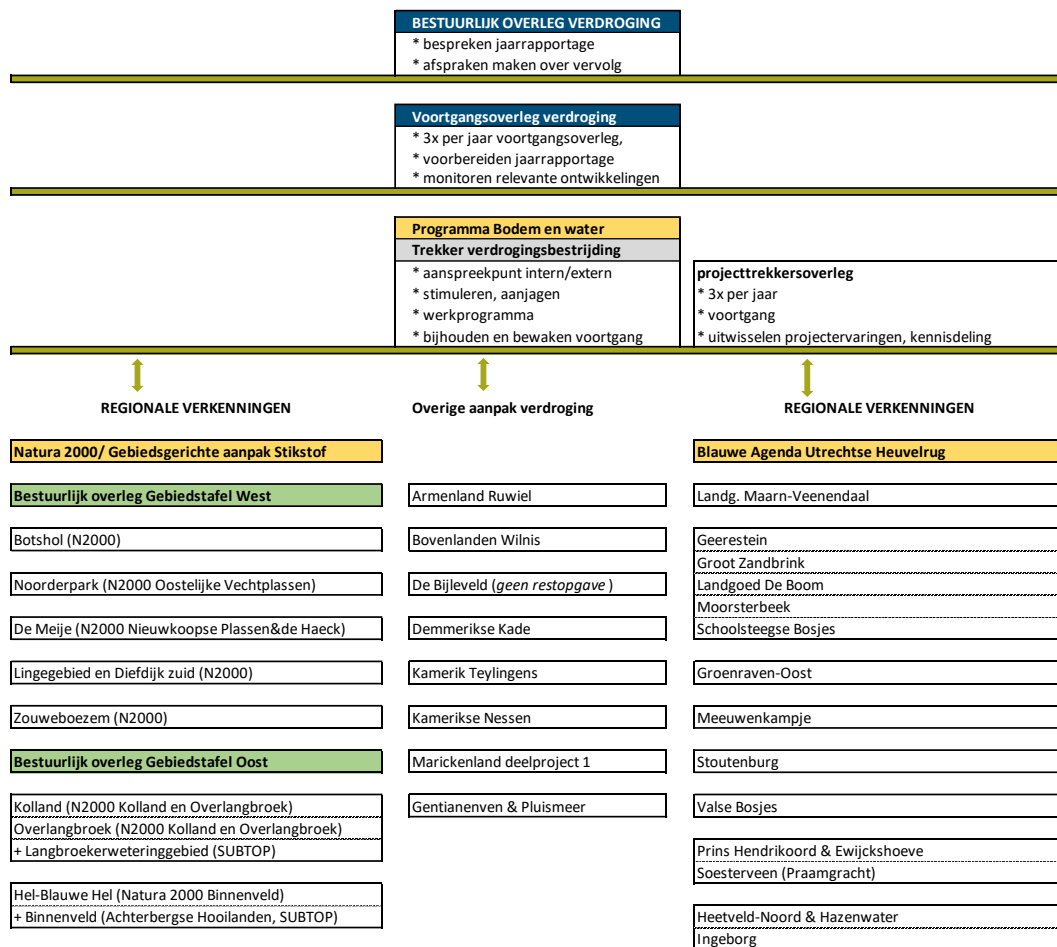
Ter voorbereiding op het bestuurlijk overleg en ter bevordering van de onderlinge samenwerking en het gezamenlijk werken aan een doel organiseert de trekker verdrogingsbestrijding drie keer per jaar een ambtelijk voortgangsoverleg met betrokken partijen. Hierbij wordt de algemene voortgang besproken, komen relevante ontwikkelingen aan de orde en worden eventuele bestuurlijke issues besproken en voorbereid.

Naast dit ambtelijk voortgangsoverleg, organiseert de trekker verdrogingsbestrijding van de provincie ook drie keer per jaar een projecttrekkersoverleg dat gericht is op het uitwisselen van projectervaringen, locatiebezoeken en kennisdeling over de aanpak van verdroging.

1.3. Organisatie

De voorgestelde organisatie voor de vervolgaanpak van de verdrogingsbestrijding is samengevat in Figuur 1.2. De aanpak voor de TOP-lijst gebieden die Natura 2000-gebied zijn of die onderdeel zijn van een groter Natura 2000-gebied wordt zoveel mogelijk geïntegreerd in de bestaande structuur voor Natura 2000 (Natura 2000-beheerplannen) en uitwerking van de Gebiedsgerichte aanpak Stikstof. De trekker verdrogingsbestrijding van de provincie denkt hierin mee en zorgt dat de verdrogingsbestrijding onderdeel is van de integrale aanpak voor deze gebieden.

Voor de overige TOP-lijst gebieden waarvoor een regionale verkenning nodig is, wordt gestreefd naar integratie met een mogelijke vervolgaanpak voor de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug. Op dit moment wordt gewerkt aan een ambitiedocument voor de Blauwe Agenda en is nog niet besloten hoe het vervolg van de Blauwe Agenda er uit komt te zien en of de vervolgaanpak van verdroging hierbinnen past. In het kader van het Ambitiedocument zullen partijen hier afspraken over moeten maken. Uitgangspunt is dat bij de vervolgaanpak van verdroging zoveel mogelijk een integrale, gebiedsgerichte benadering tot stand komt.

Figuur 1.2 Advies voor organisatie vervolgaanpak verdroging binnen lopende gebiedsprocessen

Met deze organisatie worden de regionale verkenningen geïntegreerd in de aanpak en bestuurlijke besluitvorming vanuit Natura 2000 /Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof en de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug. Omdat verdrogingsbestrijding ook als zelfstandig beleidsthema relevant is om te volgen, wordt de voortgang in aanpak gemonitord in een bestuurlijke voortgangsrapportage die jaarlijks wordt besproken in een bestuurlijk overleg verdroging of wordt geagendeerd in het kader van reeds bestaande andere bestuurlijke overlegstructuren. Daarmee blijft het onderwerp verdroging en de voortgang in aanpak hiervan provincie breed en in samenhang in beeld.

In navolgende tabel zijn de benoemde rollen in de basisorganisatie samenvattend beschreven.

Tabel 1-2 Advies organisatie, rollen en verantwoordelijkheden

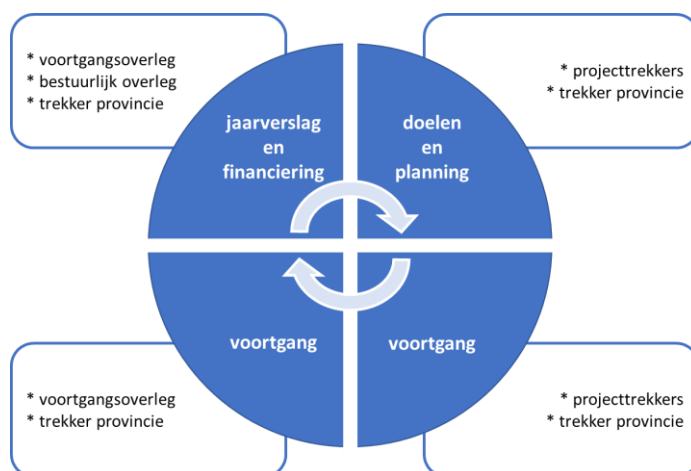
Rol	Wie	verantwoordelijk voor
Trekker Verdrogingsbestrijding (accounthouder)	Provincie Utrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Voortgang vaststellen en bevorderen op doelen en projecten • Voorbereiden overleggen • Financieringen bevorderen
Projecttrekkers	Projectleiders vanuit betrokken organisaties	<ul style="list-style-type: none"> • Realiseren projectresultaten • Deelname Projecttrekkersoverleg
Projectgroep voor deelproject (bij meerdere betrokken partijen/belangen)	Samenstelling projectgroep afhankelijk van aard project, betrokken partijen en belangen	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdragen aan projectresultaten • Inbreng belangen/kennis
Projecttrekkersoverleg	Projecttrekkers deelprojecten	<ul style="list-style-type: none"> • Signalering relevante issues • Informatie-uitwisseling en kennisdeling
Ambtelijk voortgangsoverleg	Betrokken partijen bij vervolgaanpak verdroging: Provincie Utrecht: <ul style="list-style-type: none"> • Bodem en water, Natuur Waterschappen: • AGV, HDSR, WSRL, WVV Terreinbeherende organisaties: <ul style="list-style-type: none"> • SBB, NM, UL, ZHL, UPG Drinkwaterbedrijven: <ul style="list-style-type: none"> • Vitens, Oasen, Waternet; Overige partijen: <ul style="list-style-type: none"> • LTO, NMU, VNG 	<ul style="list-style-type: none"> • Bepalen bespreekpunten bestuurlijk overleg en betrekken bestuurders • Voortgang bestedingen en bereiken doelen controleren en bevorderen • Jaarverslag opstellen
Bestuurlijke voortgangsrapportage (bestuurlijk overleg)	<ul style="list-style-type: none"> • Provincie Utrecht (PU) • Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) • Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) • Waterschap Rivierenland (WSRL) • Waterschap Vallei en Veluwe (WVV) • Staaibosbeheer (SBB) • Natuurmonumenten (NM) • Utrechts Landschap (UL) • Zuid-Hollands Landschap (ZHL) • Drinkwaterbedrijven (Vitens/Waternet/Oasen) • LTO Noord • Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) • Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) 	<ul style="list-style-type: none"> • Voortgangsbewaking en strategische sturing • Afstemming tussen organisaties • Besluitvorming op financiering

De volgende inzet en overlegfrequentie zijn voorzien als noodzakelijk:

- Trekker Verdrogingsbestrijding: 8-16 u/wk
- Projecttrekkers: inzet afhankelijk van project
- Projectgroep voor deelproject: inzet afhankelijk van project
- Voortgangsoverleg: 3 keer per jaar
- Projecttrekkersoverleg: 3 keer per jaar
- Bestuurlijk overleg: 1 keer per jaar

In de opstartfase voor het uitvoeringsprogramma en het integreren met bestaande organisatiestructuren kan het voortgangsoverleg eventueel frequenter bij elkaar komen totdat de doelen en planning met werkafspraken concreet bevestigd zijn en doorgezet in alle betrokken organisaties.

De jaarcyclus voor het uitvoeringsprogramma voor de vervolgaanpak van verdrogingsbestrijding is hiermee als volgt te schematiseren:

Figuur 1.3 Schematisch overzicht jaarcyclus uitvoeringsprogramma vervolgaanpak verdrogingsbestrijding

1.4. Communicatie en besluitvorming

Bestuurlijk overleg Verdroging: gedeputeerde, heemraden en directeur-bestuurders dragen zorg voor verankering van de projecten en maatregelen in de eigen organisaties (capaciteit en financiën). Jaarlijks wordt gesproken over voortgang en de bereikte en geplande doelen per jaar. De leden van het bestuurlijk overleg hebben mandaat vanuit hun organisatie voor besluitvorming die op de agenda staat. Na elk bestuurlijk overleg wordt een gezamenlijk persbericht gepubliceerd.

Voortgangsoverleg: de leden van het voortgangsoverleg bereiden het bestuurlijk overleg voor op basis van het voorwerk van de trekker verdrogingsbestrijding. Daarnaast is er twee keer per jaar een overleg over de voortgang en de ontwikkelingen die hierbij spelen. Dit wordt telkens gecombineerd met een afwisselend locatiebezoek zodat de betekenis van verdrogingsbestrijding ook concreet in beeld blijft.

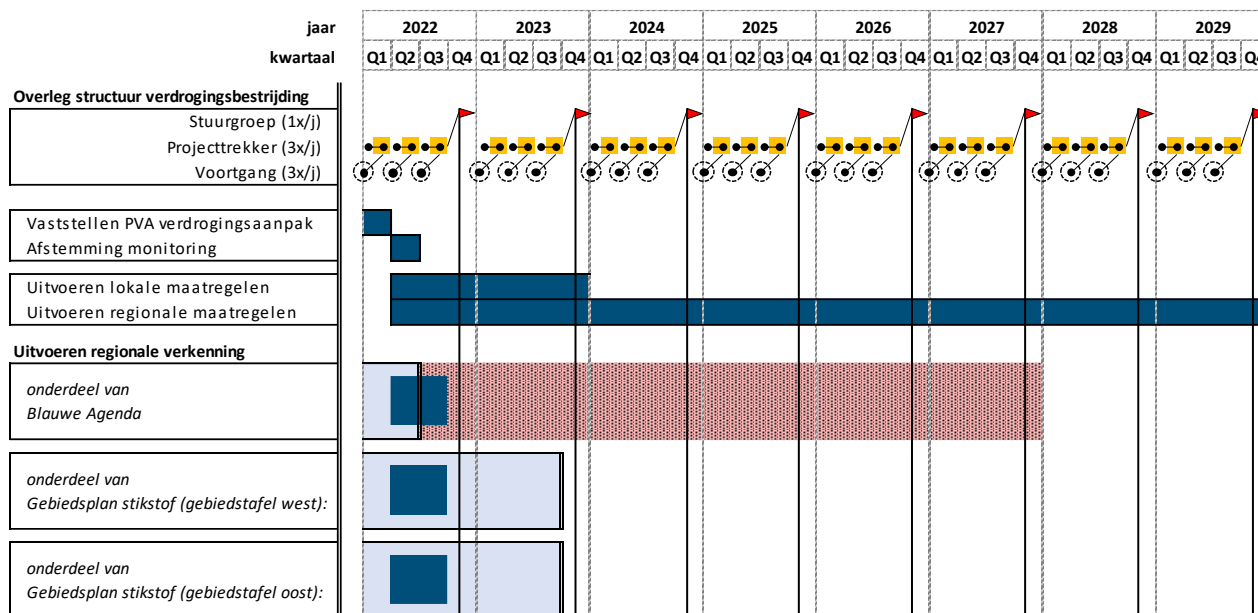
Trekker Verdrogingsbestrijding: de trekker bereidt alle overleggen en documenten voor. Voor ondersteuning is een beperkt budget beschikbaar. Is aanspreekpunt voor alle organisaties, en legt ook zelf actief contacten met de organisaties en de projecttrekkers om goed in beeld te hebben wat er allemaal speelt en wat er nodig is.

Projecttrekkersoverleg: drie keer per jaar wordt er projecttrekkersoverleg georganiseerd voor het uitwisselen van projectervaringen en overige kennisdeling over de aanpak van verdroging van natuur. Op basis van een gezamenlijk opgesteld schema worden tussentijdse resultaten onderling gedeeld in combinatie met afwisselende locatiebezoeken. De trekker verdrogingsbestrijding organiseert dit en draagt zorg voor adequate verslaglegging t.b.v. de voortgangsbewaking.

De besluitvorming over de uitkomsten van de regionale verkenningen en de eventuele vervolguiterwerkingen hierop, vindt in principe plaats binnen de organisatiestructuur van de gebiedsprocessen, waarbinnen deze worden uitgevoerd. Volgens het advies is dit Natura 2000/Gebiedsgerichte aanpak Stikstof en de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug.

1.5. Planning

Voor de vervolgaanpak van de verdrogingsbestrijding wordt op dit moment een tijdpad van zes tot acht jaar voorzien. Dit is inclusief het uitvoeren van regionale verkenningen en het tot verdere uitwerking brengen hiervan en het evalueren van de bereikte resultaten bij de gebieden waar maatregelen zijn uitgevoerd. Advies is om dit meer concreet uit te werken in een meerjarenplanning, waarin tevens een gebiedsprioritering kan worden meegenomen.

Figuur 1.4 Schematisch overzicht planning

1.6. Financiering

Voor het uitvoeren van de regionale verkenningen is uitgangspunt dat voor de Natura 2000-gebieden gebruik kan worden gemaakt van de financiële middelen die beschikbaar kunnen komen uit de GGA-Stikstof, SPUK-Natuur en de grondwaterheffing. Ook voor uitvoering van maatregelen is dit het uitgangspunt. Daarbij wordt dan aangesloten op de kostenverdelingsafspraken die binnen deze kaders worden gemaakt.

Voor het uitvoeren van de regionale verkenningen buiten de Natura 2000-gebieden dienen partijen afzonderlijk afspraken te maken (volgens het advies binnen de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug) over de bijdragen die partijen hieraan leveren. Dit geldt ook voor de uitvoering van maatregelen.

De kosten voor uitvoering van een regionale verkenning kunnen onderling verschillend zijn, omdat per gebied de opgaven verschillend zijn en ook het aanvullende benodigde onderzoek kan verschillen. Gedacht kan worden aan een gemiddeld referentiebedrag van € 50.000 per gebied.

Voor uitvoering van maatregelen kunnen vanuit verschillende regelingen financiële bijdragen beschikbaar zijn, dit zal per geval beoordeeld en geprogrammeerd moeten worden. Het gaat bijvoorbeeld om SKNL-subsidie, financiële middelen voor uitvoering Agenda Vitaal Platteland, of financiële middelen voor uitvoering klimaatadaptatie.

De kosten voor inzet van eigen personeel komen voor rekening van de organisaties zelf.

Voor ondersteuning van de trekker verdrogingsbestrijding wordt voorgesteld om jaarlijks een beperkt bedrag (€ 10.000) beschikbaar te stellen, voor o.a. organisatie van overleggen en bevordering communicatie.

1.7. Algemene onderwerpen voor uitwerking

Dit project heeft duidelijk gemaakt dat er voor de vervolgaanpak van de verdrogingsbestrijding niet alleen gebiedsgerichte uitwerkingen nodig zijn, maar dat er ook een aantal meer algemene onderwerpen liggen, waarop actie wenselijk is. Dit zijn acties waarvoor de trekker verdrogingsbestrijding het initiatief zou kunnen nemen om dit te organiseren en tot stand te brengen. Daarbij gaat het om:

Actualiseren TOP-lijst verdroging en begrenzing gebieden

Voorstel is om de TOP-lijst verdroging te actualiseren naar de inzichten van dit moment en de resultaten van Evaluatie verdroging 2020. Een geactualiseerde TOP-lijst geeft weer een duidelijk vertrekpunt voor de verdrogingsaanpak en maakt duidelijk welke prioriteiten de provincie stelt bij de kaart met verdrogingsgevoelige natuur van het Programma Bodem en Water (kaart 4C). Deze actualisering kan dan tevens worden benut om de gebiedsbegrenzingsen aan te passen naar de inzichten van dit moment. Sinds de oorspronkelijke begrenzing van de TOP/SUBTOP-gebieden zijn er bij verschillende gebieden veranderingen geweest (o.a. in begrensde NNN), waardoor de gebiedsbegrenzingsen soms minder goed aansluiten op de huidige praktijk. Als een gebied wordt benoemd, moet duidelijk zijn wat de grenzen zijn voor dit gebied en wat er wel of niet bij hoort.

Quick scan extra benoemde gebieden

Door gebiedspartijen zijn verschillende extra gebieden benoemd, waarbij, in aanvulling op de gebieden van de TOP-lijst, ook maatregelen wenselijk zijn in het kader van de verdrogingsbestrijding. Het voorstel is om in afstemming tussen terreinbeheerder, waterschap en provincie een evaluatie c.q. quick scan uit te voeren ter beoordeling van de wenselijkheid en haalbaarheid van het treffen van aanvullende waterhuishoudkundige maatregelen voor deze gebieden (zie ook paragraaf 6.6). Advies is om dit op korte termijn te doen, zodat deze gebieden eventueel ook meegenomen kunnen worden bij actualisering van de TOP-lijst en bij het uitvoeren van de regionale verkenningen.

Concretisering ecologische doelstellingen in omvang/kwaliteit

Geadviseerd wordt om bij actualisering van de TOP-lijst en de gebiedsbegrenzingsen per gebied, ook nader uit werken en te concretiseren wat de natuurdoelen zijn per gebied in omvang en kwaliteit. Door dit beter uit te werken en vast te leggen wordt ook duidelijker welk doel/welke situatie minimaal bereikt zou moeten worden, om tevreden te zijn voor een gebied. Dit ondersteunt de maatschappelijke afweging, als maatregelen aan de orde zijn die ook van invloed kunnen zijn op andere functies en/of die hoge kosten met zich meebrengen. Dit sluit aan op wat er eerder in het Convenant Verdrogingsbestrijding van 2008 werd opgenomen (beschrijven gewenste doelrealisatie in termen van oppervlakte en mate van ontwikkeling van de verschillende natuurdoeltypen), maar tot nu toe geen uitwerking heeft gekregen.

Ontwikkelen dashboard voortgang aanpak/bereikte doelrealisatie

In aansluiting op het voorgaande punt wordt voorgesteld om een dashboard te ontwikkelen, waarmee de stand van staken in de verdrogingsbestrijding overzichtelijk worden gepresenteerd voor communicatie met bestuurders en publiek. In hoeverre

worden de gestelde doelen gerealiseerd, wat is hiervoor gedaan (en waar), en wat moet er nog gebeuren?

Bij verdrogingsbestrijding en natuurontwikkeling is vaak sprake van een geleidelijke schaal waarop ontwikkelingen zich voordoen. In aansluiting op de *Evaluatie verdroging 2020* kan wellicht een optie zijn om de ecologische en hydrologische situatie van de TOP-gebieden voortaan te beoordelen met een **rapporcijfer**. Hiermee is snel over te brengen hoe een gebied beoordeeld wordt, en hoe nodig het is dat hier eventueel nog aanvullende maatregelen nodig zijn. Advies is om de mogelijkheden hiervoor nader te verkennen.

Aandacht voor uitwerking beheerprotocol

In de praktijk blijkt het vaak lastig voor de waterbeheerder en/of de terreinbeherende organisatie om een waterbeheer te voeren dat optimaal aansluit bij wat nodig is voor de aanwezige of gewenste natuurwaarden. De **kennis hiervoor ontbreekt** of dit vraagt specifieke, aanvullende afstemming tussen waterbeheerder en terreinbeheerder. Ook is er soms **onduidelijkheid over de afspraken** tussen waterbeheerder en terreinbeheerder over de uitvoering van het waterbeheer. Voorbeelden van knelpunten die zich voordoen:

- Terreinbeheerder verzoekt aan waterbeheerder om tijdelijk lager peil in te stellen, maar terreinbeheerder meldt niet wanneer peil weer kan worden opgezet. Gevolg: stuw staat langere tijd op verlaagde stand, waardoor natuurgebied verdroogd.
- De stuw van een natuurgebied is in beheer bij het waterschap, de terreinbeheerder is verantwoordelijk voor het natuurbeheer van het gebied. De waterbeheerder heeft onvoldoende ecohydrologische kennis om het stuwbeheer te optimaliseren voor de gewenste natuur (optimalisatie tussen afvoeren neerslagwater en vasthouden kwelwater), en ook bij de (particuliere) terreinbeheerder ontbreekt deze kennis. Gevolg: stuw functioneert als vaste stuw en houdt daarom te veel neerslagwater vast. Met een meer gericht stuwbeheer zou de ecologie van het gebied kunnen verbeteren.

Het gaat dus om vraagpunten als: wie doet wat op welk moment, wat zijn de communicatielijnen, wanneer moet er wel of geen water worden ingelaten, op welk moment moet het peil worden verhoogd of juist worden verlaagd, op welk moment moet water worden vastgehouden of juist worden afgevoerd? Voor het waterbeheer in de praktijk vraagt dit een duidelijk 'beheerprotocol', waarin taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd en waarin de uitgangspunten voor het peilbeheer zijn uitgewerkt, afgestemd op de gewenste ecologie in een gebied.

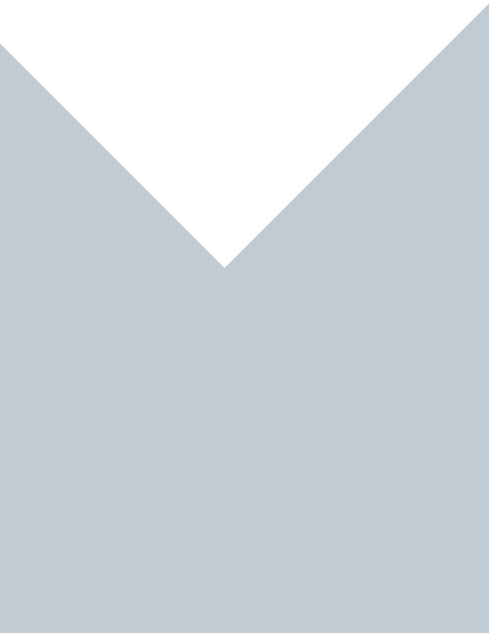
Bij de vervolgaanpak van de verdrogingsbestrijding is aandacht nodig voor dit 'waterbeheer in de praktijk'. Bij welke gebieden spelen dit soort knelpunten en is nadere uitwerking van een beheerprotocol wenselijk? Ook bij nieuwe inrichtingsprojecten, dient er nadrukkelijk aandacht te zijn voor het waarborgen van de afspraken over het waterbeheer in de praktijk.

Deel 2

Onderbouwing advies

Verdrogingsbestrijding provincie Utrecht

2. Inleiding

Aanleiding

In september 2020 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht de *Evaluatie verdrogingsbestrijding provincie Utrecht* vastgesteld. Doel van de evaluatie was het in beeld brengen van de voortgang in aanpak van verdroging sinds het *Convenant verdrogingsbestrijding in TOP-gebieden* uit 2008: welke maatregelen zijn uitgevoerd en in hoeverre is de gewenste ecologische en hydrologische situatie bereikt in de 36 natuurgebieden van de TOP-lijst verdroging?

Uit de evaluatie blijkt dat in de meeste gebieden de voorgenomen maatregelen zijn uitgevoerd of zijn gepland, maar dat er vaak ook een restopgave is. In een aantal gebieden zijn nog concrete, lokale maatregelen mogelijk binnen het gebied. Voor veel verdrogingsgevoelige gebieden geldt dat verdere verbetering verwacht wordt van regionale maatregelen, gericht op versterken van de regionale kwel en verhogen van de drainagebasis rondom de (verdroogde) natuurgebieden. Dergelijke maatregelen zijn vanwege andere omgevingsbelangen tot nu vaak achterwege gebleven.

Als vervolg op de voornoemde evaluatie wil de provincie Utrecht samen met de betrokken waterbeheerders, terreinbeheerders en -eigenaren een plan van aanpak opstellen voor deze restopgave. De voorliggende rapportage geeft een nadere uitwerking van de restopgave en een advies voor de uitwerking van het plan van aanpak verdroging.

Doel

In samenwerking met betrokken partijen opstellen van een plan van aanpak voor:

- uitvoering van de **lokale restopgave** per gebied;
- uitvoering van de **regionale restopgave** per gebied.

De plannen van aanpak moeten duidelijk maken op welke wijze provincie en betrokken partijen bij de vervolgaanpak gaan samenwerken en of deze vervolgaanpak ook onderdeel kan zijn van andere lopende gebieds- of planprocessen. Voor uitwerking van voorliggend plan van aanpak is daarom ook een inventarisatie uitgevoerd naar lopende gebieds- en planprocessen en mogelijke raakvlakken met aanpak van verdroging. Door doelen en opgaven te combineren, kan een efficiënte en integrale aanpak worden gerealiseerd met meer kans op succes en draagvlak bij betrokken partijen.

Aanpak

Dit advies voor een plan van aanpak is tot stand gekomen onder begeleiding van een projectgroep met verschillende vertegenwoordigers van de provincie Utrecht en de vier waterschappen binnen de provincie. Zie bijlage 1 voor de leden van de projectgroep.

Voor het opstellen van dit advies is ook een klankbordgroep ingesteld met vertegenwoordigers van betrokken partijen, waaronder de verschillende terreinbeheerders, de drinkwaterbedrijven, en de LTO. Zie bijlage 1 voor de leden van de klankbordgroep. De klankbordgroep is in de startfase geïnformeerd over de doelstellingen en aanpak van het project en heeft op basis van de conceptresultaten van de uitgevoerde inventarisaties meegedacht over de gewenste strategie voor het plan van aanpak. Tot slot

heeft de klankbordgroep ook reactie kunnen geven op de conceptrapportage van dit plan van aanpak.

Binnen dit project zijn de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- inventarisatie van lopende gebiedsprocessen en -ontwikkelingen en de mogelijke raakvlakken daarin voor de aanpak van verdroging. Dit is gedaan door middel van een bureauonderzoek en interviews met diverse vertegenwoordigers van de betreffende gebiedsprocessen;
- opstellen en uitzetten van een vragenlijst per verdrogingsgebied bij betrokken water- en terreinbeheerders en het houden van interviews hierover;
- verwerken en analyseren van verkregen resultaten en het opstellen van een advies voor de aanpak van verdroging. Dit laatste is gebeurd in samenspraak met de project- en klankbordgroep.
- opstellen van een eindrapport, waarin is vastgelegd wat de verkregen resultaten zijn en waarin een advies is uitgewerkt voor een plan van aanpak voor het oplossen van de lokale en regionale restopgave verdroging.

Tijdhorizon

De looptijd voor het plan van aanpak is gekoppeld aan de planning van het Programma Bodem en Water (2022-2027), waarbij de verwachting is dat de uitvoering van maatregelen ook na die periode kan doorlopen. Ook de Realisatiestrategie voor de natuurvisie heeft een looptijd tot 2027.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt eerst ingegaan op een aantal belangrijke uitgangspunten voor de verdere aanpak van verdroging binnen Utrecht. Hierin wordt beschreven wat wordt verstaan onder verdroging (en wat niet), en wat de uitkomsten van de Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020 waren.

In hoofdstuk 3 is een overzicht gegeven van diverse lopende gebiedsprogramma's binnen de provincie en de mogelijke relatie met de aanpak van verdroging. Het gaat om gebiedsprogramma's die door de provincie en de projectgroep bij de start van het project zijn aangegeven als mogelijk relevant voor de verdrogingsaanpak.

In hoofdstuk 4 is beschreven op welke wijze de restopgave voor verdroging is geactualiseerd en aangevuld ten opzichte van de Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020 en zijn de resultaten hiervan samengevat.

In hoofdstuk 5 is de vastgestelde restopgave voor verdroging verder uitgewerkt en toegelicht en zijn de uitgangspunten (strategie) voor de vervolgaanpak toegelicht.

Op basis van deze uitwerking, en uitgaande van de ingebrachte zienswijzen en analyse van de lopende gebiedsprocessen, is in hoofdstuk 6 vervolgens het resulterende advies voor het plan van aanpak gepresenteerd. Dit is een voorstel voor de organisatorische vervolgaanpak en de hierbij behorende communicatie en besluitvorming.

3. Uitgangspunten en kader

3.1 Wat wordt er met verdroging bedoeld?

Dit plan van aanpak gaat over de aanpak van verdroging in natuurgebieden binnen de provincie Utrecht. Hiervoor wordt uitgegaan van de volgende definitie:

*Een gebied wordt als verdroogd aangemerkt als aan dat gebied een **natuurfunctie** is toegekend en de huidige hydrologie en waterhuishouding niet voldoet aan de gewenste natuurdoelen voor dat gebied. Dit is het geval als de grondwaterstand in het gebied onvoldoende hoog is dan wel de kwel (water dat omhoog komt) onvoldoende sterk om bescherming van de karakteristieke grondwaterafhankelijke ecologische waarden, waarop functietoekenning is gebaseerd, in dat gebied te garanderen. Een gebied met een natuurfunctie wordt ook als verdroogd aangemerkt als de waterkwaliteit niet (meer) voldoet aan de vereisten van de natuurdoelen. Dit kan door te weinig kwel of door aanvoer van gebiedsvreemd water als compensatie van een lage (grond)waterstand.*

Bij verdroging van natuur gaat het dus zowel om *waterkwantiteit* (hoogte grondwaterstanden) als om *waterkwaliteit* (invloed van kwel en kwaliteit aanvoerwater).

Als bij functies zoals landbouw of bebouwing sprake is van te lage grondwaterstanden, dan wordt dit meestal aangeduid als het optreden van droogte of droogteschade. Deze vorm van ‘verdroging’ valt buiten dit plan aanpak en wordt dan ook niet apart beschouwd. Maar indirect zijn er wel raakvlakken. Want het tegengaan van verdroging voor natuur kan ook bijdragen aan het tegengaan van droogteschade voor landbouw of bebouwing. En omgekeerd is dit ook het geval. Bij de aanpak van verdroging voor natuur kan dit kansen geven voor een integrale aanpak. Anderzijds geldt ook dat bij de aanpak van verdroging van natuur rekening gehouden moet worden met het mogelijk optreden van natschade voor de landbouw of het optreden van wateroverlast voor bebouwing. Waar de ene functie het te droog kan hebben (natuur), kan dit voor een andere functie te nat zijn (landbouw, bebouwing).

3.2 Natuurdoelen en verdrogingsgevoelige natuur

In de aanpak van verdroging is uitgangspunt dat een natuurgebied als ‘verdroogd’ wordt aangemerkt, als de huidige hydrologie en waterhuishouding niet voldoet aan de gewenste natuurdoelen voor dat gebied. De vervolgaanpak van de verdroging is bedoeld om de verdrogingsgevoelige natuur verder te versterken en te optimaliseren en om te waarborgen dat een duurzame instandhouding mogelijk is.

De natuurdoelen die de provincie nastreeft, zijn vastgelegd op de *beheertypekaart* en *ambitiekaart* van het Natuurbeheerplan. Deze worden jaarlijks geactualiseerd.

- Op de *beheertypenkaart* is op perceelsniveau aangegeven wat de huidige natuurbeheertypen binnen de provincie zijn, uitgaande van de beheertype-indeling van de Index Natuur en Landschap. In de Index Natuur en Landschap zijn per beheertype de gewenste standplaatscondities beschreven, waaronder ook gewenste hydrologie en waterhuishouding. Daarbij is op te merken dat deze uitwerking voor de aanpak van verdroging vaak nog niet specifiek genoeg is.

Hiervoor dient het beheertype eerst verder vertaald te worden naar het gewenste vegetatietype (of vegetatietypen) binnen dit beheertype. Dit kan op basis van de actueel aanwezige en/of historische vegetaties in een gebied, en de potenties van dat gebied. De optimale hydrologie en waterhuishouding die hier bij hoort, wordt ook wel aangeduid als het OGOR: het Optimale Grond- en OppervlaktewaterRegime.

- Op de *ambitiekaart* van het Natuurbeheerplan zijn de gewenste natuurbeheertypen opgenomen en de hierbij geldende prioritering. In een aparte bijlage bij het Natuurbeheerplan heeft de provincie per deelgebied de karakteristieke natuur- en landschapswaarden beschreven en de ambities die de provincie hierbij heeft.

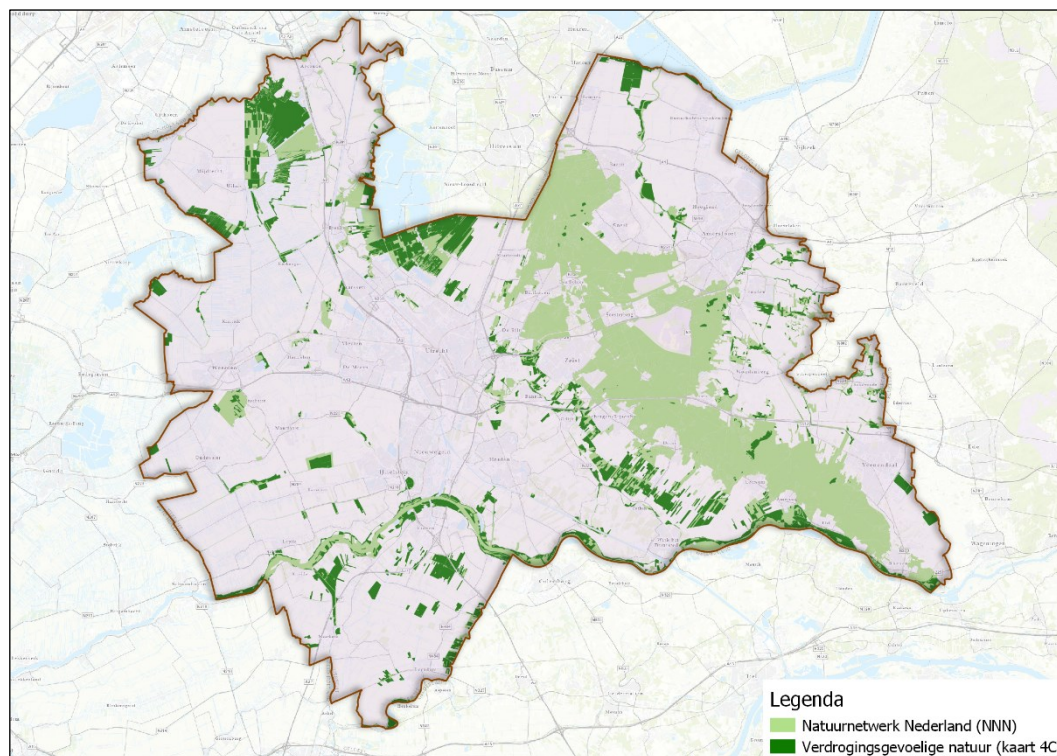
Het Natuurbeheerplan van de provincie en de bijbehorende *beheertypekaart* en *ambitiekaart* vormen hiermee een belangrijk uitgangspunt voor het bepalen van de verdrogingsopgave voor een gebied. De beheertypen geven de huidige situatie weer, op basis waarvan subsidie kan worden aangevraagd voor het natuurbeheer. In veel gebieden is het gewenst om de natuurkwaliteit te verbeteren om de biodiversiteit te behouden en te versterken. De ambitiekaart natuur toont de natuurdoelen die gelden in het betreffende gebied en de prioriteit van die doelen. Per gebied moet op basis van het beheertype en de prioriteit van natuurdoelen, worden bepaald welke vegetatietypen hierbinnen worden nagestreefd en welke hydrologie en waterhuishouding hierbij hoort. Als de actueel aanwezige hydrologie en waterhuishouding (in kwantiteit en kwaliteit) hier niet of niet in voldoende mate aan voldoet, dan is sprake van een verdrogingsopgave. De provincie heeft op voorhand niet vastgelegd wat de minimaal gewenste doelrealisatie is in termen van oppervlakte en mate van ontwikkeling van de gewenste natuurdoelen binnen een gebied. Per gebied moet daarom afzonderlijk worden beoordeeld of de gewenste hydrologie en waterhuishouding in voldoende mate is bereikt.

In het Natuurbeheerplan hebben ook de natuurgebieden die een Natura 2000 status hebben, een beheertype toegekend gekregen. De bescherming voor deze gebieden is echter gebaseerd op de aanwijzing van instandhoudings- en/of ontwikkelingsdoelstellingen voor bepaalde soorten en/of habitattypen. De habitattypen vormen een verfijning op de indeling van beheertypen van de Index natuur en landschap. Voor de Natura 2000-gebieden zijn de habitattypen waarvoor een gebied is aangewezen daarmee leidend voor het bepalen van de verdrogingsopgave. Per habitatype is een profielbeschrijving beschikbaar waarin is uitgewerkt aan welke kwaliteitseisen moet worden voldaan, waaronder de abiotische randvoorwaarden ten aanzien van bodem en water. De beoordeling of de gewenste situatie in een Natura 2000-gebied in voldoende mate is gerealiseerd/aanwezig is, vindt plaats in het kader van Natura 2000 en de hierbij geldende richtlijnen.

Kaart verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4c programma Bodem en Water 2022-2027)

Op kaart 4C van het *Bodem- en waterprogramma provincie Utrecht 2022-2027* zijn de gebieden aangegeven die als 'verdrogingsgevoelige natuur' worden aangemerkt. Deze kaart is gebaseerd op de beheertypekaart van het Natuurbeheerplan en de verwachte grondwateromstandigheden (ondiepte grondwaterstand). Zie Figuur 3.1 voor een overzicht van de ligging van de verdrogingsgevoelige natuur volgens deze kaart.

Figuur 3.1 *Overzicht ligging verdrogingsgevoelige natuur binnen provincie Utrecht (kaart 4C programma Bodem en Water 2022-2027)*

TOP-lijst verdroging

In 2006 bracht de landelijke Taskforce verdroging haar advies uit om te komen tot een gerichte aanpak van verdroging binnen Nederland. Eén van de aanbevelingen was om per provincie een **TOP-lijst** van verdroogde gebieden op te stellen. In aansluiting hierop heeft ook de provincie Utrecht in 2006 een TOP-lijst van verdroogde gebieden vastgesteld. Op deze TOP-lijst werd onderscheid gemaakt in zogenoemde TOP- en SUBTOP-gebieden. De gebieden die als TOP-gebied werden aangewezen, hadden de status van Natura 2000 gebied of NB-wet gebied. De SUBTOP-gebieden waren overige verdrogingsgevoelige natuurgebieden waarvoor al doelen waren opgenomen in het kader van de bestuursovereenkomst Inrichting Landelijk Gebied (ILG) en de Agenda Vitaal Platteland (AVP). In totaal bestond de TOP-lijst uit 12 TOP-gebieden en 19 SUBTOP- gebieden. In Tabel 3-1 is hiervan een overzicht gegeven.

Voor de Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020 is de oorspronkelijke TOP-lijst uitgebreid met vijf extra gebieden. Het gaat om twee gebieden (Kamerick-Teijlingens en Demmerikse Kade) die onderdeel waren van een begrensd NB-wet gebied (Schraallanden Utrecht-west), maar die niet als TOP/SUBTOP gebied waren aangewezen. Daarnaast gaat het om drie gebieden die voorheen binnen de provincie Zuid-Holland lagen maar die sinds het overgaan van de gemeente Vijfheerenlanden naar de provincie Utrecht (per 1 januari 2019), op het grondgebied van de provincie Utrecht liggen. Dit betreft de gebieden Zouweboezem (TOP/Natura 2000), Lingegebied en Diefdijk-zuid (TOP/Natura 2000) en Uiterwaarden Lek (Natura 2000).

In de huidige situatie is alleen de 'status' van Natura 2000 gebied nog onderscheidend ten opzichte van de overige gebieden. Per 1 januari 2017 is de beschermde status van de NB-

wet-gebieden vanwege het vervallen van de Natuurbeschermingswet 1998 en het in werking treden van de Wet Natuurbescherming, komen te vervallen.

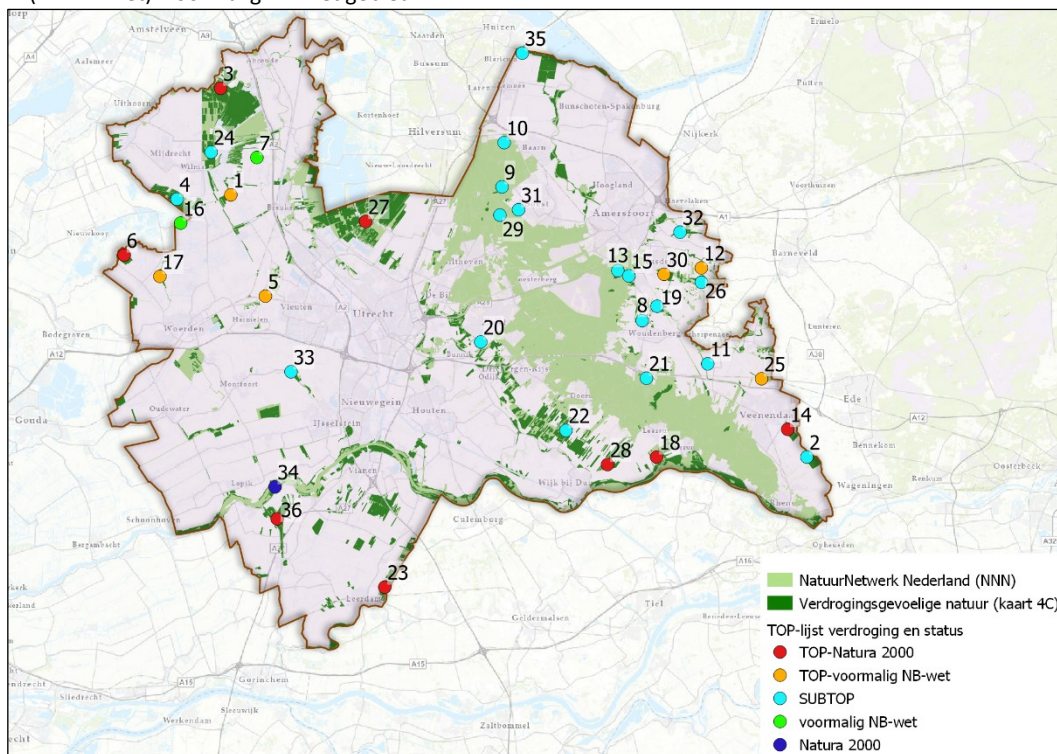
In Tabel 3-1 is een totaaloverzicht gegeven van de oorspronkelijke TOP-lijst verdroging en de extra gebieden die beoordeeld zijn bij de Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020. In Figuur 3.2 is de ligging van deze gebieden weergegeven. Alle gebieden maken deel uit van de kaart 'verdrogingsgevoelige natuur' (kaart 4C) zoals hiervoor beschreven.

Tabel 3-1 Overzicht gebieden TOP-lijst verdroging

Gebiedsnr. Evaluatie 2020	Gebiedsnaam	Status TOP-lijst	Status Natuur	Water- beheerder
Oorspronkelijke TOP-lijst 2006				
3	Botshol	TOP	Natura 2000	AGV
6	De Meije	TOP	Natura 2000	HDSR
14	Hel en Blauwe Hel	TOP	Natura 2000	WVV
18	Kolland	TOP	Natura 2000	HDSR
27	Noorderpark	TOP	Natura 2000	AGV
28	Overlangbroek	TOP	Natura 2000	HDSR
1	Armenland Ruwiel	TOP	(vm NB- wet)*	AGV
5	De Bijleveld	TOP	(vm NB- wet)*	HDSR
12	Groot Zandbrink	TOP	(vm NB- wet)*	WVV
17	Kamerikse Nessen	TOP	(vm NB- wet)*	HDSR
25	Meeuwenkampje	TOP	(vm NB- wet)*	WVV
30	Schoolsteegse Bosjes	TOP	(vm NB- wet)*	WVV
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	SUBTOP	-	WVV
4	Bovenlanden Wilnis	SUBTOP	-	AGV
8	Geerestein	SUBTOP	-	WVV
9	Gentianenven & Pluismeer (De Stulp)	SUBTOP	-	WVV
10	Groeneveld	SUBTOP	-	WVV
11	Groeperbos/Broekerbos	SUBTOP	-	WVV
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	SUBTOP	-	WVV
15	Ingeborg en veentjes omgeving	SUBTOP	-	WVV
19	Landgoed De Boom	SUBTOP	-	WVV
20	Landgoederen Groenraven-Oost	SUBTOP	-	HDSR
21	Landgoederenzone Maarn-Veenendaal	SUBTOP	-	WVV
22	Langbroekerweteringgebied	SUBTOP	-	HDSR
24	Marickenland deelproject 1	SUBTOP	-	AGV
26	Moorsterbeek	SUBTOP	-	WVV
29	Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve	SUBTOP	-	WVV
31	Soesterveen (Praaggracht)	SUBTOP	-	WVV
32	Stoutenburg	SUBTOP	-	WVV
33	Uiterwaarden Hollandsche IJssel	SUBTOP	-	HDSR
35	Valse Bosjes	SUBTOP	-	WVV
Niet op oorspronkelijke TOP-lijst 2006, wel voormalig NB-wet gebied				
7	Demmerikse Kade	-	(vm NB-wet)	AGV
16	Kamerik Teylingens	-	(vm NB-wet)	HDSR

Extra gebieden vanwege overgang gemeente Vijfheerenlanden naar provincie Utrecht (per 1-1-2019)				
23	Lingegebied en Diefdijk Zuid	TOP	Natura 2000	WSRL
34	Uiterwaarden Lek	-	Natura 2000	WSRL
36	Zouweboezem	TOP	Natura 2000	WSRL

* (vm NB-wet): voormalig NB-wet gebied

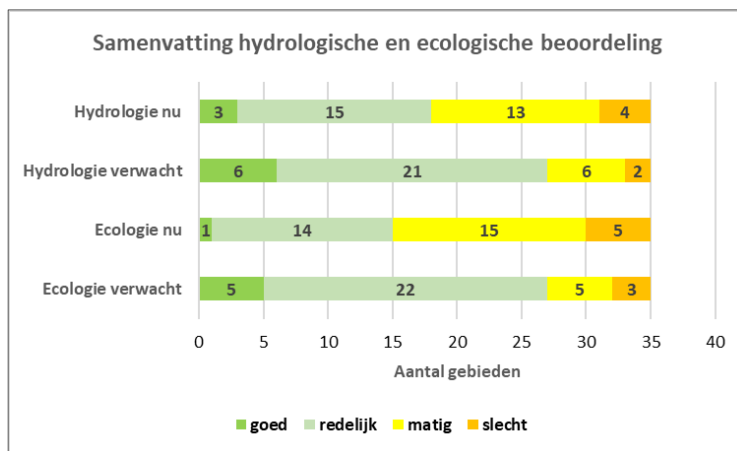

Figuur 3.2 Overzicht ligging gebieden TOP-lijst verdroging (nummers verwijzen naar gebiedsnummers Evaluatie verdroging 2020, zie Tabel 3-1)

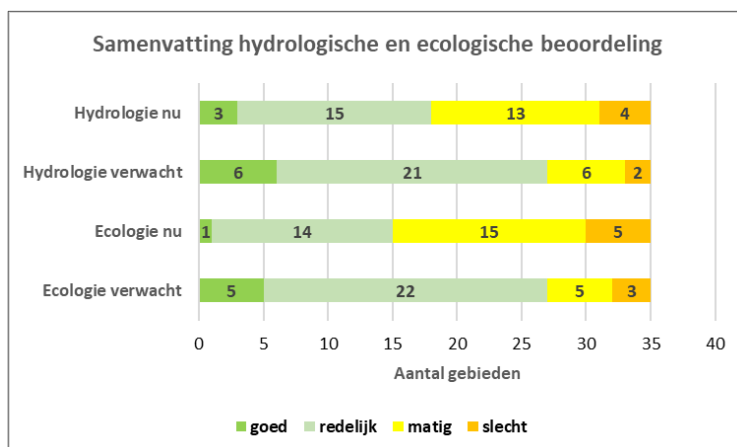
3.3 Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020

Bij de *Evaluatie verdrogingsbestrijding* is voor alle gebieden van de TOP-lijst verdroging (inclusief de toegevoegde gebieden) onderzocht wat de stand van zaken is bij aanpak van de verdrogingsopgave. Op basis van bureauonderzoek en interviews met betrokken water- en terreinbeheerders is per gebied nagegaan welke maatregelen in de loop van de tijd zijn uitgevoerd om verdroging tegen te gaan en natuur te herstellen en/of te ontwikkelen en is beoordeeld in hoeverre de gewenste ecologie en hydrologie is bereikt. De resultaten van de evaluatie zijn vastgelegd in een hoofdrapport met bijbehorende bijlagen, waaronder factsheets per gebied en een achtergrondrapport, waarin de verzamelde informatie per gebied en de uitgevoerde analyses zijn samengebracht.

Uit de evaluatie komt naar voren dat in veel gebieden van de TOP-lijst maatregelen tegen verdroging zijn uitgevoerd of nog zijn gepland. In de meeste gebieden heeft dit echter nog niet geleid tot optimaal herstel en ontwikkeling van de gewenste ecologie in deze gebieden.

Figuur 3.3 geeft hiervan een samenvattend overzicht.

Figuur 3.3 Samenvattend overzicht van de hydrologische en ecologische beoordeling van de Evaluatie 2020 voor de gebieden van de TOP-lijst verdroging (in totaal zijn 35 gebieden beoordeeld; 1 gebied is niet beoordeeld, omdat hier geen sprake is van verdrogingsgevoelige beheertypen)

In veel gebieden waar de hydrologie en ecologie nog niet optimaal is, is de kwelinvloed onvoldoende of zakt de grondwaterstand te veel weg door de aanwezige ontwatering buiten de natuurgebieden. Ook is bij meerdere gebieden de kwaliteit van het aanvoerwater een aandachtspunt. Om deze knelpunten tegen te gaan, zijn aanvullende maatregelen gewenst in de omgeving van de natuurgebieden of aanpassingen in het regionale watersysteem. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn o.a. het verhogen van de drainagebasis rondom natuurgebieden, het realiseren van peilverhoging rondom natuurgebieden, het verminderen van de invloed van grondwaterwinningen en het afkoppelen van verhard oppervlak ter bevordering van de grondwateraanvulling.

Op basis van de verkregen inzichten is bij de evaluatie per gebied de lokale en/of regionale restopgave bepaald. De **lokale restopgave** heeft betrekking op maatregelen binnen de

bestaande natuurgebieden, de **regionale restopgave** op maatregelen die buiten de betreffende natuurgebieden moeten plaatsvinden. In de factsheets per gebied en de achtergrondrapportage is per gebied de lokale en/of regionale restopgave aangegeven. In Tabel 3-2 is hier een samenvattend overzicht van gegeven. Hieruit komt het volgende naar voren:

- In de meeste gebieden speelt zowel een lokale als een regionale restopgave;
- Bij twee gebieden is geen lokale of regionale restopgave benoemd. Dit betreft de gebieden (5) De Bijleveld en (9) Gentianenven en Pluismeer. Hierbij geldt voor gebied (5) De Bijleveld dat de hydrologische en ecologische situatie als 'goed' is beoordeeld, aanvullende maatregelen zijn volgens de huidige inzichten niet nodig. Bij gebied (9) Gentianenven en Pluismeer is beoordeeld dat hier geen hydrologische verbetermaatregelen (meer) mogelijk zijn.
- Voor drie gebieden is voorgesteld om deze van de TOP-lijst te laten vervallen. Het gaat om de gebieden (10) Groeneveld, (11) Groeperbos/Broekerbos en (34) Uiterwaarden Lek. Voor de eerste twee gebieden is beoordeeld dat het realiseren van maatregelen tegen verdroging niet haalbaar is. Bij gebied (10) Groeneveld is dit vanwege de bewuste keuze voor cultuurhistorie/handhaving agrarisch gebruik en bij gebied (11) Groeperbos/Broekerbos vanwege de ligging in agrarisch landbouwontwikkelingsgebied. In gebied (34) Uiterwaarden Lek zijn geen verdrogingsgevoelige habitattypen aangewezen en is verdroging daarom niet aan de orde. Wel geldt voor dit gebied dat er kleiputten met waardevolle grondwaterafhankelijke flora en fauna (amfibieën) aanwezig zijn, die de laatste jaren sterk in kwaliteit achteruit zijn gegaan. Hier is een quick scan/(regionale) verkenning gewenst naar oorzaken en mogelijke herstelmaatregelen. Vanwege de sterke invloed van de Lek valt dit vooralsnog buiten de scope van de verdrogingsaanpak.

Tabel 3-2 Samenvatting lokale en regionale restopgave per gebied op basis van de Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020

Nr.	Gebiedsnaam	Restopgave lokaal	Restopgave regionaal
1	Armenland Ruwiel	-	Verbeteren waterkwaliteit
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	Uitvoeren inrichtingsplan	-
3	Botshol	Maatregelen N2000-beheerplan	Beperken wegzijging
4	Bovenlanden Wilnis	Technische voorziening zomerpeil, inrichting fase 2	Ja
5	De Bijleveld	-	-
6	De Meije	Maatregelen N2000-beheerplan	Ja, verbeteren waterkwaliteit
7	Demmerkse Kade	Lokaal afplaggen (op termijn)	Beperken wegzijging
8	Geerestein	Functieverandering en inrichting	Versterken kwel
9	Gentianenven & Pluismeer	-	-
10	Groeneveld	Vervalt van TOP-lijst	
11	Groeperbos/Broekerbos	Vervalt van TOP-lijst	
12	Groot Zandbrink	Inrichtingsmaatregelen bevordering regenwaterafvoer	Versterken kwel
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	Functieverandering en inrichting, herstel stuwen	Versterken kwel
14	Hel en Blauwe Hel	Uitvoeren inrichtingsplan	
15	Ingeborg en veentjes	-	Versterken kwel
16	Kamerik Teylingens	Uitvoeren inrichtingsplan	Beperken wegzijging
17	Kamerikse Nessen	-	Verbeteren waterkwaliteit
18	Kolland	Maatregelen N2000 beheerplan	Versterken kwel
19	Landgoed De Boom	Functieverandering en inrichting	Versterken kwel
20	Landgoederen Groenraven-Oost	Uitvoeren inrichtingsplan de Bunzing	Versterken kwel

Nr.	Gebiedsnaam	Restopgave lokaal	Restopgave regionaal
21	Landgoederen Maarn-Veenendaal	Evaluatie KAMM-convenant	Onbekend
22	Langbroekerweteringgebied	Afronding waterhuishouding Kom van Langbroek	Versterken kwel
23	Lingegebied en Diefdijk Zuid	Maatregelen N2000-beheerplan	-
24	Marickenland deelproject 1	Uitvoeren inrichtingsplan	-
25	Meeuwenkampje	-	Versterken kwel
26	Moorsterbeek	Functieverandering en inrichting	Versterken kwel
27	Noorderpark	Maatregelen N2000 beheerplan	Versterken kwel
28	Overlangbroek	Maatregelen N2000 beheerplan	Versterken kwel
29	Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve	-	Versterken kwel
30	Schoolsteegse Bosjes	Functieverandering en inrichting, omleiden waterafvoer	Versterken kwel
31	Soesterveen (Praamgracht)	Uitvoeren inrichtingsplan fase 2	Versterken kwel
32	Stoutenburg	Functieverandering en inrichting	Versterken kwel
33	Uiterwaarden Hollandsche IJssel	Onduidelijk, planvorming	
34	Uiterwaarden Lek	Vervalt van TOP-lijst (geen verdrogingsgevoelige natuur, sterke invloed Lek)	
35	Valse Bosjes	Functieverandering en inrichting, extra afplaggen	Versterken kwel
36	Zouweboezem	Maatregelen N2000-beheerplan	-

De verzamelde informatie en de resultaten van de *Evaluatie verdrogingsbestrijding 2020* vormen het vertrekpunt voor voorliggend project, waarin een Plan van Aanpak voor verkenning en uitvoering van de lokale en regionale restopgave wordt opgesteld.

4. Lopende gebiedsprogramma's en mogelijke relatie met aanpak verdroging

4.1 Inleiding

Voor het opstellen van een plan van aanpak is als eerste stap een inventarisatie uitgevoerd naar lopende gebiedsprogramma's binnen de provincie. Daarbij is gekeken naar de mogelijke relatie/raakvlakken tussen deze gebiedsprogramma's en de beoogde aanpak van verdroging. Bij de aanpak van verdroging gaat het namelijk om maatregelen die bijdragen aan lokale en/of regionale verbetering van het watersysteem. Dit speelt ook bij diverse andere ontwikkelingen en opgaven in het landelijk gebied van de provincie.

De inventarisatie naar de lopende gebiedsprogramma's is uitgevoerd op basis van bureau-onderzoek en voor een aantal programma's zijn ook interviews en gesprekken gehouden met betrokken vertegenwoordigers van betreffende programma's.

De beschouwde gebiedsprogramma's zijn gebaseerd op een vooraf opgestelde lijst door de provincie en aanvullende inbreng vanuit de projectgroep. De volgende gebiedsprogramma's zijn meegenomen bij de inventarisatie:

- (4.2) Programma klimaatadaptatie 2020-2023 provincie Utrecht
- (4.3) Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug
- (4.4) Regionale Veenweidestrategie provincie Utrecht
- (4.5) Uitvoeringsprogramma bodemdaling 2020-2023
- (4.6) Gebiedsgerichte aanpak stikstof provincie Utrecht
- (4.7) Biodiversiteitsplan Amstel, Gooi en Vecht
- (4.8) Metropool Regio Amsterdam, Systeemherstel Utrechtse Heuvelrug
- (4.9) Uitvoeringsprogramma Natuur /SPUK (Specifieke Uitkering) Natuur
- (4.10) Regionaal maatschappelijke agenda Alblasserwaard
- (4.11) Regionale adaptatiestrategieën Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie
- (4.12) Zoet watervoorziening Oost Nederland (ZON)
- (4.13) Agenda Vitaal Platteland (AVP) / Uitvoeringsstrategie landelijk gebied
- (4.14) Kaderrichtlijnwater (KRW)
- (4.15) Convenant KAMM-landgoederen
- (4.16) Gebiedsproces toekomstbestendige Ronde Hoep
- (3.17) Delta programma Agrarisch Waterbeheer (DAW)

Hierna zijn per gebiedsprogramma de hoofddoelstellingen benoemd en de mogelijke raakvlakken met de beoogde aanpak van verdroging. Aan het eind van dit hoofdstuk is een concluderende paragraaf opgenomen voor de betekenis van deze programma's voor dit plan van Aanpak.

4.2 Programma klimaatadaptatie 2020-2023 provincie Utrecht

Dit is een provinciaal programma dat gericht is op de volgende doelen:

1. bevorderen bewustwording klimaatadaptatie en stimuleren gedragsverandering;
2. in praktijk brengen van klimaatadaptatie (o.a. voorbeeldprojecten);
3. verankeren klimaatadaptatie in provinciaal beleid, regels, programma's en uitvoering;

4. participeren bij activiteiten in de werkregio's Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) en ontwikkeling -en uitvoering- van regionale klimaatadaptatiestrategieën voor elke werkregio;
5. benutten en versterken van kennis en monitoring op het gebied van klimaateffecten en klimaatadaptatiemaatregelen.

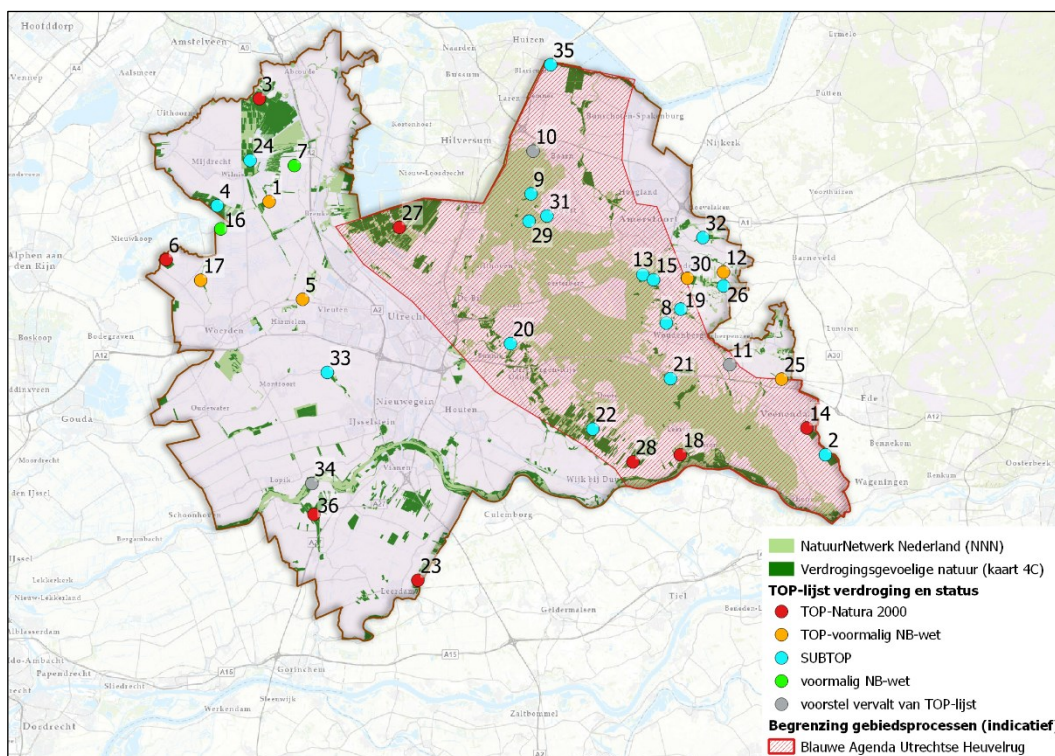
Dit programma heeft geen directe relatie met de aanpak van de TOP-gebieden, maar wel wordt bijgedragen aan het op de agenda zetten van klimaatadaptatie (oplossingen voor tegengaan 'droogte') en het stimuleren/faciliteren van ontwikkelingen en projecten hierin. Als onderdeel van het programma is een 'stresstest/instrumentenkoffer klimaatadaptatie' voor landbouwbedrijven ontwikkeld. In de komende periode zal hier in de praktijk ervaring mee worden opgedaan. Ontwikkeling van een 'stresstest' voor natuur is voorsnog niet haalbaar gebleken.

4.3 Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug

Dit programma is in 2020 opgestart vanuit het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en vormt een samenwerking tussen de verschillende gebiedspartners op de Heuvelrug. Het bestaat uit acht 'lokale' projecten en drie 'Heuvelrug brede' projecten, namelijk:

- kennisontwikkeling van het watersysteem;
- opstellen van een ambitie voor een toekomstbestendig watersysteem;
- bewustwording .

De kennis van de lokale projecten helpt bij het opstellen van de Heuvelrug brede ambitie voor een toekomstbestendig watersysteem. In Figuur 4.1 is indicatief de begrenzing van het projectgebied van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug weergegeven. Hieruit komt naar voren dat een groot aantal van de TOP-lijst gebieden hierbinnen ligt.

Figuur 4.1 Indicatief beïnvloedingsgebied Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug

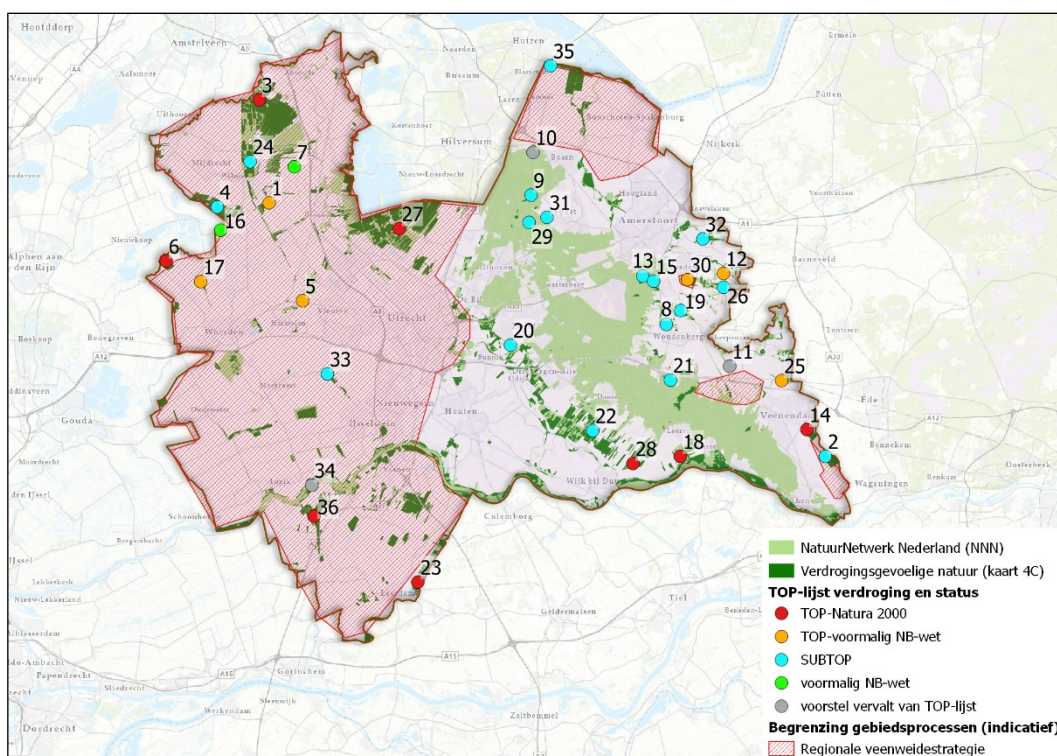
In de afgelopen periode is onderzoek gedaan naar de hydrologische effecten van mogelijke maatregelen om meer water vast te houden in de Utrechtse Heuvelrug. De uitkomsten hiervan vormen een belangrijke bouwsteen om te komen tot een ambitie voor een toekomstbestendig watersysteem voor het gebied. Streven is om dit ambitiesdocument medio 2022 vast te laten stellen door partijen. Dan moet ook duidelijk worden op welke wijze de ambitie verder uitvoering moet gaan krijgen.

Dit programma heeft een duidelijke en directe relatie met de aanpak van verdroging. De uitgevoerde onderzoeken geven inzicht in de hydrologische effecten van diverse typen maatregelen op de Heuvelrug. In de ambitie zullen keuzes worden gemaakt over de gewenste maatregelen voor een robuust watersysteem. Verdere uitwerking en uitvoering van de gestelde ambitie heeft daarmee ook directe relatie met de aanpak van verdroging.

4.4 Regionale Veenweidestrategie provincie Utrecht

De uitwerking van een Regionale Veenweidestrategie (RVS) voor de provincie Utrecht komt voort uit de landelijke afspraken die gemaakt zijn bij het Klimaatakkoord 2019. De provincie is trekker voor de RVS. Hierbij vindt samenwerking plaats met de waterschappen en betrokken gemeenten, maar ook landbouw- en natuurorganisaties zijn betrokken. Doel van de RVS is het reduceren van de CO₂ emissies uit veenbodems en het afremmen van bodemdaling. De RVS is bedoeld om een koers uit te zetten voor de komende 10 jaar (2030) en een doorkijk te geven naar de langere termijn (2050). Streven is om de RVS eind 2021 vast te stellen.

De RVS heeft betrekking op alle veenweidegebieden binnen de provincie; gedefinieerd als alle bodems met veen binnen 1,2 meter beneden maaiveld. Zie Figuur 4.2 voor de indicatieve begrenzing hiervan.

Figuur 4.2 Indicatieve begrenzing werkingsgebied Regionale veenweidestrategie

In de RVS zijn verschillende sturingsmogelijkheden benoemd die raakvlakken kunnen hebben met de aanpak van verdroging. Dit betreft met name:

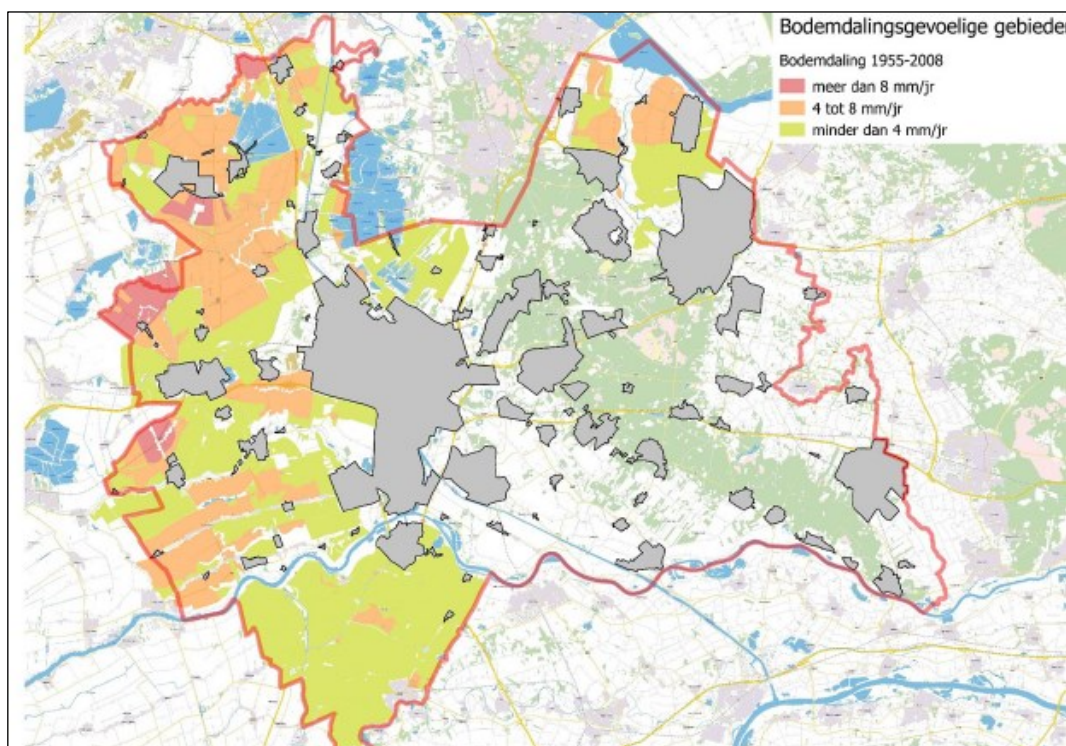
- Het verhogen van de grondwaterstand in grasland;
- Transitie naar landbouwkundig gebruik met hoge grondwaterstand;
- Water vasthouden voor robuuste natuurgebieden op veenbodembodem.

Voor uitvoering van de RVS zijn door het rijk Impulsgelden Veenweiden beschikbaar gesteld (tot 2025), daarnaast zijn ook provinciale middelen beschikbaar (t/m 2023).

Verschiede gebieden van TOP-lijst verdroging liggen binnen het aandachtsgebied van de RVS. De maatregelen die relevant zijn voor de RVS, zijn veelal ook relevant voor de aanpak van verdroging. Hier liggen dus duidelijke raakvlakken met de aanpak van verdroging.

4.5 Uitvoeringsprogramma bodemdaling 2020-2023

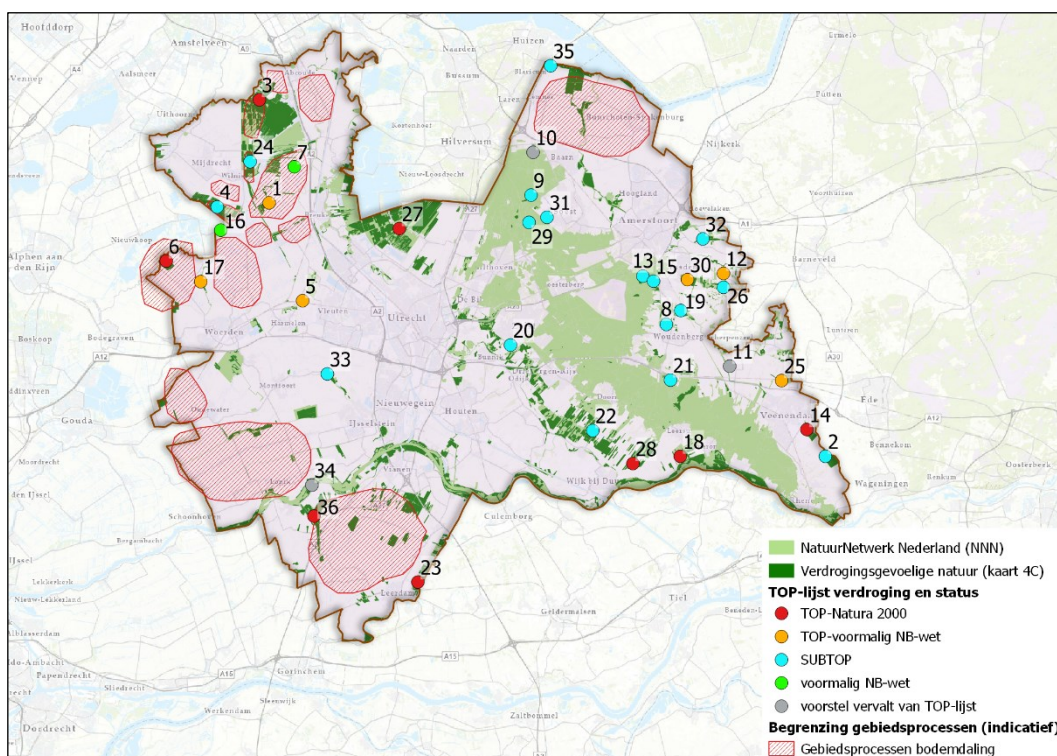
In vervolg op de *Visie bodemdaling* die de provincie in 2018 heeft vastgesteld, werkt de provincie samen met de diverse gebiedspartners (waterschappen, gemeenten, terreinbeheerders, belangenorganisaties) aan het uitvoeringsprogramma Bodemdaling. Doel is om de bodemdaling in 2030 met 50% te reduceren. Dit draagt tegelijkertijd ook bij aan het reduceren van de CO₂-uitstoot (hier ligt relatie met Regionale Veenweidestrategie). Zie Figuur 4.3 voor een overzicht van de gebieden binnen de provincie Utrecht die gevoelig zijn voor bodemdaling.

Figuur 4.3 Overzicht gebieden met bodemdaling binnen de provincie Utrecht (bron: Uitvoeringsprogramma bodemdaling Provincie Utrecht 2020-2023.)

Als onderdeel van het uitvoeringsprogramma vindt o.a. kennisontwikkeling en innovatie plaats over 'nieuwe' watersystemen, nieuwe verdienmodellen (andere teelten), en nieuwe melkveebedrijven (verhoging van het grondwaterpeil).

Uitvoering van maatregelen vindt plaats via *gebiedsprocessen* waarbij wordt ingezet op gebieden (polders) met een omvang van circa 400 tot 800 hectare. Gebiedsprocessen worden gestart daar waar de urgentie het grootst is (snelste bodemdaling), evenals de beschikbaarheid van (financiële) middelen. In Figuur 4.4 is de indicatieve begrenzing weergegeven van de lopende of nieuw te starten gebiedsprocessen voor het tegengaan van bodemdaling.

Figuur 4.4 Indicatieve begrenzing van gebieden met lopende of nieuwe gebiedsprocessen bodemdaling

Verschillende gebieden van de TOP-lijst verdroging liggen binnen het aandachtsgebied van het uitvoeringsprogramma Bodemdaling. De maatregelen tegen bodemdaling hebben veelal ook een directe relatie met de aanpak van verdroging (tegengaan van toekomstige wegzijging uit natuurgebieden door verhoogde waterpeilen rondom natuurgebieden).

4.6 Gebiedsgerichte aanpak stikstof provincie Utrecht

Onderdeel van de aanpak van de landelijke stikstofproblematiek is het terugdringen van de stikstofbelasting in Natura 2000-gebieden. Dit gebeurt via de zogenoemde *Gebiedsgerichte aanpak Stikstof* (GGA Stikstof) waarvoor de provincies verantwoordelijk zijn. Deze aanpak is verankerd in de wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (Wsn). Iedere provincie werkt in dit kader een eigen gebiedsplan uit. Het provinciale gebiedsplan dient de volgende onderwerpen te beschrijven:

opgave: wat er in een gebied moet gebeuren;
natuurdoel analyse: uitkomsten van onderzoek hoe het gebied ervoor staat qua natuur;
gebiedsproces: wat partijen met elkaar afspreken;
voorspelling: of we zo onze doelen halen.

Het provinciale gebiedsplan dient uiterlijk op 1 juli 2023 te zijn vastgesteld door Gedeputeerde Staten.

Voor uitwerking van de Gebiedsgerichte aanpak Stikstof werkt de provincie Utrecht met twee zogenoemde gebiedstafels: **gebiedstafel West** en **gebiedstafel Zuid-Oost**.

Gebiedstafel West

Botshol
Nieuwkoopse Plassen/Graslanden De Meije
Oostelijke Vechtplassen (waaronder Noorderpark)
Lingegebied en Diefdijk Zuid
Uiterwaarden Lek
Zouweboezem

Gebiedstafel Zuid-Oost

Kolland en Overlangbroek
Binnenveld (waaronder gebied Hel en Blauwe Hel)
Rijntakken

De gebiedstafels omvatten een bestuurlijke vertegenwoordiging van betrokken partijen bij de stikstofaanpak: provincie(s), gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties, particuliere grondeigenaren, landbouwsector, Natuur en Milieufederatie Utrecht en de bouwwereld. Bij vier Natura 2000-gebieden van de TOP-lijst is sprake van overlap met aangrenzende provincies: Oostelijke Vechtplassen (gedeeltelijk Noord-Holland), Nieuwkoopse Plassen/Graslanden De Meije (gedeeltelijk Zuid-Holland), Binnenveld (gedeeltelijk Gelderland) en Lingegebied en Diefdijk Zuid (gedeeltelijk Gelderland). Doelstellingen van de gebiedsgerichte aanpak zijn:

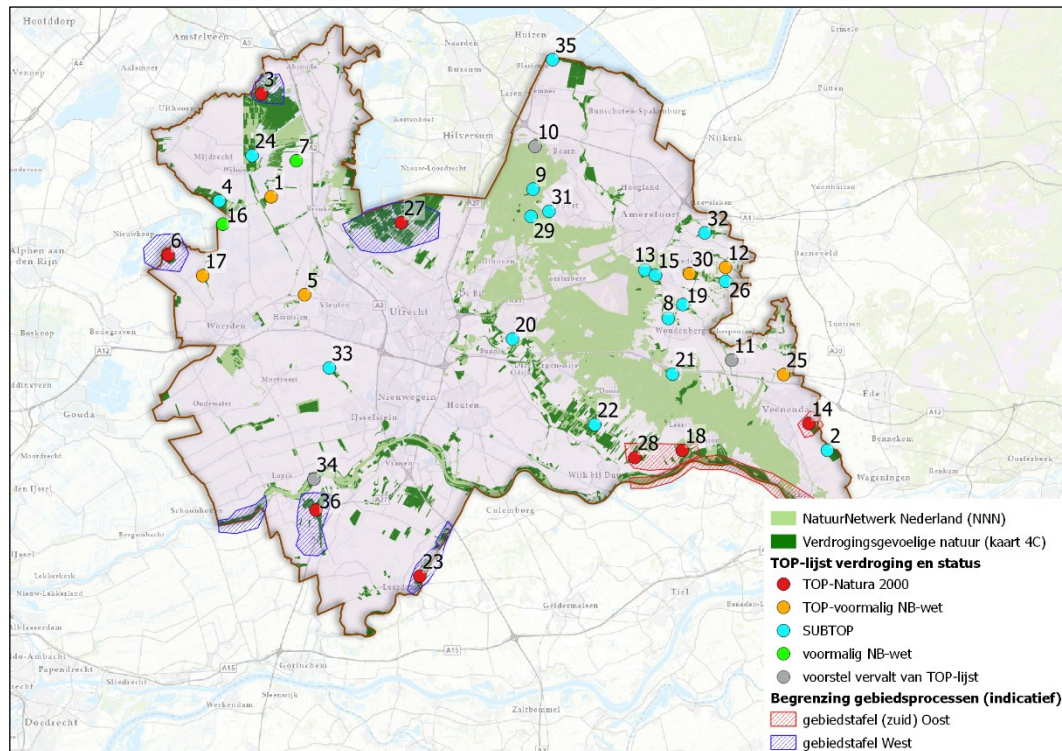
- robuuster maken en verbeteren van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden om de verbeterde staat van instandhouding ervan te bereiken / te behouden;
- een duurzaam toekomstperspectief bieden voor de landbouw en andere maatschappelijke en economische activiteiten;
- een vermindering van de lokale stikstofdepositie t.b.v. voorgaande punten.

Uitgangspunt is dat de gebiedsgerichte aanpak voor stikstof niet op zichzelf komt te staan, maar wordt opgepakt in samenhang met andere opgaven in het landelijk gebied, zoals: verduurzaming van de landbouw, afremmen bodemdaling, realiseren natuuropgaven, vergroting van de biodiversiteit, de energietransitie, de woningbouwopgave en de opgaven voor vitale bedrijventerreinen.

De gebiedsgerichte, integrale aanpak en de maatregelen die hierbij mogelijk zijn, impliceert dat de Gebiedsgerichte aanpak Stikstof ook duidelijke raakvlakken heeft met de aanpak van verdroging. Om de Natura 2000 doelen te halen is bestrijding van verdroging essentieel.

Figuur 4.5 Natura 2000 gebieden gebiedstafels Gebiedsgerichte aanpak Stikstof

4.7 Biodiversiteitsherstelplan Amstel, Gooi en Vecht

Medio 2021 heeft AGV het Biodiversiteitsherstelplan AGV vastgesteld. Dit plan sluit aan op de doelstelling van het Waterbeheerprogramma 2022-2027 ten aanzien van biodiversiteit: *de omstandigheden voor een hoge biodiversiteit zijn door ons waterbeheer en de inrichting van het watersysteem sterk verbeterd.*

In het plan zijn verschillende actielijnen opgenomen, waaronder *Biodiversiteitsherstel door aanpak droogte*. Doel van deze actielijn is om samen met gebiedspartners een *kwelakkoord* op te stellen waaraan een maatregelenpakket gekoppeld is dat de biodiversiteit in vennen en de kwelgebieden aan de voet van het Gooi verbetert. Hierbij wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van lopende initiatieven zoals de Blauwe Agenda en Systeemherstel Utrechtse Heuvelrug.

Voor dit onderdeel is een looptijd benoemd van 10 jaar. De verkenningsfase (opstellen kwelakkoord en maatregelenpakket) is voorzien voor de lopende bestuursperiode. Het uitvoeren van maatregelen zal voor een groot deel hierna plaatsvinden. Verdere concretisering van de aanpak moet nog plaatsvinden. De actielijn *biodiversiteitsherstel door aanpak droogte* heeft een directe relatie met de aanpak van verdroging waar het gaat om kwelherstel.

4.8 Metropool Regio Amsterdam, Systeemherstel Utrechtse Heuvelrug

Metropoolregio Amsterdam (MRA) is een samenwerkingsverband van de provincies Noord-Holland en Flevoland, 32 gemeenten en de Vervoerregio Amsterdam. Het totale projectgebied is verdeeld in zeven deelregio's waarvan deelregio Gooi en Vechtstreek aansluit op het Noorderparkgebied van de provincie Utrecht. Eén van de onderwerpen binnen de MRA is 'MRA klimaatbestendig'. In dit kader is in de afgelopen periode o.a. de

casus Systeemherstel Utrechtse Heuvelrug uitgewerkt. Als vervolg hierop zijn AGV, MRA-landschap en de regio Gooi- en Vechtstreek gestart met een verkenning naar de mogelijkheden om een meer gebiedspecifieke uitwerking te geven aan systeemherstel Utrechtse Heuvelrug. Deze verkenning zit nu in startfase met onder andere een stakeholderanalyse, scopebepaling en de voorbereiding van een uitvraag voor het aanstellen van een projectleider die dit proces moet gaan trekken. Inmiddels is er vanuit dit initiatief ook contact geweest met de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug. Ook is er afstemming met de provincie Noord-Holland die vanuit het programma Natuur (SPUK) eveneens onderzoek wil gaan doen naar systeemherstel Utrechtse Heuvelrug.

Dit initiatief vindt plaats vanuit Noord-Hollands grondgebied, maar heeft nauwe relatie met de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug en ook met de aanpak van de verdroging binnen de provincie Utrecht, met name waar het gaat om het gebied van de Oostelijke Vechtplassen (Noorderpark).

4.9 Uitvoeringsprogramma Natuur

Het Programma Natuur is een landelijk programma voor natuurherstel en natuurontwikkeling in Nederland dat onderdeel uitmaakt van de structurele aanpak stikstof. Hiermee richt het programma zich primair op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden. Het programma heeft een looptijd van 10 jaar en een gefaseerde uitvoering.

Fase 1 loopt van 2021 tot 2023 en is gericht op het starten van uitvoerbare maatregelen die bijdragen aan de inhoudelijke opgave en op het voorbereiden en onderbouwen van structurele maatregelen die in fase 2 (2023 tot 2030) in uitvoering moeten komen. Het Programma Natuur wordt per provincie uitgewerkt waarbij de provincie trekker is.

Voor uitvoering van fase 1 binnen de provincie Utrecht is ruim € 17 miljoen Rijkssubsidie toegekend via de zogenoemde SPUK-regeling voor het programma Natuur. Deze subsidie is toegekend voor maatregelen die additioneel zijn op lopende programma's en afspraken of die door financiering vanuit SPUK-natuur versneld uitgevoerd kunnen worden.

Uitvoering van het programma Natuur heeft directe raakvlakken met de aanpak van verdroging, waar het gaat om de Natura 2000-gebieden en de hierin gelegen stikstofgevoelige habitats.

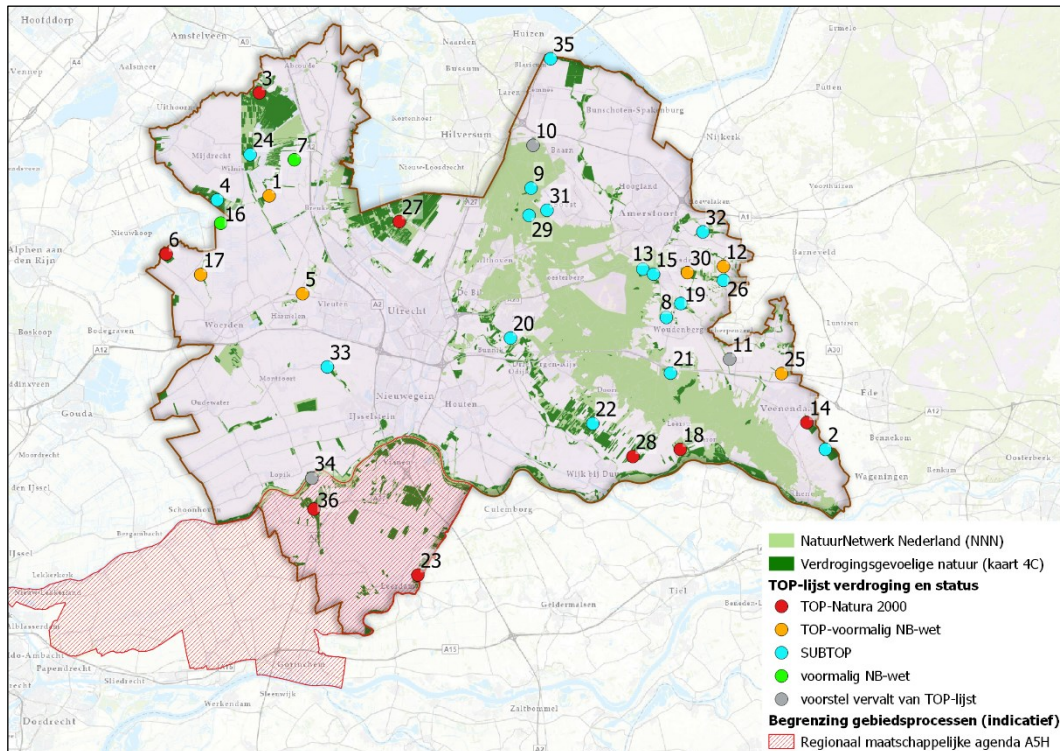
4.10 Regionaal maatschappelijke agenda Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

De Regionaal maatschappelijke agenda Alblasserwaard-Vijfheerenlanden vormt een samenwerkingsverband van de gemeenten Gorinchem, Molenlanden en Vijfheerenlanden, waterschap Rivierenland en de provincies Utrecht en Zuid-Holland. De samenwerking heeft betrekking op de volgende thema's: *Leefbaar en aantrekkelijk*, *Economisch veerkrachtig*, en *Klimaatrobuust*. Binnen het thema Klimaatrobuust zijn opgaves benoemd voor o.a. de volgende onderwerpen: waterveiligheid, bodemdaling, energietransitie. Bij het onderwerp bodemdaling wordt op dit moment gewerkt aan een Pilot drukdrainage.

Aanpak van verdroging van natuur is op dit moment geen expliciete opgave binnen dit programma. Via het thema Klimaatrobuust zijn er wel indirecte raakvlakken, omdat

gewerkt wordt aan een klimaatbestendige inrichting van het watersysteem ten aanzien van waterveiligheid en bodemdaling.

Figuur 4.6 Werkingsgebied Regionaal maatschappelijke Agenda Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

4.11 Regionale adaptatiestrategieën Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie

In de *Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie* hebben gemeenten, waterschappen, provincies en Het Rijk in 2015 de ambitie vastgelegd dat Nederland uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en water-robust is ingericht. Voor uitvoering van deze Deltabeslissing is Nederland opgedeeld in verschillende zogenoemde *werkregio's*. Binnen Utrecht gaat het om vier werkregio's namelijk:

- Netwerk Water en Klimaat (gemeenten in het gebied van waterschap HDSR);
- Platform Water Vallei en Eem (gemeenten in het Vallei en Eem-gebied van Waterschap Vallei en Veluwe);
- Amstel, Gooi en Vecht / Waternet;
- Dijkkring 16 (Vijfheerenlanden, onderdeel van het gebied Alblasserwaard Vijfheerenlanden binnen waterschap Rivierenland).

Vanuit iedere werkregio wordt gewerkt aan regionale adaptatie strategieën en hierbij behorende uitvoeringsprogramma's. De stand van zaken hierbij is op dit moment (najaar 2021) als volgt:

- Netwerk water en klimaat: uitvoeringsprogramma 2021-2025;
- Platform water Vallei en Veluwe: werkplan 2021-2022;
- Amstel, Gooi en Vecht / Waternet: regionale uitvoeringsagenda moet nog worden vastgesteld;

- Alblasserwaard Vijfheerenlanden: uitvoeringsagenda 2022-2027 wordt opgesteld.

De uitvoeringsprogramma's die er op dit moment zijn, zijn meer gericht op de stedelijke omgeving en hebben geen directe relatie met de aanpak van verdroging voor natuur. De algemene doelstelling van deze programma's, namelijk het tot stand brengen van een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting, sluit wel aan op wat nodig is voor het tegengaan van verdroging.

4.12 Zoet watervoorziening Oost Nederland (ZON)

In het Regionaal bestuurlijk overleg (RBO) Rijn-Oost werken overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties al meerdere jaren samen om de verschillende wateropgaven in Oost Nederland aan te pakken. Daarbij gaat het vooral om opgaven ten aanzien van waterkwaliteit, zoetwatervoorziening en het robuust maken van het watersysteem voor klimaatverandering (klimaatadaptatie).

Voor de periode 2022-2027 is een nieuw bestuursprogramma opgesteld voor het onderdeel Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON). In dit programma zijn 26 potentiële zoetwatermaatregelen opgenomen, onderverdeeld naar de volgende thema's: *Robuust watersysteem, Efficiënt watergebruik en verminderen van de watervraag, en Ruimtelijke adaptatie*. Binnen de benoemde maatregelen, zijn er ook diverse maatregelen die relatie hebben met de aanpak van verdroging van natuur. Bijvoorbeeld het afkoppelen van verhard oppervlak, aanleg van regelbare/peilgestuurde drainage, conservering op perceelsniveau (o.a. sloten/greppels dempen of verondiepen, plaatsen stuwen, duikers verhogen, beperken oppervlakkige afstroming), en optimalisatie operationeel peilbeheer in het hoofdsysteem.

Het nieuwe bestuursprogramma omvat een maatregelenpakket van circa € 200 miljoen, waarbij € 150 miljoen wordt ingebracht door regionale partijen en € 50 miljoen door het Rijk (Rijksbijdrage 25%). De genoemde maatregelen hebben voor een deel ook betrekking op het Utrechtse deel van het beheergebied van Waterschap Vallei en Veluwe.

4.13 Agenda Vitaal Platteland (AVP) / Uitvoeringsstrategie landelijk gebied

De Agenda Vitaal Platteland (AVP) vormt het uitvoeringsprogramma van de provincie voor het landelijk gebied. Het laatste uitvoeringsprogramma liep oorspronkelijk van 2016 tot 2019, maar dit is jaarlijks verlengd, en ook in 2022 zal dit nog lopen. De doelen van het AVP zijn gericht op de volgende thema's: Natuur, water en bodem, Bodemdaling, Landschap, Cultureel erfgoed, Landbouw, Recreatie, en Leefbaarheid en kleine kernen/vrijkomend agrarisch vastgoed. In het programma voor 2021 waren verschillende uitvoeringsprojecten opgenomen, die onderdeel waren van de restopgave verdroging van de Evaluatie 2020.

De provincie werkt op dit moment aan een herijking van de uitvoeringsstrategie voor het landelijk gebied. Dit komt in belangrijke mate voort uit de nadrukkelijke wens, ook vanuit gebiedspartijen, om te komen tot een meer integrale, gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied. De provincie streeft er naar om deze herijking in 2022 af te ronden.

4.14 Kaderrichtlijnwater (KRW)

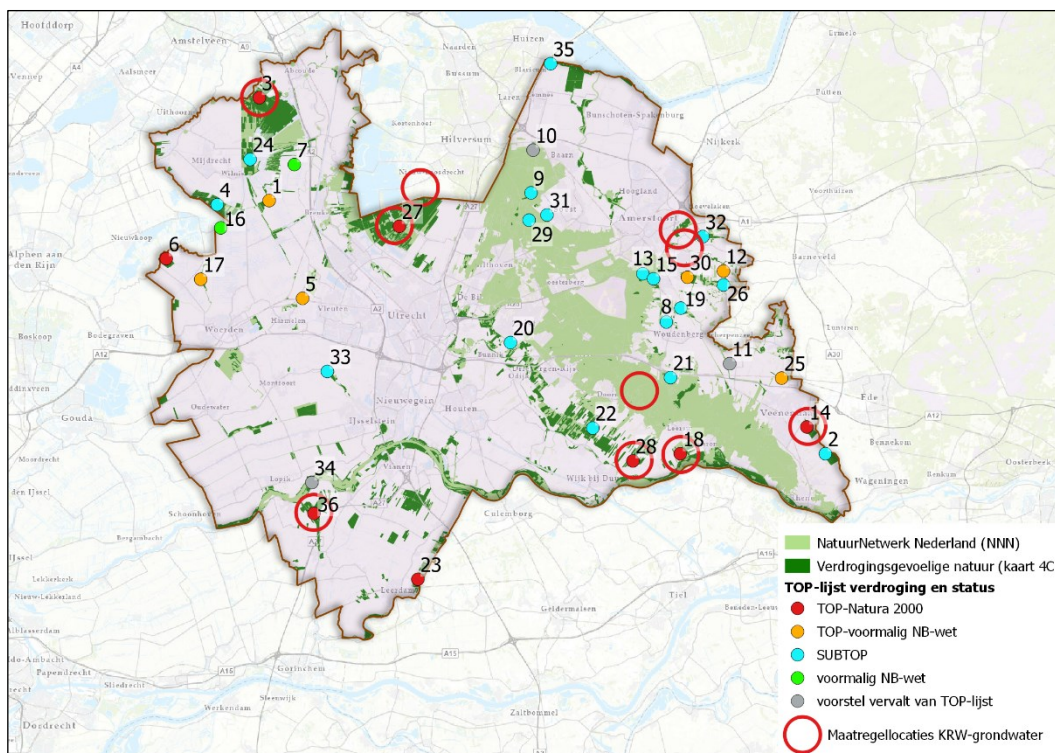
De Kaderrichtlijnwater geeft uitwerking aan de Europese regelgeving om een goede (ecologische) waterkwaliteit te realiseren in Nederland. Op dit moment loopt de laatste uitvoeringsperiode van de KRW, namelijk van 2021 tot 2027.

Vanuit **KRW-grondwater** zijn voor de Natura 2000-gebieden verschillende maatregelen benoemd om in deze gebieden de gewenste grondwatersituatie te realiseren. Daarbij gaat het om:

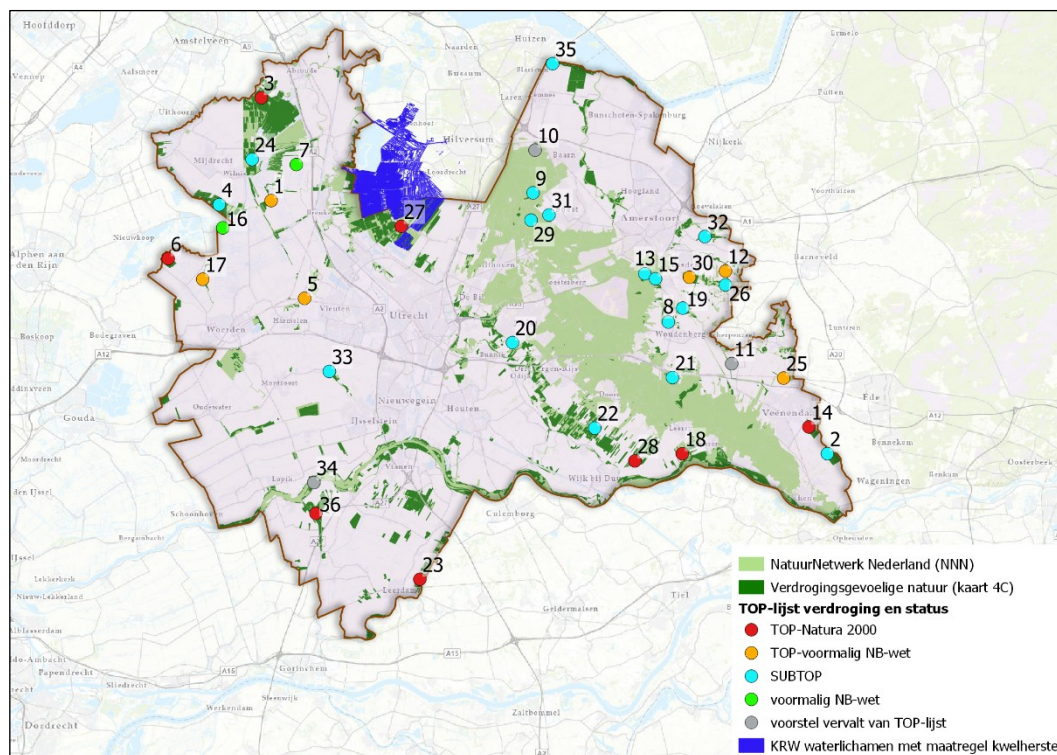
- Hel & Blauwe Hel, Noorderpark, Kolland en Overlangbroek, Zouweboezem: uitvoeren hydrologische maatregelen Natura 2000 beheerplan;
- Botshol: uitvoeren onderzoek aanvullende hydrologische maatregelen;
- Oostelijke Vechtplassen: onderzoek naar effectieve aanvullende hydrologische maatregelen;
- Aanvullen grondwatervoorraad Utrechtse Heuvelrug;
- Gebiedsgerichte aanpak knelpunten belasting beken Gelderse Vallei vanuit grondwater.

Zie Figuur 4.7 voor de indicatieve ligging van bovengenoemde maatregellocaties.

In het KRW-maatregelenprogramma 2021-2027 van waterschap AGV is voor de diverse **KRW-oppervlaktewaterlichamen** in het gebied van de Oostelijke Vechtplassen de maatregel 'kwelherstel' opgenomen. Het gaat o.a. om de waterlichamen Molenpolder en Westbroek, Oostelijke Binnenspolder en Tienhovense Plassen. Zie Figuur 4.8 voor een overzicht van de oppervlaktewaterlichamen waarvoor de maatregel kwelherstel van toepassing is.

Figuur 4.7 Maatregelen KRW-grondwater en TOP-lijst gebieden verdroging

Figuur 4.8 KRW-maatregel kwelherstel voor KRW-waterlichamen bij Waterschap AGV

Het KRW-programma heeft met de benoemde maatregelen voor de Natura 2000-gebieden en de maatregel 'kwelherstel' directe relatie met de aanpak van verdroging.

4.15 Convenant KAMM-landgoederen

In 2015 heeft de provincie een convenant afgesloten met de zogenoemde KAMM-landgoederen (Landgoed Het Kombos, Landgoed Anderstein en 't Stort, Landgoed Maarsbergen, Landgoed Huis te Maarn). Het convenant is gericht op het op het realiseren van 'gebiedsbrede meerwaarde', in samenhang met het tot stand brengen van individuele ambities van de landgoederen. Doelstellingen zijn onder andere:

- Natuurwaarden behouden en versterken;
- Beperken schade door verdroging;
- Cultuurhistorie beschermen en beleefbaar houden;
- Versterken ruimtelijke kwaliteit.

In het convenant werd o.a. opgenomen om een verdrogingsonderzoek uit te voeren om oorzaken, omvang, historie en verbreiding van de bestaande verdroging van de Landgoederen in beeld te brengen en om de invloedgebieden die tot mogelijke nieuwe verdroging kunnen leiden te identificeren. Door het ontbreken van voldoende gegevens en informatie heeft dit onderzoek niet de gewenste uitwerking kunnen krijgen en zijn herstelmaatregelen voor verdroging vanuit het convenant beperkt gebleven. Ontwikkelingen die op dit gebied wel hebben plaatsgevonden, komen voort uit andere programma's/processen (onderzoek mogelijkheden vasthouden water Heijgraaf vanuit regeling Watersparen van Waterschap Vallei en Veluwe en inventarisatie mogelijkheden

waterconservering en watersysteemherstel vanuit Zoetwatervoorziening Oost Nederland). Het convenant loopt nog tot 2025.

4.16 Gebiedsproces toekomstbestendige Ronde Hoep

Voor polder de Ronde Hoep, gelegen in de provincie Noord-Holland, grenzend aan Botshol, zijn agrariërs uit het gebied, in nauwe samenwerking met o.a. het waterschap een gebiedsproces gestart om het gebied 'toekomstbestendig' te maken: bodemdaling remmen, terugdringen emissies van stikstof en broeikasgassen, verbeteren waterkwaliteit, versterken biodiversiteit, vitale landbouw, en bijdragen aan energietransitie. De verwachting is dat dit gebiedsproces weinig invloed zal kunnen hebben op de hydrologische situatie van Botshol (mondelinge mededeling W. Rip, Waternet).

4.17 Deltaplan agrarisch waterbeheer (DAW)

In het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) werken agrariërs in een groot aantal specifieke praktijkprojecten aan het realiseren van schoon en voldoende water en een betere bodem. Het DAW is in 2013 gestart. Medio 2021 is het Bestuurlijk overleg DAW ingesteld ter stimulering en ondersteuning van het DAW-programma. Hierin zijn de ministeries van I&W en LNV, het Interprovinciaal overleg, de Unie van Waterschappen en LTO Nederland vertegenwoordigd. LTO Nederland is voorzitter van het overleg, de Unie van Waterschappen verzorgt het secretariaat.

Ook binnen de provincie Utrecht zijn vanuit het DAW meerdere praktijkprojecten uitgevoerd/in uitvoering. Voorbeelden hiervan zijn: Flexibel waterpeilbeheer in Utrecht Oost, Sturen op grondwater Spengen, Precisie Watermanagement (Pilot onderwaterdrainage met drukdrains) en Subsidieregeling Regionaal Partnerschap voor Water en Bodem. De verschillende projecten zijn gericht op verbetering van de agrarische waterhuishouding, dit in samenhang met het tegengaan bodemdaling, het tegengaan droogte en/of het verbeteren van de waterkwaliteit. Indirect kan dit ook relatie hebben met het tegengaan van verdroging voor natuur.

4.18 Samenvattend overzicht en conclusies

De uitwerking van dit hoofdstuk maakt duidelijk dat er een groot aantal gebiedsprogramma's loopt binnen de provincie dat direct of indirect raakvlakken heeft met de aanpak van verdroging. Buiten de besproken programma's zullen er waarschijnlijk ook nog andere (deel)projecten, ruimtelijke planprocessen of regelingen zijn, waarin dit soort raakvlakken spelen, gezien de veelheid aan activiteiten is het niet reëel om hierin helemaal compleet te zijn. De belangrijkste lopende programma's op provinciaal niveau zijn wel zo volledig mogelijk meegenomen. In bijgaande tabel is een samenvattend overzicht opgenomen van de diverse programma's en de betekenis voor dit Plan van Aanpak.

Programma	Trekker	Relatie aanpak verdroging
Programma klimaatadaptie 2020-2023 provincie Utrecht	Provincie	Indirecte relatie via bewustwording en initiatieven/projecten die gericht zijn op het realiseren van een klimaatbestendige en robuuste waterinrichting.
Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug	Provincie	Directe relatie voor veel van de TOP-lijst gebieden vanwege: modelinstrumentarium, inzicht effecten regionale maatregelen, samen met betrokken partijen opstellen van visie/keuze van maatregelen voor robuust

Programma	Trekker	Relatie aanpak verdroging
		watersysteem. Visie wordt in 2022 vastgesteld, vervoltraject nog onzeker.
Regionale veenweidestrategie provincie Utrecht	Provincie	Duidelijke raakvlakken met aanpak verdroging, zowel in potentiële maatregelen, als in gebieden (meerdere gebieden TOP-lijst liggen binnen aandachtsgebied)
Uitvoeringsprogramma bodemdaling 2020-2023	Provincie	Duidelijke raakvlakken met aanpak verdroging, zowel in potentiële maatregelen, als in gebieden (meerdere gebieden TOP-lijst liggen binnen aandachtsgebied)
Gebiedsgerichte aanpak Stikstof	Provincie	Directe relatie met aanpak verdroging, vanwege streven naar gebiedsgerichte integrale aanpak voor het robuuster maken van de N2000-gebieden. Werking is beperkt tot de N2000-gebieden van de TOP-lijst
Biodiversiteitsherstelplan Amstel, Gooi en Vecht	Waterschap AGV	Directe relatie met aanpak verdroging, vanwege streven naar kwelherstel voor het gebied van Amstel Gooi en Vecht. Ambitie is vastgesteld, uitwerking/ concretisering aanpak ligt nog open.
Metropool Regio Amsterdam/Systeemherstel Utrechtse Heuvelrug	Waterschap AGV i.s.m. gemeenten	Directe relatie met aanpak verdroging, vanwege ambitie systeemherstel (=kwelherstel) ook voor Utrechts deel van beheergebied AGV. Concretisering aanpak vindt op dit moment plaats.
Uitvoeringsprogramma natuur/SPUK-Natuur	Provincie	Directe relatie met aanpak verdroging, vanwege doel herstel en ontwikkeling stikstofgevoelige habitats in N2000-gebieden. Via SPUK-natuur Rijkssubsidie beschikbaar voor maatregelen en onderzoeken die hieraan bijdragen. Voor periode 2021-2023 zijn voor verschillende maatregelen/onderzoeken gelden toegekend voor de N2000-gebieden van de TOP-lijst en wordt direct bijgedragen aan aanpak verdroging.
Regionaal Maatschappelijke Agenda Alblasserwaard	Gemeenten, WSRL, provincie	Indirecte relatie met aanpak verdroging, verdroging van natuur is geen expliciete opgave. Doel is wel klimaatbestendige inrichting watersysteem voor waterveiligheid en tegengaan bodemdaling
Regionale adaptatiestrategieën Deltabeslissing Ruimtelijk Adaptatie	Waterschappen, provincie	Geen directe relatie met aanpak verdroging, lopende uitvoeringsprogramma's zijn meer gericht op stedelijke omgeving. Algemene doelstelling van de programma's sluit wel aan op tegengaan verdroging, namelijk tot stand brengen van klimaatbestendige en robuuste inrichting.
Zoetwatervoorziening Oost Nederland (ZON)	Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn Oost (WVV, provincie)	Directe relatie met aanpak verdroging. In Bestuursprogramma 2022-2027 zijn verschillende maatregelen opgenomen die bij kunnen dragen aan tegengaan van verdroging. Voor een deel hebben de afgesproken maatregelen en de bijbehorende financiering ook betrekking op het Utrechtse deel van het beheergebied van WVV.
Agenda Vitaal Platteland (AVP)/uitvoeringsstrategie landelijk gebied	Provincie	Directe relatie met aanpak van verdroging. Via dit programma worden meerdere projecten uitgevoerd die onderdeel zijn van de lopende aanpak van verdroging. Provincie werkt op dit moment aan herijking van de uitvoeringsstrategie (afronding 2022), op dit moment nog onduidelijk wat dit betekent voor AVP.
Kaderrichtlijn Water	Waterschappen, provincie	Directe relatie met aanpak verdroging. KRW-grondwater is gericht op het realiseren gewenste grondwatersituatie N2000-gebieden TOP-lijst. KRW-oppervlaktewater heeft voor het gebied van de Oostelijke Vechtplassen de maatregel 'kwelherstel' vastgesteld.
Convenant KAMM-landgoederen	Provincie, KAMM-landgoederen	Aanpak van verdroging is een van de doelstellingen van het Convenant, maar dit heeft in de praktijk weinig uitwerking gekregen vanuit het convenant. Ontwikkelingen die wel hebben plaatsgevonden zijn voortgekomen uit andere programma's.
Gebiedsproces toekomstbestendige Ronde Hoep	Waterschap AGV	Naar verwachting geen mogelijkheden om bij te dragen aan aanpak verdroging.
Deltaprogramma Agrarisch waterbeheer	LTO Nederland, Unie van Waterschappen	Indirecte relatie met aanpak verdroging. Projecten zijn gericht op verbetering agrarische waterhuishouding, in samenhang met tegengaan bodemdaling, tegengaan droogte en/of het verbeteren van de waterkwaliteit.

5. Actualisatie van de lokale en regionale restopgave

5.1 Inleiding

Bij de *Evaluatie verdrogingsbestrijding provincie Utrecht (2020)* is de stand van zaken onderzocht ten aanzien van de aanpak van verdroging voor de 36 gebieden van de TOP-lijst verdroging (inclusief toegevoegde gebieden). Zie ook paragraaf 3.3. Als resultaat van de Evaluatie is per gebied aangegeven wat de lokale en regionale restopgave voor de aanpak van verdroging is, uitgaande van de inzichten van dat moment (najaar 2019). Voor de uitwerking van voorliggend Plan van Aanpak gelden deze uitkomsten als vertrekpunt. In de afgelopen periode kunnen echter ook nieuwe inzichten zijn ontstaan of maatregelen zijn uitgevoerd. Als basis voor het Plan van Aanpak is bij gebiedspartijen daarom nagegaan in hoeverre de restopgave van de Evaluatie nog actueel is, of dat er nog aanvullingen of aanpassingen zijn. Hiervoor is per gebied van de TOP-lijst een **vragenlijst** uitgezet bij de terreinbeheerders en de waterbeheerders en zijn in aansluiting hierop ook **interviews** gehouden met de betreffende vertegenwoordigers. De vragenlijst en de interviews zijn tegelijkertijd ook gebruikt om meer inzicht te krijgen in wat er nog nodig is om de lokale en/of regionale restopgave tot uitvoering te brengen.

Naast de vragenlijst per gebied en de hieraan gekoppelde interviews, zijn ook gerichte vragenlijsten uitgezet/interviews gehouden met vertegenwoordigers van LTO, de drinkwaterbedrijven, de natuur en Milieufederatie Utrecht en Landschap Erfgoed Utrecht over de gewenste vervolgaanpak van de lokale en regionale restopgave verdroging.

In dit hoofdstuk is een overzicht gegeven van de resultaten en bevindingen van de uitgezette vragenlijsten en de gehouden interviews.

5.2 Toelichting vragenlijst per gebied en interviews

Voor actualisatie van de lokale en/of regionale restopgave verdroging en om inzicht te krijgen in de gewenste vervolgaanpak van deze opgave(n), is een digitale vragenlijst opgesteld. Aan de betreffende terrein- en waterbeheerders is verzocht om deze vragenlijst per gebied (alleen de gebieden waar een terrein- of waterbeheerder zelf betrokkenheid bij heeft) in te vullen. Niet alle gebieden van de TOP-lijst verdroging die in de *Evaluatie* zijn behandeld, zijn daarbij meegenomen. Hierna is toegelicht voor welke van de gebieden van de TOP-lijst geen vragenlijst is uitgezet:

Geen inzet op verdroging, voorstel (Evaluatie) laten vervallen van TOP-lijst:

- (10) Groeneveld
- (11) Groeperbos/Broekerbos
- (34) Uiterwaarden Lek

NB-wet status is vervallen, geen oorspronkelijk TOP/SUBTOP-gebied:

- (7) Demmerikse Kade
- (16) Kamerik Teijlingens

Overige gebieden:

- (1) Armenland Ruwel (*gebied is 'klaar', eerst evaluatie*);
- (5) De Bijleveld (*geen verdrogingsopgave, hydrologie en ecologie is 'goed'*);
- (17) Kamerikse Nessen (*opgave ligt bij waterkwaliteit, KRW-opgave*)

- (24) Marickeland deelgebied 1 (*uitvoering inrichtingsplan in voorbereiding*)
- (33) Uiterwaarden Hollandsche IJssel (*oorspronkelijke SUBTOP-begrenzing klopt niet meer, opgave niet bekend*).

In de vragenlijst zijn samengevat de volgende vraagpunten opgenomen:

Lokale restopgave:

- Is de lokale restopgave van de Evaluatie nog actueel, zo niet welke aanvullende of nieuwe maatregelen zijn nog nodig?
- Zijn de gewenste lokale maatregelen in voldoende mate onderdeel van een lopend gebiedsproces/-programma?
- Zo, ja: welk proces/programma is dit, en wat is er nog nodig?
- Zo nee: wat is er nog nodig, wie moet dit gaan doen/welk programma, wat zijn benodigde financiën, wat is planning/termijn?

Regionale restopgave:

- Is de regionale restopgave van de Evaluatie nog actueel, zo niet welke aanvullende of nieuwe maatregelen buiten het natuurgebied zijn nog nodig?
- Zijn de gewenste regionale maatregelen reeds voldoende duidelijk, of is eerst een nadere (hydrologische) verkenning nodig?
- Zo nee: wat is er nog nodig en/of wat zijn de onderzoeksvragen, welk proces of programma / wie moet dit gaan doen, welke stappen/planning worden voorzien, wat zijn benodigde financiën?
- Zo ja: zijn de gewenste lokale maatregelen in voldoende mate onderdeel van een lopend gebiedsproces/-programma?
  - Zo ja: welk proces/programma is, wat is stand van zaken hierbij, wat is er eventueel nog nodig?
  - Zo nee: wat is er nog nodig, wie moet dit gaan doen/welk programma, wat zijn benodigde financiën, wat is planning/termijn?

Klimaatverandering en monitoring:

- In hoeverre is het gebied gevoelig voor mogelijke effecten van klimaatverandering?
- In hoeverre vraagt dit (op termijn) mogelijk nieuwe/aanvullende maatregelen? Vindt er op dit moment monitoring plaats? Welke aanvullende monitoring is gewenst? (of welke verbeteringen zijn gewenst?)
- Welke aanvullende (algemene) opmerkingen/aandachtspunten zijn er nog?

In aansluiting op de vragenlijsten per gebied is aan de terrein- en waterbeheerders ook gevraagd welke andere, **extra gebieden** eventueel ook nog aandacht behoeven in het kader van de verdrogingsbestrijding.

In Tabel 5-1 is een overzicht gegeven van de ingevulde vragenlijsten per gebied en de organisaties die dit hebben gedaan. In totaal zijn voor 26 gebieden vragenlijsten uitgezet en ingevuld.

Tabel 5-1 Overzicht TOP-gebieden en ingevulde vragenlijsten/interviews

Nr.	Gebiedsnaam	Vragenlijst	Vragenlijst+ interview Waterbeheerder	Vragenlijst + interview Terreinbeheerder	Vragenlijst Provincie
1	Armenland Ruwiel	Nee			
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	Ja	WVV	SBB	
3	Botshol	Ja	AGV	NM	
4	Bovenlanden Wilnis	Ja	AGV	SBB	
5	De Bijleveld	Nee			
6	De Meije	Ja	HDSR	SBB	
7	Demmerikse Kade	Nee	AGV	SBB	Ja
8	Geerestein	Ja	WVV	Particulier	
9	Gentianenven & Pluismeer	Ja	WVV	SBB	
10	Groeneveld	Nee			
11	Groeperbos/Broekerbos	Nee			
12	Groot Zandbrink	Ja	WVV	Particulier/De Boom	Ja
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	Ja	WVV	Particulier/Den Treek	Ja
14	Hel en Blauwe Hel	Ja	WVV	SBB	
15	Ingeborg en veentjes	Ja	WVV	Particulier/Den Treek	Ja
16	Kamerik Teylingens	Nee			
17	Kamerikse Nessen	Nee			
18	Kolland	Ja	HDSR	Particulier/Kolland	Ja
19	Landgoed De Boom	Ja	WVV	Particulier/De Boom	Ja
20	Landgoederen Groenraven-Oost	Ja	HDSR	UL, SBB	
21	Landgoederen Maarn-Veenendaal	Ja	WVV	Particulier/KAMM	(ja)
22	Langbroekerweteringgebied	Ja	HDSR	SBB	Ja
23	Lingegebied en Diefdijk Zuid	Ja	WSRL	ZHL	Ja
24	Marickenland deelproject 1	Nee			
25	Meeuwenkampje	Ja	WVV	SBB	
26	Moorsterbeek	Ja	WVV	Particulier/De Boom	
27	Noorderpark	Ja	AGV	SBB/NM	Ja
28	Overlangbroek	Ja	HDSR	SBB	Ja
29	Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve	Ja	WVV	-	Ja
30	Schoolsteegse Bosjes	Ja	WVV	Particulier/De Boom	
31	Soesterveen (Praaggracht)	Ja	WVV	NM	
32	Stoutenburg	Ja	WVV	UL	
33	Uiterwaarden Hollandsche IJssel	Nee			
34	Uiterwaarden Lek	Nee			
35	Valse Bosjes	Ja	WVV	NM	
36	Zouweboezem	Ja	WSRL	ZHL	Ja

5.3 Verwerking informatie vragenlijsten en interviews

De verkregen informatie van de vragenlijsten en interviews is per gebied samengebracht en samengevat. Resultaat is een geactualiseerd overzicht van de lokale en/of regionale restopgave (maatregelen) per gebied en de **status** hiervan:

Maatregel (of activiteit) lopend/in uitvoering: dit zijn maatregelen (activiteiten) waar op dit moment al aan gewerkt wordt, waar al contacten over lopen, of die al in lopende uitvoeringsprogramma's zijn opgenomen of gepland zijn. Het kan gaan om maatregelen, die al in het veld in uitvoering zijn, maar ook om maatregelen waarvoor de planvorming nog moet starten, maar waarbij de financiering al wel is toegezegd.

Bij de maatregelen die als lopend/in uitvoering zijn benoemd, horen ook de maatregelen die betrekking hebben op realisatie van de geplande NNN. Dit is aangemerkt als 'lopend NNN-beleid', ofwel het uitvoering geven aan het vastgestelde natuurbeleid voor de NNN.

Maatregel (of activiteit) nieuw: dit zijn maatregelen (activiteiten) die nog niet gepland zijn en/of waar nog geen afspraken over zijn gemaakt of overstemming over is. Het zijn maatregelen (activiteiten) die door één of meerdere partijen naar voren zijn gebracht als een gewenste maatregel, maar dit hoeft nog niet te betekenen, dat andere partijen dit ondersteunen. Bij een vervolgaanpak zal dit dus eerst besproken moeten worden.

In bijlage 2 is een totaaloverzicht opgenomen van de maatregelen per gebied, de status hiervan en de typering (zie hierna).

Om overzicht te krijgen over alle genoemde lokale en regionale maatregelen per gebied zijn de maatregelen ook ingedeeld naar **type maatregel**. Hierbij zijn de volgende typering onderscheiden:

Inrichtingsmaatregelen/inrichtingsplan: hier gaat het om (fysieke) inrichtingsmaatregelen voor een gebied, bijvoorbeeld aanleg/aanpassing kunstwerken, maaiveldverlaging, herinrichting watergangen, of realiseren alternatieve wateraanvoer. Inrichtingsmaatregelen binnen een natuurgebied gelden als lokaal, inrichtingsmaatregelen buiten de begrenzing van het natuurgebied als regionaal.

Verbeteren waterkwaliteit (KRW): deze maatregel heeft betrekking op het verbeteren van de waterkwaliteit, dit als onderdeel van de Kaderrichtlijn Water. Het gaat hier bijvoorbeeld om het uitvoeren van baggerwerkzaamheden of om de algemene waterkwaliteitsverbetering die wenselijk is voor verbetering van de kwaliteit van het aanvoerwater voor bepaalde natuurgebieden (verminderen fosfaatbelasting). Het baggeren binnen een natuurgebied is aangemerkt als lokaal, het verbeteren van de kwaliteit van de wateraanvoer als regionaal.

Uitgangspunten peilbeheer: bij deze maatregel gaat het om nadere afstemming en/of evaluatie over de uitgangspunten voor het peilbeheer in de praktijk. Dit kan betrekking hebben op het praktijkpeilbeheer binnen een natuurgebied zelf (lokaal), maar ook buiten de begrenzing van een natuurgebied (regionaal). Voor het lokale peilbeheer gaat het bijvoorbeeld om: welke marges worden aangehouden, wanneer water gaan aanvoeren, wat is optimaal voor de natuurdoelen? Het waterschap en de (particuliere) terreinbeheerder beschikken niet altijd over deze kennis. Voor het regionale peilbeheer gaat het meer om de uitgangspunten voor het peilbeheer in relatie tot het vasthouden van water in de omgeving van natuurgebieden. Het peilbeheer is vaak meer gericht op het afvoeren van water, ook in de voorjaarsperiode, terwijl er juist dan ook meer aandacht zou moeten zijn voor het vasthouden van water, dit ter voorkoming van droogte, ook voor de agrarische functies.

Realisatie NNN: bij realisatie van NNN gaat het om begrensde percelen van het Natuur Netwerk Nederland (NNN), die nog omgevormd/ingericht moeten worden voor de natuurfunctie. Hiervoor is eerst nog functieverandering nodig (door middel van grondverwerving, vrij maken van pacht of eigenstandige functieverandering). Bij deze maatregel zijn ook percelen die als Groene Contour zijn begrensd, meegenomen. Als de nog in te richten NNN binnen de begrenzing van het TOP-lijst-gebied ligt, dan is dit als lokale maatregel benoemd, als dit buiten de begrenzing ligt, maar wel in de directe omgeving, dan als regionale maatregel.

Herbegrenzing NNN: hierbij gaat het om voorstellen voor herbegrenzing van bestaande (nog te realiseren) NNN. Dat wil zeggen: *‘percelen die nu nog als (nog te realiseren) NNN zijn begremsd, worden uit de begrenzing gehaald en in plaats hiervan worden andere percelen als NNN begremsd’*. Afhankelijk of dit binnen of buiten het natuurgebied speelt, is dit aangemerkt als lokaal of regionaal. Herbegrenzing van grotere oppervlakten loopt altijd via de Kopgroep Akkoord van Utrecht, het bestuurlijke platform waarin natuur- en landbouworganisaties samen met de provincie meedenken om het natuurbeleid in Utrecht uit te voeren.

Uitbreiden NNN/extra buffergebied: bij uitbreiden NNN gaat het om de wens om de bestaande NNN uit te breiden, zodat hier aanvullende natuurinrichting en bijbehorende waterhuishoudkundige inrichting kan plaatsvinden. Bij de gebieden waarbij dit benoemd is, gaat het om percelen die in het verleden wel een NNN-begrenzing hebben gehad, maar waarbij dit later is vervallen. Uitbreiding van NNN loopt altijd via de hiervoor genoemde Kopgroep Akkoord van Utrecht (zie ook herbegrenzing NNN). Ook kan het zijn dat extra (waterhuishoudkundig) buffergebied wenselijk wordt gevonden om te waarborgen dat ook op langere termijn de wegzijging van het natuurgebied naar de omgeving wordt tegengegaan. Deze maatregelen zijn altijd voorzien buiten het natuurgebied, daarom is dit meegenomen als een regionale maatregel.

Herbegrenzing SUBTOP-gebied: bij een aantal SUBTOP-gebieden is benoemd dat de oorspronkelijke begrenzing van het SUBTOP-gebied niet aansluit bij de actuele situatie. Het voorstel hiervoor is om de begrenzing van het SUBTOP-gebied aan te passen, zodat duidelijk is welk gebied bedoeld wordt. Deze activiteit heeft betrekking op het natuurgebied zelf, daarom is dit aangemerkt als lokale maatregel.

Onderzoek: hierbij gaat het om specifiek benoemde onderzoeksvragen voor een gebied, bijvoorbeeld het onderzoeken van de effecten van begreppeling, effecten inzets grondwaterpomp, of effecten flexibel peil. Als het onderzoek betrekking heeft op het natuurgebied zelf, dan is dit aangemerkt als lokaal, gaat het om onderwerpen die buiten het natuurgebied liggen, dan als regionaal.

Evaluatie: deze activiteit heeft betrekking op het uitvoeren van algehele evaluatie van de hydrologie en ecologie van een gebied om te beoordelen in hoeverre het uitgevoerde inrichtingsplan de gewenste situatie heeft gerealiseerd. Op basis hiervan kan dan worden beoordeeld of en zo ja, welke aanvullende maatregelen wenselijk zijn voor het gebied. Deze activiteit heeft betrekking op het natuurgebied zelf, daarom is dit aangemerkt als lokale maatregel.

Regionale verkenning: hiermee wordt een regionale (hydrologische) verkenning bedoeld naar de mogelijke maatregelen in het regionale watersysteem (buiten het natuurgebied) voor herstel/versterken van de kwel in het natuurgebied en/of het verhogen van grondwaterstanden. NB Bij één van de natuurgebieden gaat het niet om herstel/versterken kwel, maar om het tegengaan van wegzijging. De regionale verkenning gaat altijd over maatregelen buiten het natuurgebied en geldt daarom als regionale maatregel.

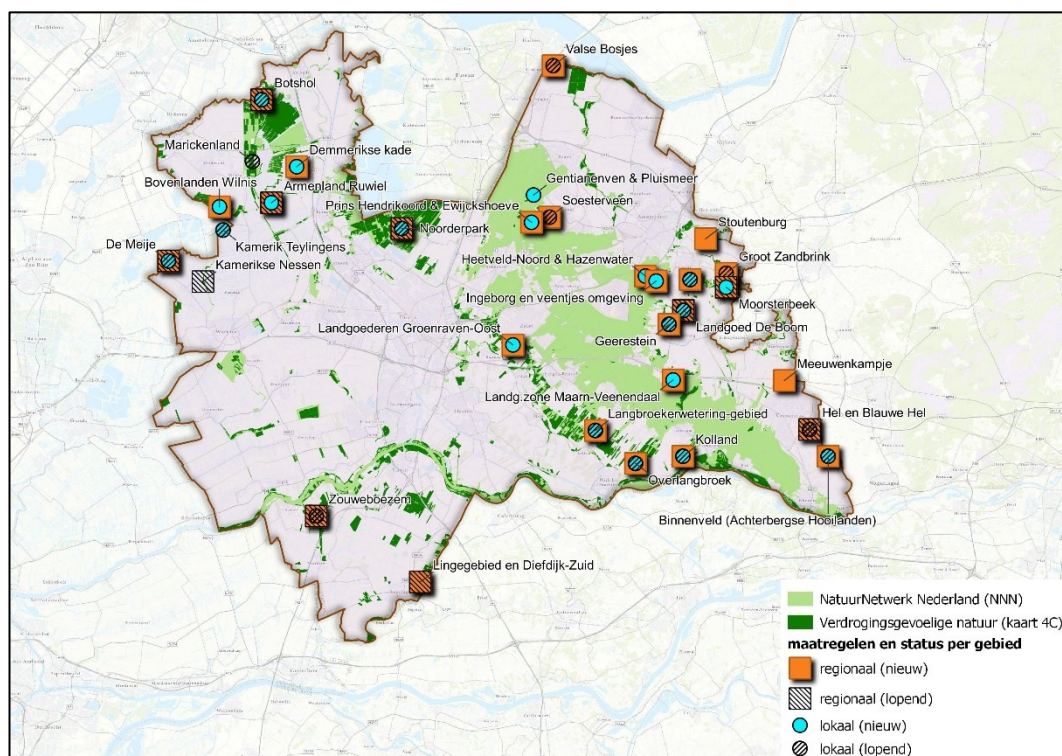

5.4 Resultaten actualisatie restopgave

Op basis van de hiervoor beschreven verwerking van de verzamelde informatie per gebied, zijn provincie-brede overzichten te maken van de 'geactualiseerde' lokale en regionale restopgave voor verdroging. Hierbij wordt opgemerkt dat in deze overzichten ook een aantal gebieden is meegenomen die niet zijn meegenomen bij het uitzetten van de vragenlijst (zie paragraaf 5.2). Het gaat om de gebieden:

- (1) Armenland Ruwiel;
- (7) Demmerikse Kade
- (16) Kamerik Teijlingens
- (17) Kamerikse Nessen
- (24) Marickenland deelgebied 1

Deze gebieden zijn door enkele terrein- of waterbeheerders benoemd als 'extra' gebied of hier loopt nog uitwerking of uitvoering van een inrichtingsplan. Omdat deze gebieden deel uitmaken van de TOP-lijst gebieden, zijn ze wel meegenomen in deze analyse. Dit maakt dat er in totaal 31 TOP-lijst gebieden zijn met een restopgave. In Figuur 5.1 is een overzicht opgenomen van alle gebieden, waarbij per gebied is te zien of hier een lokale en/of een regionale restopgave speelt en of deze 'lopend' en/of 'nieuw' is.

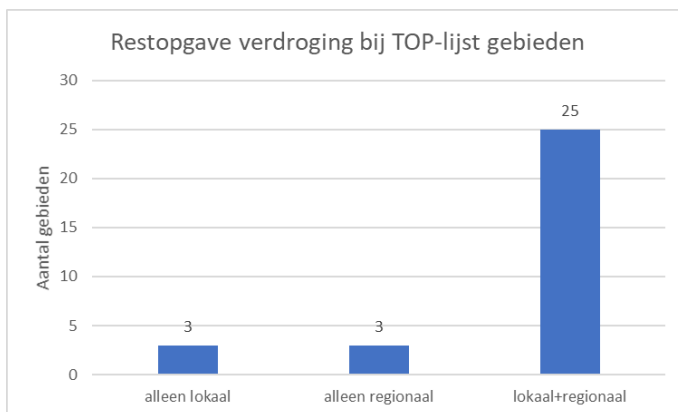

Figuur 5.1 Overzicht van het type en status van de restopgave per gebied

Hierna is in een aantal figuren een samenvattend overzicht gegeven van de geactualiseerde restopgave verdroging, uitgedrukt in het aantal gebieden waarbij de restopgave speelt. In bijlage 3 is een aantal kaartoverzichten opgenomen met een ruimtelijke weergave van de restopgave.

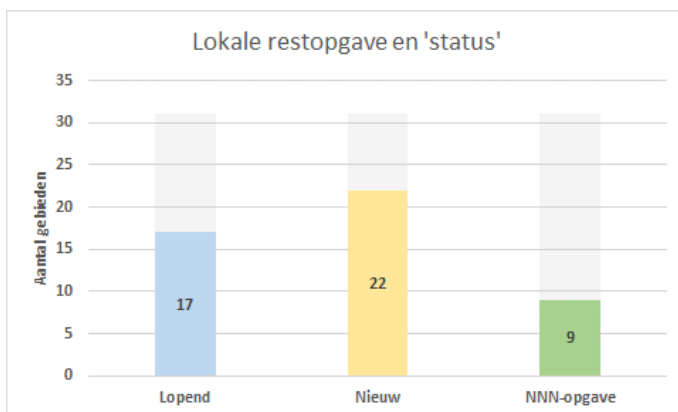
Aantal gebieden met lokale en/of regionale restopgave verdroging

In de meeste gebieden (25) met een restopgave verdroging gaat het om een lokale en regionale restopgave. Bij 3 gebieden is alleen sprake van een lokale restopgave en bij 3 gebieden van alleen een regionale restopgave.

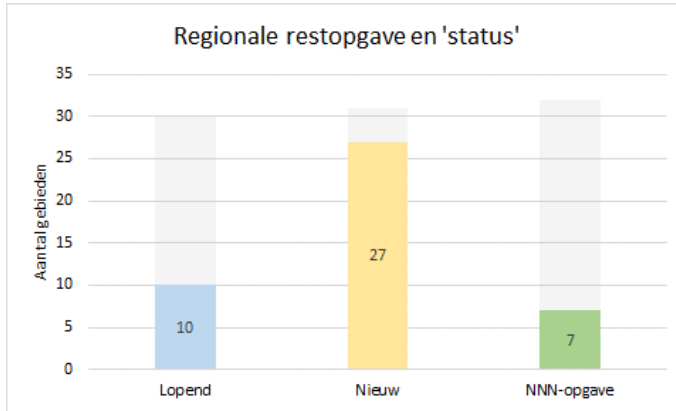

Aantal gebieden met lokale of regionale restopgave en 'status'

Wanneer de lokale restopgave wordt uitgesplitst naar 'status', dan blijkt dat bij 17 gebieden maatregelen voorkomen die 'lopend' zijn, bij 22 gebieden 'nieuw' en bij 9 gebieden is sprake van een lokale NNN-opgave (realisatie geplande NNN).

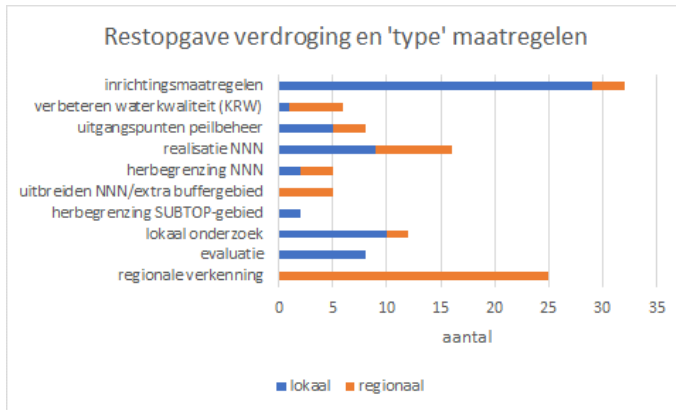

Bij uitsplitsing van de regionale restopgave naar 'status', dan is bij 10 gebieden sprake van 'lopende' maatregelen, bij 27 gebieden van 'nieuwe' maatregelen en bij 7 gebieden van een regionale NNN-opgave (realisatie geplande NNN).

Restopgave verdroging en typering maatregelen/activiteiten

Uitsplitsing van de restopgave naar 'type' maatregel maakt duidelijk dat *inrichtingsmaatregelen* en het uitvoeren van een *regionale verkenning* het meest voorkomen. Bij de inrichtingsmaatregelen gaat het meestal om lokale maatregelen. Het uitvoeren van een regionale verkenning heeft altijd betrekking op de regionale restopgave.

In de paragrafen 5.2 t/m 5.5 zijn de lokale en regionale maatregelen en de gebieden waar deze spelen nader toegelicht. In hoofdstuk 6 is het advies voor het plan van aanpak voor deze restopgave beschreven.

5.5 Extra gebieden

Bij het uitzetten van de vragenlijst voor de gebieden van de TOP-lijst is aan terrein- en waterbeheerders ook gevraagd of er nog extra gebieden zijn aan te wijzen, waarvoor aandacht wenselijk is in het kader van de verdrogingsbestrijding. Dit zijn dus gebieden die buiten de oorspronkelijke TOP-lijst vallen. Daarbij zijn de volgende gebieden naar voren gekomen:

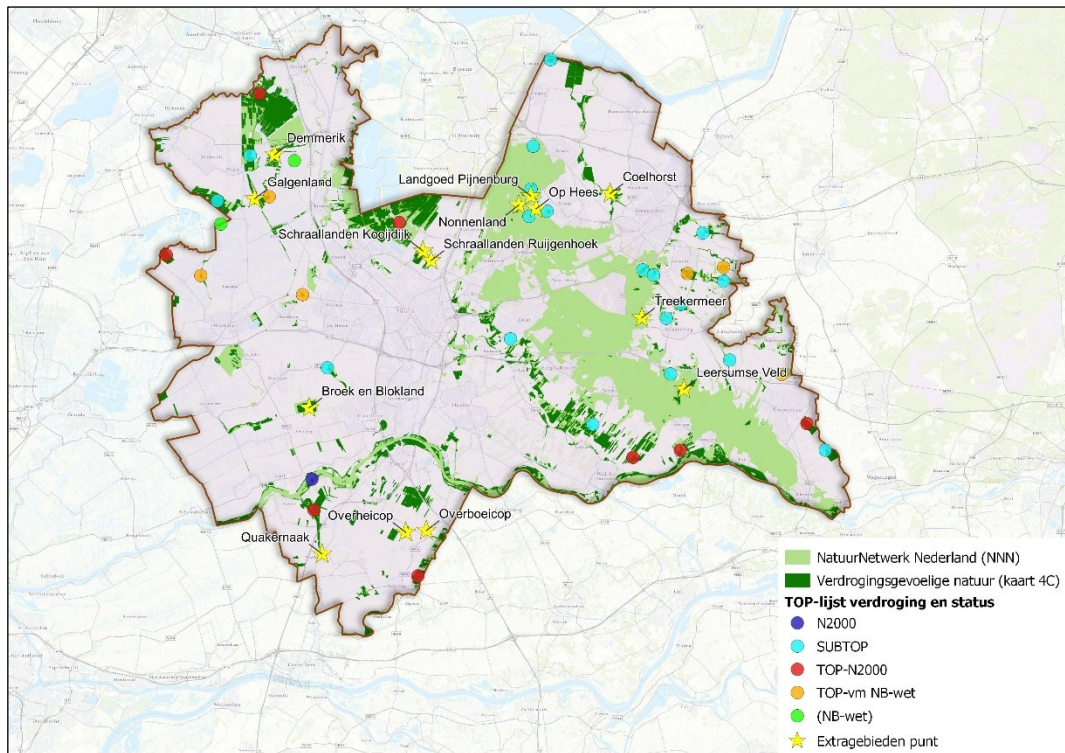

Tabel 5-2 Overzicht extra benoemde gebieden voor aanpak verdroging

Gebied	Terrein-beheerder	Water-beheerder	Toelichting
Demmerik	SBB	AGV	Ingebracht door SBB: Hydrologie/waterhuishouding van het gebied is nog onvoldoende afgestemd op de natuurdoelen voor dit gebied. Volgens huidige inzichten van SBB is ontwikkeling tot nat schraalland zonder aanvullende maatregelen niet haalbaar
Galgenland	SBB	AGV	Ingebracht door SBB: Klein schraallandgebiedje met inlaat die alleen open of dicht kan staan. Aflaat is een (goedkoop) kunstwerk waarmee niet gestuurd kan worden. SBB wil graag verbetering van de kunstwerken.
Schraalland Kooijdijk	SBB	AGV	Ingebracht door SBB: Klein schraallandgebiedje buiten het Noorderparkgebied dat het behouden waard is. Gebiedje heeft nu geen eigen waterhuishouding, dit is volgens SBB wel gewenst.
Schraalland Ruigenhoek	SBB	AGV	Ingebracht door SBB: Klein schraallandgebiedje buiten het Noorderparkgebied dat het behouden waard is. Gebiedje heeft nu geen eigen waterhuishouding, dit is volgens SBB wel gewenst.
Broek en Blokland	SBB	HDSR	Ingebracht door SBB: Oorspronkelijk was rondom het natuurgebied een bufferzone begrensd, maar deze heeft geen uitwerking gekregen. Deze zone is nog wel als NNN-agrarisch begrensd. Realisatie van de bufferzone is volgens SBB wel gewenst.
Coelhorst	NM	WVW	Ingebracht door Natuurmonumenten: Natuurgebied met goede kansen voor ontwikkeling vochtig hooiland en nat schraalland. Om peilverhoging mogelijk te maken, moet watersysteem worden afgekoppeld. Zonder peilverhoging worden natuurdoelen volgens NM niet gehaald.
Leersumse Veld	SBB	WVW	Ingebracht door SBB: In een deel van het gebied is sprake van droogval, voor SBB is onduidelijk wat de oorzaak hiervan kan zijn. SBB wil graag onderzoek naar oorzaak, op basis hiervan bepalen welke maatregelen nodig zijn.
Treekermeer	particulier	WVW	Ingebracht door landgoed Den Treek: Waardevol natuurgebied met bijzondere soorten. Aandacht voor verdroging gewenst.
Laagte van Pijnenburg (Nonnenland, Op Hees, landgoed Pijnenburg)	SBB, NM, particulier	WVW	Ingebracht door SBB/NM/Blauwe agenda Utrechtse Heuvelrug: Deze gebieden zijn onderzocht in het onderzoek <i>Hydrologische analyse Laagte van Pijnenburg</i> dat in het kader van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug is uitgevoerd. Op basis van dit onderzoek zijn verschillende maatregelen voorgesteld.
Overheicop	ZHL	WSRL	Ingebracht door Zuid Hollands Landschap: Natuurgebiedje in de Vijfheerenlanden dat volgens ZHL kansen geeft voor verhoging natuurwaarden door vernatting.
Overboeicop	ZHL	WSRL	Ingebracht door Zuid Hollands Landschap: Natuurgebiedje in de Vijfheerenlanden dat volgens ZHL kansen geeft voor verhoging natuurwaarden door vernatting.
Quakernaak	ZHL	WSRL	Ingebracht door Zuid Hollands Landschap: Natuurgebiedje in de Vijfheerenlanden dat volgens ZHL kansen geeft voor verhoging natuurwaarden door vernatting.

In Figuur 5.2 is de ligging van deze extra gebieden weergegeven.

De betreffende gebieden liggen over de gehele provincie verspreid. Alle benoemde gebieden maken deel uit van de verdrogingsgevoelige natuur van kaart 4C van het Programma Bodem en Water van de provincie. Het advies voor een mogelijke aanpak van deze extra gebieden is beschreven in paragrafen 6.6 en 1.7 van het plan van aanpak (deel 1).

Figuur 5.2 Ligging van extra benoemde gebieden door terreinbeheerders met kansen voor verhoging natuurwaarden door uitvoering waterhuishoudkundige maatregelen (tegenaan van verdroging).

5.6 Monitoring

Grondwater monitoring

De provincie Utrecht beschikt over een provincie breed meetnet waarmee de grondwaterstanden hydrologische monitoring van een groot deel van de TOP- en SUBTOP-gebieden wordt uitgevoerd. De grondwaterdata worden 3x/jaar door de provincie uitgelezen en ingelezen in de BRO (BasisRegistratieOndergrond). De provincie beschikt niet over een grondwatermeetpunt in de volgende gebieden: Demmerikse kade, Geerestein, Kamerik Teylingens en Prins Hendriksoord & Ewijckshoeve. Ook in het gebied Valse Bosjes beschikt de provincie niet over een meetpunt, maar dit meetpunt wordt beheerd door Natuurmonumenten.

Op dit moment is de aanleg van een grondwatermeetpunt op Landgoed De Boom in voorbereiding bij de provincie Utrecht. In Marickenland beschikt de provincie over een groot meetnet, maar dit meetnet dient nog te worden aangemeld bij de BRO.

Ecologische monitoring

De ecologische monitoring van TOP- en SUBTOP-gebieden in het NNN dient volgens het provinciaal beleid elke zes jaar door de betreffende terreinbeheerder te worden uitgevoerd middels een inventarisatie van de flora en fauna. Dit dient te gebeuren volgens de landelijke methode van het Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL). Dit betekent dat soorten (flora en fauna) 1x per 6 jaar worden gemonitord en dat er 1x per 12 jaar een vegetatiekartering wordt gedaan. Voor de Natura 2000-gebieden is de wijze en intensiteit van monitoring per gebied vastgelegd middels het Natura 2000-beheerplan. Het landelijk gebied buiten het NNN wordt in opdracht van de provincie gemonitord, jaarlijks gaat het om 10% van de oppervlakte.

Wens tot aanvulling en uitbreiding van monitoring

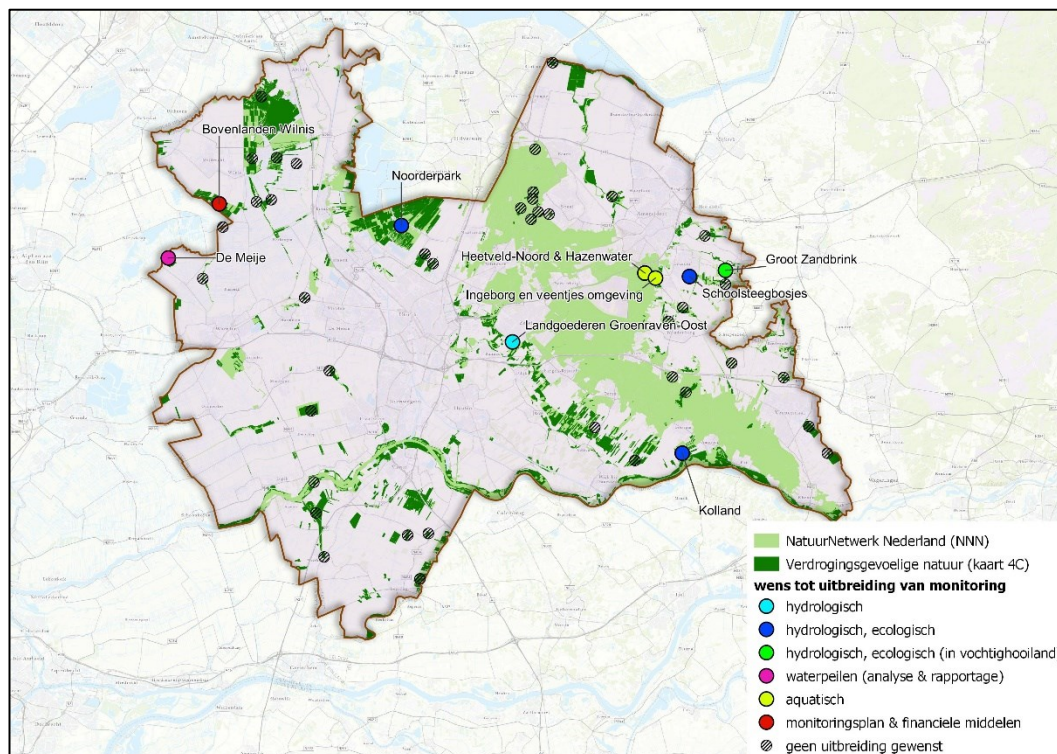
Bij het uitzetten van de vragenlijst voor de gebieden is aan terrein- en waterbeheerders gevraagd naar de huidige monitoring per gebied en of deze monitoring voldoende is. Daarnaast is hen gevraagd om een eventuele uitbreiding van monitoring te beschrijven.

Hierin is voor 8 TOP- en of SUBTOP-gebieden door water- en/of terreinbeheerders de wens gedaan om de huidige monitoring uit te breiden. Het gaat hier om zowel een uitbreiding van de hydrologische monitoring als ook de aquatische en ecologische monitoring. In Tabel 5-3 is per gebied omschreven welke uitbreiding is gewenst en om welke reden.

Tabel 5-3: Omschrijving van de wens om de huidige monitoring per gebied uit te breiden

Gebied	Omschrijving
Bovenlanden Wilnis	AGV wenst het opstellen van een monitoringsplan met hierin onder andere beschreven de nagestreefde doelen en aan welke stuurknoppen kan worden gedraaid. Daarnaast het vrijmaken van meer financiële middelen om de monitoring te kunnen bekostigen.
De Meije	HDSR wenst het rapporteren van de gemeten waterpeilen (met name in het gebied) en een regelmatige analyse hierop. SBB vraagt om waterpeilschalen te plaatsen in het gebied t.b.v. de monitoring.
Groot Zandbrink	Stichting De Boom wenst uitbreiding van hydrologische monitoring en monitoring van fauna binnen het beheertype Vochtig hooiland in het natuurgebied. <i>De terreinbeheerder (Stichting De Boom) heeft aangegeven zich niet te willen inspannen voor de monitoring van macrofauna i.v.m. onvoldoende financiële compensatie.</i>
Kolland	In beeld brengen van de diverse bestaande meetnetten in dit gebied (van provincie, HDSR en evt. andere partijen) en analyseren van het effect van de peilen van de Lek en ook van de weteringen in het gebied.
Landgoederen Groenraven-Oost	HDSR wenst uitbreiding van de huidige hydrologische monitoring om beter inzicht te krijgen in de aanwezige kweldruk in het gebied en de samenhang met de oppervlaktewaterpeilen.
Noorderpark	Natuurmonumenten wenst om de huidige hydrologische en ecologische monitoring voort te zetten en te intensiveren. Ten behoeve van de drinkwaterwinning is de wens om het huidige hydrologische meetnet uit te breiden naar buiten het beschermd gebied.
Schoolsteegse Bosjes	Stichting De Boom wenst aanvullende monitoring door de uitbreiding met graslanden, zowel hydrologisch als ecologisch.
Heetveld-Noord & Hazenwater	Landgoed den Treek wenst aanvullend 1 keer per jaar grondwaterkwaliteitsmeting in wortelzone.
Ingeborg en veentjes omgeving	Landgoed den Treek wenst aanvullend 1 keer per jaar grondwaterkwaliteitsmeting in wortelzone.

In Bijlage 4: Overzicht monitoring per gebied is een tabel opgenomen met daarin per gebied aangegeven welk type monitoring in de huidige situatie wordt uitgevoerd. In Figuur 5.3 is te zien voor welke gebieden uitbreiding van monitoring gewenst is en om welke monitoring het hierbij gaat.

Figuur 5.3 Gewenste uitbreiding van de huidige hydrologische, aquatische en/of ecologische monitoring

5.7 Klimaatverandering

In de vragenlijsten en interviews is de water- en terreinbeheerders per gebied gevraagd welke knelpunten zij verwachten als gevolg van de verwachte klimaatverandering. In zijn algemeenheid is het antwoord hierop **toenemende droogte** (en mogelijk afname van kwel). Ook zijn gebied specifiek nog andere knelpunten te verwachten zoals:

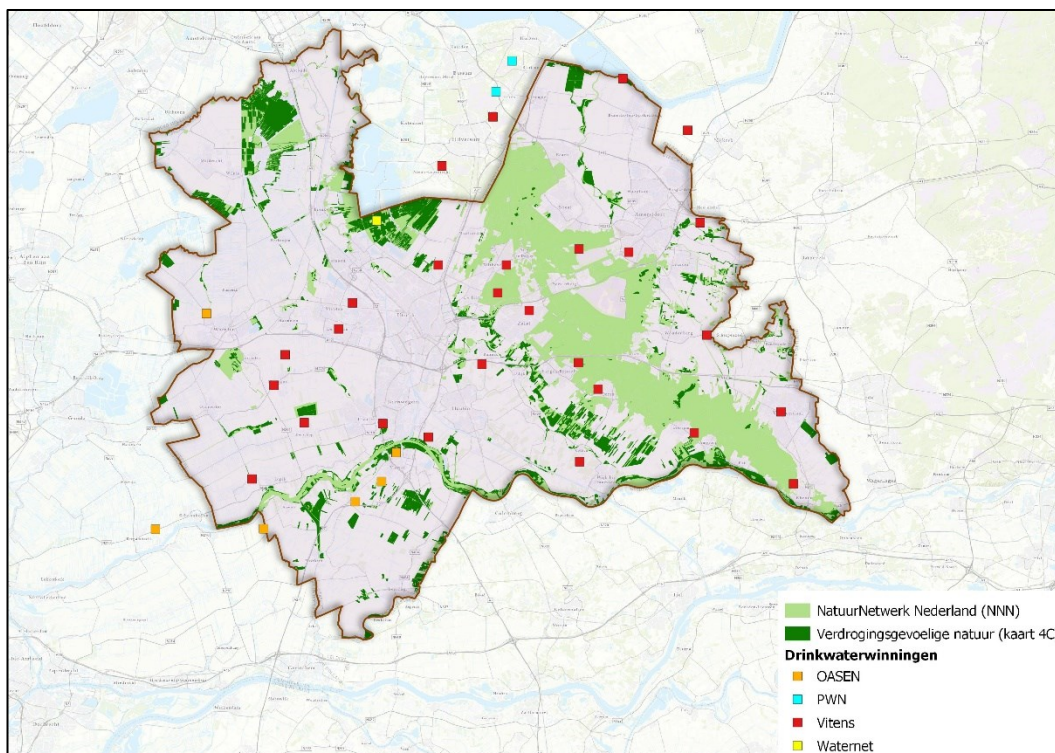
- toenemende watertemperatuur dat leidt tot verslechtering van de waterkwaliteit;
- toenemende piekbuien én nattere winters dat zorgt voor meer afspoeling van nutriënten en leidt tot verslechtering van de waterkwaliteit;
- onvoldoende capaciteit in het watersysteem door toenemende piekbuien én nattere winters dat leidt tot (tijdelijke) inundatie van percelen en gebieden;
- toenemende bodemdaling in veengebieden (door droogte) dat leidt tot wateroverlast.

5.8 Drinkwaterbedrijven

Binnen de provincie Utrecht zijn grondwaterwinningen voor drinkwater aanwezig van de volgende bedrijven: Vitens, Waternet, Oasen. De meeste winningen zijn van Vitens. Waternet heeft een winning in de Bethunepolder, die centraal gelegen is in het TOP-gebied Noorderpark. Deze winning betreft geen grondwaterwinning, maar een oppervlaktewaterwinning waarvan het oppervlaktewater grotendeels bestaat uit kwellend grondwater. Waternet heeft hiernaast nog een oppervlaktewaterwinning bij het Lekkanaal in Nieuwegein, met een calamiteiten(grondwater)winning (Waterwinstation Cornelis Biemond). De winningen van Oasen liggen alleen in het (zuid)westelijk deel van de provincie, in het gebied van de Vijfheerenlanden en nabij Woerden.

In Figuur 5.4 is een ruimtelijk overzicht gegeven van de ligging van de winningen voor de openbare drinkwatervoorziening ten opzichte van de verdrogingsgebieden van de TOP-lijst.

De invloed van de winningen op het grondwatersysteem verschilt per winning en hangt af van de onttrekkingshoeveelheden en de diepte van de winning in combinatie met de bodemopbouw.

Figuur 5.4 Overzicht ligging publieke drinkwaterwinningen (bron: Waterkwaliteitsportaal, winningen voor menselijke consumptie, 2017)

Oasen heeft aangegeven weinig belang/relatie te zien tussen de winningen van Oasen en verdrogingsgebieden van de TOP-lijst.

De oppervlaktewaterwinning van Waternet in de Bethunepolder, ligt centraal in het TOP-gebied Noorderpark. De Bethunepolder ligt aanmerkelijk lager dan de omgeving en deze polder heeft daarom veel invloed op het regionale grondwaterststroom. Bijna 10 jaar geleden is een inrichtingsplan uitgevoerd voor het gebied en is een nieuw peilbesluit genomen, waarbij de peilen in het gebied gedeeltelijk zijn verhoogd. Het inrichtingsplan en het peilbesluit sluiten aan op de afspraken die er zijn over de minimale hoeveelheid water die beschikbaar moet blijven voor de drinkwatervoorziening. In de laatste jaren is er volgens Waternet weinig aandacht geweest voor evaluatie van het gerealiseerde inrichtingsplan en peilbesluit. Bij mogelijke aanvullende maatregelen in de omgeving van de winning, zal er zowel aandacht moeten zijn voor de effecten op de kwantiteit als op de kwaliteit van het water dat in de Bethunepolder gewonnen kan worden.

Vitens is zich bewust van de opgave en is (intern) zoekende naar een oplossing voor drinkwaterwinningen die verdrogend werken op de omgeving en in de toekomst robuuster zijn tegen klimaatverandering. Een mogelijkheid is om winningen in de buurt

van verdrogingsgevoelige natuur eerder uit te faseren, maar Vitens geeft aan dat dat op dit moment nog een langetermijnvisie is. Op de korte termijn is het voor Vitens met name belangrijk dat alle belangen die betrekking hebben op de opgave goed worden meegenomen om tot een overwogen aanpak te komen.

5.9 Inbreng van belangenorganisaties

Als lid van de klankbordgroep zijn ook interviews gehouden met vertegenwoordigers van de Land- en Tuinbouworganisatie Noord (LTO), Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) en Landschap Erfgoed Utrecht. Hierbij zijn de volgende zienswijzen en aandachtspunten naar voren gekomen.

LTO

Land- en Tuinbouworganisatie Noord heeft aangegeven het belangrijk te vinden betrokken te zijn en te blijven bij de aanpak van verdroging in de natuurgebieden. Ze benadrukken dat de sector zich wil inzetten om te komen tot een integrale oplossing die zowel de natuur als landbouw dient. LTO Noord verwacht dat de sector tevens onderdeel is voor het succes van een oplossing én niet het probleem dat de oplossing in de weg staat. De ervaring is namelijk dat er wantrouwen heerst richting de agrariër als het om het thema verdroging gaat. Het contact met de LTO dient dan ook op goede voet te verlopen voor het succes van een integrale aanpak.

Bij een samenwerking met LTO Noord heeft het de voorkeur om te beginnen met een themagerichte aanpak (lokaal: per perceel/polder een hoofdknelpunt). Zodra dit voldoende is afgerond, kan worden gestart met een integrale aanpak (regionaal). Volgens LTO Noord kunnen agrariërs op de volgende manieren bijdragen bij de verdrogingsaanpak, namelijk:

- Water vasthouden in de bodem
(Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer: opgestart in 2013 waarin aandacht wordt besteed aan de problematiek rondom de waterkwaliteit en -kwantiteit. Inmiddels lopen er meer dan 500 projecten op agrarische bedrijven zoals: waterberging, vernatting, efficiënt beregenen en biodiversiteit) (Zie ook hoofdstuk 3 van dit rapport)
- Waterinfiltratiesystemen op landbouwgrond
(faciliteren vanuit de provincie)
- Lokale kennisverlening tijdens (lokale) verkenning
(Op perceel niveau zijn de condities anders door de verschillende bewerkingen die in het verleden zijn uitgevoerd. De lokale agrariër heeft hier inzicht in en kan meepraten over de haalbaarheid van lokale maatregelen binnen een specifiek gebied)

Om dit te realiseren, vindt LTO het belangrijk dat aan voorkant wordt gesproken met gebiedspartijen over de uitvoering van maatregelen. Daarbij is het belangrijk dat grondeigenaren (in het beïnvloedingsgebied) goed zijn aangehaakt bij de aanpak van verdroging. Wanneer plannen voldoende concreet zijn, is het belangrijk dat gewerkt wordt vanuit een vrijwillige transformatie van landbouwgronden tegenover de mogelijkheid tot bedrijfsverplaatsing of een vergoeding.

Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU)

De Natuur en Milieufederatie Utrecht vindt het belangrijk dat de vervolgaanpak van verdroging in nauwe samenwerking en afstemming plaatsvindt met betrokken terreineigenaren. De inzet zou gericht moeten zijn op een integrale, gebiedsgerichte aanpak, zodat verschillende opgaven in samenhang aangepakt kunnen worden.

Landschap Erfgoed Utrecht

Landschap Erfgoed Utrecht vindt het belangrijk dat bij lokale/regionale aanpassingen gewerkt wordt vanuit een integrale aanpak en vanuit het watersysteem wordt geredeneerd. Daarbij is het voor Landschap Erfgoed Utrecht belangrijk dat naast het tegengaan van verdroging (behoud van landschapselementen) ook bodemschatten worden behouden.

Landschap Erfgoed Utrecht heeft aangegeven in de voorbereidingsfase geen actieve rol te willen hebben en wordt graag enkel als agenda lid geïnformeerd. Mocht het overgaan tot een uitvoeringsprogramma dan wordt Landschap Erfgoed Utrecht graag hierover op de hoogte gesteld en willen zij een actieve rol innemen.

6. Basis voor de vervolgaanpak

6.1 Inleiding

De vraagpunten die voor het Plan van Aanpak voor de vervolgaanpak van verdroging uitgewerkt moeten worden, zijn samen te vatten als: **wie, wat, waar, wanneer en hoe?**

In het voorgaande hoofdstuk is de geactualiseerde lokale en regionale restopgave voor verdroging beschreven: dit maakt duidelijk bij welke gebieden welke lokale en/of regionale restopgave speelt en wat de status hiervan is (zie bijlage 2 voor een overzicht van de maatregelen per gebied). Deze geactualiseerde restopgave vormt het uitgangspunt voor het **'wat'** en het **'waar'** van het Plan van Aanpak. Om ook uitwerking te kunnen geven aan de vraagpunten **'wie'**, **'wanneer'** en **'hoe'** wordt in dit hoofdstuk een nadere toelichting gegeven op de geïnventariseerde restopgave en de algemene uitgangspunten die hierbij van toepassing zijn. De restopgave is daarbij uitgesplitst in de volgende onderdelen:

- Lokale restopgave *lopend/in uitvoering*;
- Lokale restopgave *nieuw*;
- Regionale restopgave *lopend/in uitvoering*;
- Regionale restopgave *nieuw*;

In aansluiting hierop zijn ook de volgende, meer algemene onderwerpen toegelicht en uitgewerkt als basis voor de vervolgaanpak:

- extra gebieden;
- monitoring;
- klimaatverandering;
- concretisering doelrealisatie natuur;
- aanpak van verdroging is doorgaand proces van plan-do-check-act.

In hoofdstuk 6 zijn de uitwerkingen van dit hoofdstuk en de hierbij beschreven uitgangspunten samengebracht in een samenhangend advies voor de vervolgaanpak.

6.2 Lokale restopgave *lopend/in uitvoering*

Bij 19 van de 32 TOP-lijst gebieden is sprake van een lokale restopgave met de status *lopend/in uitvoering*. Daarbij zijn de volgende typen maatregelen/activiteiten te onderscheiden:

- Inrichtingsmaatregelen/inrichtingsplan
- Onderzoek
- Waterbeheer
- Herbegrenzing NNN
- Realisatie geplande NNN

Voor de lokale restopgave die *lopend/in uitvoering* is, is uitgangspunt dat het bestaande initiatief, de lopende samenwerking, en de lopende afspraken, leidend blijven. In het algemeen betekent dat de betreffende terreinbeheerder/-eigenaar trekker is voor deze maatregelen. Voor specifieke waterhuiskundige maatregelen, waarbij de waterbeheerder een duidelijke verantwoordelijkheid heeft vanuit het waterbeheer, is de

waterbeheerder de trekker. Bij mogelijke conflicten met andere functies kan dit ook de provincie zijn. Voor realisatie van de geplande NNN vanuit het NNN-beleid is de provincie trekker.

De benodigde financiën voor de verschillende maatregelen die lopend/in uitvoering zijn, zijn opgenomen in de betreffende uitvoeringsprogramma's en/of de verleende subsidies. De uitvoeringsplanning is in het algemeen niet concreet en is mede afhankelijk van de beschikbare capaciteit en de ontwikkelingen die zich voordoen bij de uitwerking/uitvoering.

Inrichtingsmaatregelen

In Tabel 6-1 is een overzicht gegeven van de gebieden waarbij lokale inrichtingsmaatregelen spelen, die lopend/in uitvoering zijn. Dit gaat om 13 gebieden.

Tabel 6-1 Lokale restopgave lopend/in uitvoering -Inrichtingsmaatregelen

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Binnenveld	Uitvoering inrichtingsplan	SBB	AVP
Botshol	Renovatie defosfatering, hydr. isolatie /omleiding waterstromen	AGV	SPUK1
	afplaggen	NM	SPUK1
De Meije	Opstellen/uitvoeren inrichtingsplan	Provincie (VO), SBB (DO t/m uitvoering)	AVP
Geerestein	Aanleg kunstwerken	Particulier	SNL
Hel en Blauwe Hel	Uitvoering inrichtingsplan	SBB/provincie	Natura 2000 / AVP
Kamerik Teijlingens	Uitvoering inrichtingsplan	SBB/HDSR	AVP
Langbroekerwetering	Uitvoeren inrichtingsplan	SBB	AVP
	Overlangbroek noord		
Marickenland deelgebied 1	Vorbereiden + uitvoeren inrichtingsplan	Provincie	AVP
Overlangbroek	Realiseren extra natuurinrichting	SBB	SPUK1
Schoolsteegse Bosjes	Uitvoeren natuurinrichting	Landgoed de Boom	SNL
Soesterveen	Uitvoeren inrichtingsplan fase 2 (na evaluatie fase 1)	NM	SKNL
Valse Bosjes	Afplaggen/natuurinrichting	NM	-
Zouweboezem	Moerasinrichting	ZHL	Natura 2000 / SOK provincie Utrecht

Onderzoek

Bij twee gebieden is sprake van onderzoek dat lopend/in uitvoering is. Bij Groot Zandbrink heeft Landgoed de Boom bij de provincie een voorstel ingediend voor de mogelijkheid voor inzet van een grondwaterpomp. Het landgoed is nu in afwachting van een nader onderzoek en beoordeling door de provincie.

Voor het Noorderpark is een SPUK1-subsidie toegezegd voor uitvoering van een onderzoek naar flexibel peil in de Maarsseveense Zodden. Waterschap AGV is trekker voor dit onderzoek. Conform de *Regeling SPUK Programma Natuur* dient het onderzoek uiterlijk 31 december 2025 te zijn uitgevoerd.

Tabel 6-2 Lokale restopgave lopend/in uitvoering -Onderzoek

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Groot Zandbrink	Onderzoek/voorstel inzetten grondwaterpomp	Landgoed de Boom	-
Noorderpark	Onderzoek flexibel peil Maarsseveense Zodden	AGV	SPUK1 (+Natura 2000)
	Onderzoek waterpeilen Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven	AGV	watergebiedsplan/herinrichting Noorderpark

Waterbeheer

De maatregelen/activiteiten die hier onder vallen hebben betrekking op het peilbesluit Kolland, op het peilbeheer voor het gebied de Meije (nazomerinundaties) en op het baggeren van de Zouweboezem. Voor de maatregelen bij de gebieden De Meije en Zouweboezem is SPUK1-subsidie toegekend. Deze maatregelen dienen uiterlijk 31 december 2025 te zijn uitgevoerd.

Tabel 6-3 Lokale restopgave lopend/in uitvoering -Waterbeheer

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Kolland	Instellen hoger beroep tegen vernietiging peilbesluit	HDSR	Peilbesluit Kolland
De Meije	Vervolg geven aan pilot periodieke nazomerinundaties	SBB	SPUK1 (+Natura 2000)
Zouweboezem	Verbeteren waterkwaliteit door uitvoeren baggerwerkzaamheden	WSRL	SPUK1 (+Natura 2000)

Herbegrenzing NNN

Landgoed De Boom is met de provincie in overleg over een herbegrenzing van de NNN bij twee van haar TOP-lijst gebieden.

Tabel 6-4 Lokale restopgave lopend/in uitvoering -Herbegrenzing NNN

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Landgoed de Boom	Overleg, afstemming en formaliseren herbegrenzing NNN	Landgoed de Boom, i.o.m. provincie	NNN-beleid
Schoolsteegse Bosjes	Overleg, afstemming en formaliseren herbegrenzing NNN	Landgoed de Boom, i.o.m. provincie	NNN-beleid

Realisatie geplande NNN

Bij meerdere gebieden speelt dat hier nog opgaven liggen voor realisatie van begrensd (geplande) NNN binnen de begrenzing van het TOP-lijst gebied.

Tabel 6-5 Lokale restopgave lopend/in uitvoering -Realisatie geplande NNN

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Bovenlanden Wilnis	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid
Geerstein	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid
Kolland	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid, Natura 2000/ GGA stikstof
Langbroekerwetering	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid (eventueel GGA stikstof)
Noorderpark	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid+ Natura 2000/ GGA stikstof
Schoolsteegse Bosjes	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid
Soesterveen	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid
Stoutenburg	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid
Valse Bosjes	Realisatie geplande NNN	provincie, i.o.m. TBO	NNN-beleid

6.3 Lokale restopgave nieuw

Bij 21 van de 32 TOP-lijst gebieden is sprake van een lokale restopgave met de status *nieuw*. Daarbij gaat het om de volgende maatregelen/activiteiten:

- Inrichtingsmaatregelen/inrichtingsplan
- Evaluatie
- Herbegrenzing SUBTOP-begrenzing
- Uitgangspunten peilbeheer

- Onderzoek

Inrichtingsmaatregelen/inrichtingsplan

Bij 10 gebieden spelen lokale inrichtingsmaatregelen met de status *nieuw*. Dit zijn meestal maatregelen die op basis van nieuw verkregen inzichten naar voren zijn gebracht als gewenste maatregelen voor optimalisatie van de inrichting. Omdat de betreffende maatregelen in het algemeen nog niet nader zijn afgestemd met betrokken partijen, zal dit bij een vervolgaanpak eerst moeten plaatsvinden. Voor deze maatregelen geldt dat de 'trekker' en het uitvoeringskader afhankelijk zal zijn van het type maatregel. In Tabel 6-6 is hier een voorstel voor gedaan. Als uitvoeringskader is meestal uitgegaan van Agenda Vitaal Platteland, of, in geval van een Natura 2000-gebied, het Natura 2000 beheerplan. In dit kader kan ook de prioritering en de uitvoeringstermijn worden afgestemd. Bijzonderheden hierbij zijn:

- Bovenlanden Wilnis, herstel natuurvriendelijke oevers: de betreffende natuurvriendelijke oevers zijn eerder in opdracht van de provincie aangelegd, als onderdeel van de natuurinrichting van dit gebied. Voorstel is om het herstel van de natuurvriendelijke oevers onder uitvoering van de KRW te laten vallen, omdat deze maatregel oorspronkelijk ook uit de KRW is voortgekomen. Voor de KRW is op dit moment uitgangspunt dat er functionele natuurvriendelijke oevers zijn aangelegd. Nu dit niet het geval blijkt te zijn, kan dit het best vanuit de KRW zelf worden hersteld. Over financiering dienen waterschap en provincie dan aparte afspraken te maken. De maatregel is op dit moment geen onderdeel van het Stroomgebiedsbeheerplan 3 (SGBP3).
- Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve: de maatregelen voor dit gebied komen voort uit de hydrologische verkenning die in het kader van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug heeft plaatsgevonden voor de Laagte van Pijnenburg. Op dit moment zijn nog geen afspraken gemaakt over de verdere planuitwerking van de voorgestelde maatregelen en de uitvoering hiervan. Voorstel is om provincie of WVV hiervan trekker te maken, en de uitvoering onder de vlag van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug te doen, en anders onder de vlag van Agenda Vitaal Platteland.

Tabel 6-6 Lokale restopgave nieuw – Inrichtingsmaatregelen en voorstel uitvoeringskader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Bovenlanden Wilnis	Kunstwerken tbv schraallandjes	SBB	AVP
	Herstel natuurvriendelijke oevers	AGV/provincie	KRW
Demmerikse Kade	Plaggen nog niet geplagde delen	SBB	AVP
Heetveld-Noord & Hazenwater	Uitvoering diverse inrichtingsmaatregelen (verondiepen afwateringsgreppel, herstel stuw, plaasen drempel/overloopstuw, ophogen fietspad)	Landgoed den Treek	AVP / SKNL
Ingeborg en veentjes omgeving	Uitvoering diverse inrichtingsmaatregelen (omvorming bos naar heide, dempen greppel en afvoersloot, vervangen stuw, verondiepen sloot)	Landgoed den Treek	AVP / SKNL
Kolland	afronding inrichtingsplan (herstel lekken hydrologische isolatie)	HDSR	Natura 2000
Landgoed De Boom	Aanleg duikerbuis i.p.v. uitgevoerde beleming	Landgoed de Boom/WVV	AVP / SKNL
Landgoederenzone Maarn Veenendaal	Opstellen integraal inrichtingsplan van deel van het gebied	Provincie/landgoed	AVP / SKNL
Moorsterbeek	Herstel kunstwerken (stuwen)	Landgoed de Boom	AVP / SKNL

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Noorderpark	Aanleg kunstwerken t.b.v. optimalisatie peilbeheer Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven en Westbroekse Zodden	AGV/provincie	Natura 2000
Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve	Uitvoeren inrichtingsmaatregelen onderzoek laagte van Pijnenburg	WVV/Provincie	Blauwe Agenda / AVP
Schoolsteegse Bosjes	Plaatsen extra schotten in west/oost-watergangen	Landgoed De Boom	AVP /SKNL

Evaluatie

Deze maatregel/activiteit is voorgesteld voor diverse gebieden waarvoor een inrichtingsplan is uitgevoerd, of nog in uitvoering is, en waarvoor beoordeeld moet worden in hoeverre de gewenste situatie tot stand is gebracht. Dit moet dan duidelijk maken in hoeverre er nog aanvullende maatregelen nodig zijn voor deze gebieden. Zie Tabel 6-7 voor de gebieden waarvoor dit geldt.

Voorstel is om de evaluatie voor de Natura 2000-gebieden door de provincie te laten uitvoeren en voor de overige gebieden door de betreffende terreinbeheerder. De evaluatie voor het Langbroekerwetering gebied heeft nauwe samenhang met de evaluatie voor de Natura 2000-gebieden Kolland en Overlangbroek, maar staat hier deels ook los van. Evaluatievragen voor het gebied van de Langbroekerwetering zijn: in hoeverre functioneert het gerealiseerde schoonwatersysteem en in hoeverre dragen de gerealiseerde natuurpeilvakken bij aan de gewenste natuurontwikkeling van het gebied.

Bij het Noorderpark loopt een Volg en Sturen monitoring naar aanleiding van het instellen van nieuwe peilen in diverse gebieden. Dit is een gezamenlijk project van provincie en Waterschap.

De evaluatie voor de Natura 2000-gebieden heeft nauwe raakvlakken met de monitoring en beoordeling van de natuurkwaliteit die in het kader van het Natura 2000 beheerplan periodiek moet plaatsvinden.

Tabel 6-7 Lokale restopgave nieuw – Evaluatie en voorstel uitvoeringkader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Armenland Ruwiel	Evaluatie	SBB	
Binnenveld	Evaluatie	SBB	
Kamerick Teylingens	Evaluatie	SBB	
Kolland	Evaluatie	Provincie	Natura 2000
Langbroekerweteringgebied	Evaluatie	Provincie i.o.m. HDSR	
Noorderpark	Evaluatie	Provincie i.o.m. AGV	Natura 2000
Overlangbroek	Evaluatie	Provincie	Natura 2000
Soesterveen	Evaluatie inrichtingsplan fase 1	NM i.o.m. Provincie	-

Herbegrenzing SUBTOP-begrenzing

Voor twee oorspronkelijke SUBTOP-gebieden van de TOP-lijst (namelijk Ingeborg en veentjes en Heetveld Noord en Hazewater), is aangegeven dat de oorspronkelijke gebiedsbegrenzing van het SUBTOP niet goed (meer) aansluit op de huidige praktijksituatie. Ook voor een aantal andere gebieden geldt dit waarschijnlijk.

Voorstel is dat de provincie een nieuw GIS-bestand tot stand brengt met geactualiseerde gebiedsbegrenzings van de diverse natuurgebieden van de TOP-lijst. Het is dan logisch om de nieuwe gebiedsbegrenzings ook te laten aansluiten op kaart 4C, verdrogingsgevoelige natuur, van het programma Bodem en Water van de provincie.

Uitgangspunten peilbeheer

De gebieden waarvoor deze maatregel/activiteit is benoemd liggen allemaal in het beheergebied van HDSR. Zie Tabel 6-8. Voorstel is dat in het gebied van de Langbroekerwetering (inclusief Kolland en Overlangbroek) en Groenraven-oost het waterschap het initiatief neemt om samen met terreinbeheerders en provincie om tafel te gaan zitten om te bespreken hoe het peilbeheer in de natuur-peilgebieden in de praktijk uitwerking krijgt en wat de mogelijkheden zijn om dit te optimaliseren. Dit moet duidelijk maken wat dit vraagt en wat hiervoor nodig is.

Voor het gebied van de Meije is voorstel om Staatsbosbeheer trekker te laten zijn. Voor dit gebied hebben SBB, HDSR, en provincie eerder ook al om tafel gezeten en afspraken gemaakt, het gaat in dit geval om een herevaluatie en een beoordeling van de ervaringen die zijn opgedaan.

Tabel 6-8 Lokale restopgave nieuw – uitgangspunten peilbeheer en voorstel uitvoeringkader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringkader
De Meije	Uitgangspunten peilbeheer/evaluatie	SBB	Natura 2000
Kolland	Uitgangspunten peilbeheer/evaluatie	HDSR	Natura 2000
Landgoederen Groenraven-oost	Uitgangspunten peilbeheer/evaluatie	HDSR	-
Langbroekerweteringgebied	Uitgangspunten peilbeheer/evaluatie	HDSR	-

Onderzoek

Bij 5 gebieden zijn specifieke onderzoekspunten benoemd voor verdere aanpak van de verdroging. Bij de meeste gebieden is hierbij in meer of mindere mate ook sprake van samenhang met de gewenste regionale hydrologische verkenning voor deze gebieden. De betreffende onderzoeksvragen kunnen zelfstandig worden uitgewerkt of als onderdeel van een regionale hydrologische verkenning. Voorstel is om te kiezen voor dit laatste, mits het schaalniveau van de regionale verkenning hierop gaat aansluiten.

Tabel 6-9 Lokale restopgave nieuw – onderzoek en voorstel uitvoeringkader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringkader
Botshol	Onderzoek begreppeling veenmosrietlanden, onderzoek stoppen bevloeiing veenmosrietlanden, onderzoek interne waterstromen	AGV, i.o.m. NM en provincie	Natura 2000
Geerestein	Onderzoek oorzaken wegzakken grondwaterstand	Provincie	Blauwe Agenda
Gentianenven&Pluismeer	Onderzoek mogelijkheden verbetering Gentianenven	SBB	Blauwe Agenda
Langbroekerweteringgebied	Verkenning/planvorming voor diverse landgoederen	UPG/Provincie	Blauwe Agenda
Moorsterbeek	Onderzoek effecten verondieping sloten, omleiding schouwsloot, mogelijkheden inundatie	WVW i.o.m. landgoed De Boom	Blauwe Agenda

6.4 Regionale restopgave lopend/in uitvoering

De regionale maatregelen die lopend/in uitvoering zijn hebben betrekking op de volgende typen maatregelen:

- Realisatie NNN
- Herbegrenzing NNN
- Inrichtingsmaatregelen
- Verbeteren waterkwaliteit
- Onderzoek

Realisatie NNN

Deze maatregel heeft betrekking op de gebieden Botshol, Geerestein, Groot Zandbrink, Landgoederen Groenraven-oost, Landgoederenzone Maarn Veenendaal, Overlangbroek en Lingegebied Diefdijk Zuid. Bij al deze gebieden liggen buiten de huidige begrenzing van de aanwezige natuurgebieden nog percelen die begrensd zijn als NNN of Groene Contour. Hiervoor geldt het lopende NNN-beleid om tot realisatie te komen. Voor het laatst genoemde gebied heeft de provincie Utrecht samen met het Zuid-Hollands landschap een samenwerkingsovereenkomst (SOK) afgesloten om tot aanvullende realisatie van NNN-gebied te komen. Het Zuid-Hollands Landschap is hierbij trekker voor de NNN-realisatie, dit gebeurt wel in samenwerking met de provincie.

Herbegrenzing NNN

Landgoed De Boom is voor de gebieden Landgoed de Boom, Moorsterbeek en Schoolsteegse Bosjes met de provincie in overleg over herbegrenzing van de NNN, zodat de betreffende gebieden beter ecologisch verbonden kunnen worden.

Inrichtingsmaatregelen

Dit betreft de realisatie van een schoonwaterverbinding tussen de Nieuwkoopse Plassen en het gebied De Meije. Dit project krijgt op dit moment uitwerking in het kader van SPUK1 en sluit aan op de doelstellingen van het Natura 2000 beheerplan.

Verbeteren waterkwaliteit

Het verbeteren van de waterkwaliteit als regionale maatregel komt voort uit de wens om de kwaliteit van het aanvoerwater te verbeteren. Doelstelling van de KRW is het realiseren van een ecologische gezonde waterkwaliteit, niet alleen in de KRW-waterlichamen, maar ook in de overige wateren. Als aan de doelstelling van de KRW wordt voldaan, dan betekent dit dat ook een algemene waterkwaliteitsverbetering wordt gerealiseerd. Daarom wordt deze regionale maatregel gekoppeld aan uitvoering van de KRW. De betreffende waterschappen geven hier uitvoering aan.

Tabel 6-10 Regionale restopgave lopend/in uitvoering

Gebied	omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Botshol	Realisatie NNN	provincie	NNN-beleid, Natura 2000/GGA stikstof
Geerestein	Realisatie NNN	provincie	NNN-beleid
Groot Zandbrink	Realisatie NNN	provincie	NNN-beleid
Landg. Groenraven-oost	Realisatie NNN	provincie	NNN-beleid
Landg. Maarn Veenendaal	Realisatie NNN	provincie	NNN-beleid
Overlangbroek	Realisatie NNN	provincie	NNN-beleid, Natura 2000/GGA stikstof
Lingegebied en Diefdijk Zuid	Realisatie NNN	ZHL i.o.m. provincie	SOK provincie-UT
Landgoed De Boom	Herbegrenzing NNN	Landgoed De Boom i.o.m. provincie	NNN-beleid
Moorsterbeek	Herbegrenzing NNN	Landgoed De Boom i.o.m. provincie	NNN-beleid
Schoolsteegse Bosjes	Herbegrenzing NNN	Landgoed De Boom i.o.m. provincie	NNN-beleid
De Meije	Realisatie waterverbinding Nieuwkoopse plassen-De Meije	Natuurmonumenten i.o.m. HDSR en SBB	SPUK1/ Natura 2000
Armenland Ruwiel	Verbeteren waterkwaliteit	AGV	KRW
Botshol	Verbeteren waterkwaliteit	AGV	KRW
Kamerikse Nessen	Verbeteren waterkwaliteit	HDSR	KRW
Noorderpark	Verbeteren waterkwaliteit	AGV	KRW
Zouweboezem	Verbeteren waterkwaliteit	WSRL	KRW

6.5 Regionale restopgave nieuw

De regionale maatregelen die als *nieuw* zijn aangemerkt, omvatten de volgende typen maatregelen:

- Inrichtingsmaatregelen
- Onderzoek
- Uitbreiden NNN/Extra buffergebied:
- Uitgangspunten peilbeheer
- Regionale verkenning

Hierbij valt op dat vooral de maatregel Regionale verkenning bij een relatief groot aantal gebieden aan de orde is. Het gaat hier om onderzoek naar mogelijke maatregelen die effectief kunnen zijn voor het herstellen/versterken van de kwel in de natuurgebieden. De maatregelen die hierbij een rol kunnen spelen, zijn divers: van verminderen invloed van grondwateronttrekkingen tot o.a. vergroten van de infiltratie op de Utrechtse Heuvelrug (afkoppelen), verlofing, verhogen drainagebasis omgeving natuurgebieden en verhogen waterpeilen rondom natuurgebieden.

Inrichtingsmaatregelen

Regionale inrichtingsmaatregelen die als *nieuw* zijn aangemerkt spelen bij twee gebieden aan de oostzijde van de Utrechtse Heuvelrug. Het gaat om de gebieden landgoed De Boom en Moorsterbeek. In beide geval gaat het om herstel van (historische) kunstwerken buiten de betreffende gebieden om hiermee peilopzet mogelijk te maken: herstel van een oude stuw in de Moorsterbeek en herstel van de Geeresteinse Schut. In samenspraak met Waterschap Vallei en Veluwe zal de effectiviteit en haalbaarheid beoordeeld moeten worden.

Tabel 6-11 Regionale restopgave -Inrichtingsmaatregelen en voorstel uitvoeringskader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Landgoed De Boom	Herstel Geeresteinse schut	WVV i.o.m. landgoed De Boom	Watergebiedsplan / klimaatadaptatie
Moorsterbeek	Herstel stuw Moorsterbeek	WVV i.o.m. landgoed De Boom	Watergebiedsplan / klimaatadaptatie

Onderzoek

Voor het gebied Stoutenburg is nader onderzoek naar de mogelijke invloed van artesische bronnen benoemd en de aanpak hiervan. Ook is nader onderzoek naar de mogelijkheden van inpassing van aangepaste vormen van landbouw aangegeven als optie. Beide onderzoeken hebben duidelijke raakvlakken met het uitvoeren van een regionale hydrologische verkenning voor dit gebied. Voorstel is om de specifiek benoemde onderzoeken voor dit gebied hierin mee te nemen.

Tabel 6-12 Regionale restopgave -Onderzoek en voorstel uitvoeringskader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Stoutenburg	Onderzoek artesische bronnen	WVV	Blauwe Agenda
Stoutenburg	Onderzoek mogelijkheden andere vormen van landbouw in omgeving	Provincie	Blauwe Agenda

Uitbreiden NNN/extra buffergebied

Bij de gebieden Binnenveld en Bovenlanden Wilnis is uitbreiding van de NNN-begrenzing benoemd als gewenste maatregel. In het verleden waren de betreffende percelen wel als NNN begrensd, maar onder invloed van de gebiedsprocessen die bij deze gebieden

hebben gelopen en de herijking van de NNN, zijn deze percelen buiten de NNN-begrenzing gekomen. Voorstel is om deze maatregel voorlopig te 'parkeren', omdat dit buiten het bestaande NNN-beleid valt. Alleen als zich kansen voordoen, kan dit een optie zijn. Voor het gebied Binnenveld kan dit bijvoorbeeld een optie zijn als onderdeel van de stikstof-aanpak voor Natura 2000-gebied Hel en Blauwe Hel.

De wens om extra buffergebieden rondom een natuurgebied te realiseren, is benoemd bij drie gebieden: Armenland-Ruwiel, De Meije en Demmerikse Kade. Dit betreft een uitbreiding van het buffergebied dat bij deze gebieden al aanwezig is of in voorbereiding is. Deze maatregel is vooral naar voren gekomen als middel om de betreffende natuurgebieden 'robuuster' te maken en eventuele toekomstige achteruitgang tegen te gaan. Ook voor deze maatregel is het voorstel om deze vooralsnog te 'parkeren', omdat de noodzaak voor verdere uitbreiding van het buffergebied niet zonder meer vast staat. Pas na een onderbouwde evaluatie is dit een optionele maatregel om verder uitwerking aan te geven. Dit geldt met name voor de gebieden Armenland Ruwiel en De Meije, omdat de inrichting hier nog vrij nieuw is (Armenland Ruwiel) of nog in uitvoering is (De Meije). Voor het gebiedje Demmerikse kade is uitbreiding van het buffergebied vooral een bestuurlijke keuze.

Tabel 6-13 Regionale restopgave Uitbreiding NNN-extra buffergebied en voorstel uitvoeringskader

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Binnenveld	Uitbreiding NNN	provincie	Natura 2000/ GGA stikstof
Bovenlanden Wilnis	Uitbreiding NNN	provincie	Eerst bestuurlijke keuze
Armenland Ruwiel	Extra buffergebied	provincie	Eerst evaluatie
De Meije	Extra buffergebied	provincie	Eerst evaluatie Natura 2000/ GGA stikstof
Demmerikse kade	Extra buffergebied	provincie	Eerst bestuurlijke keuze

Uitgangspunten peilbeheer

Bij drie gebieden aan de oostzijde van de Utrechtse Heuvelrug, namelijk Groot Zandbrink, Heetveld Noord & Hazewater en Schoolsteegse Bosjes is benoemd dat er naar inzicht van de terreinbeheerders verbeteringen mogelijk zijn in het peilbeheer in de omgeving van de natuurgebieden. Voorstel is dat waterschap Vallei en Veluwe het initiatief neemt om samen met terreinbeheerders en provincie te mogelijkheden voor verbetering te bespreken. Hier ligt ook een raakvlak met de gewenste regionale verkenningen voor deze gebieden.

Tabel 6-14 Regionale restopgave – Uitgangspunten peilbeheer en voorstel uitvoeringskader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader
Groot Zandbrink	peilbeheer meer richten op water vasthouden	WVW i.o.m. terrein-beheerder en provincie	Blauwe Agenda
Heetveld Noord & Hazewater	afstemming en overleg over peilbeheer door waterschap	WVW i.o.m. terrein-beheerder en provincie	Blauwe Agenda
Schoolsteegse Bosjes	wens voor meer stabiel waterpeil Valleikanaal	WVW i.o.m. terrein-beheerder en provincie	Blauwe Agenda

Regionale verkenning

De regionale hydrologische verkenning is bij 21 gebieden benoemd om nader onderzoek te doen naar de gewenste hydrologische/waterhuishoudkundige maatregelen in de omgeving van de natuurgebieden of het regionale watersysteem. Voor sommige gebieden zijn reeds mogelijke maatregelen benoemd of in beeld, voor andere gebieden

nog niet. De regionale hydrologische verkenning, moet inzicht geven in de ‘knoppen’ waaraan gedraaid kan worden, en wat de effectiviteit hiervan is. In aansluiting hierop zal ook de haalbaarheid van maatregelen beoordeeld moeten worden. Daarmee heeft de regionale hydrologische verkenning een technische kant (werking hydrologische systeem en bepalen effecten van maatregelen) en een meer maatschappelijke en bestuurlijke kant (wat is haalbaar, welke kansen/randvoorwaarden zijn er voor bepaalde maatregelen).

Tabel 6-15 Regionale restopgave – Regionale verkenningen en voorstel uitvoeringskader vervolgaanpak

Gebied	Omschrijving	Trekker	Uitvoeringskader (advies)
Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	Regionale verkenning	Provincie	Combineren met Hel-Blauwe Hel
Botshol	Regionale verkenning	Provincie	Natura 2000/ GGA stikstof
Geerestein	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Groot Zandbrink	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Heetveld-Noord & Hazewater	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Hel en Blauwe Hel	Regionale verkenning	Provincie	Natura 2000/ GGA stikstof
Ingeborg en veentjes	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Kolland	Regionale verkenning	Provincie	Natura 2000/ GGA stikstof
Landgoed De Boom	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Landgoederen Groenraven-Oost	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Landgoederenz. Maarn-Veenendaal	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Langbroekerweteringgebied	Regionale verkenning	Provincie	Combineren met Kolland en Overlangbroek
Lingebied en Diefdijk Zuid	Regionale verkenning	Provincie	Natura 2000/ GGA stikstof
Meeuwenkampje	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Moorsterbeek	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Noorderpark	Regionale verkenning	Provincie	Natura 2000/ GGA stikstof
Overlangbroek	Regionale verkenning	Provincie	Natura 2000/ GGA stikstof
Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Schoolsteegse Bosjes	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Soesterveen	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Stoutenburg	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Valse Bosjes	Regionale verkenning	Provincie	Blauwe Agenda
Zouweboezem	Regionale verkenning	Provincie	Natura 2000/ GGA stikstof

Vanuit het functioneren van het watersysteem en/of vanuit organisatorische samenhang kan het zinvol zijn om een regionale hydrologische verkenning voor meerdere gebieden te clusteren. Daarnaast speelt ook mogelijke prioritering van de uitvoering van regionale hydrologische verkenningen.

In Figuur 6.1 is een overzicht gegeven van de ligging van de gebieden waarvoor een regionale hydrologische verkenning wenselijk is, en de ligging van de deel-watersystemen binnen de provincie Utrecht. De kaart geeft weer welke samenhangende grondwatersystemen onderscheiden kunnen worden binnen Utrecht en hoe de grondwaterstroming hierbinnen loopt (waar komt het grondwater vandaan en waar gaat het naar toe?). Op basis van deze kaart is een clustering aan te brengen van gebieden waarvoor het zinvol kan zijn een regionale hydrologische verkenning in samenhang uit te voeren, omdat deze binnen eenzelfde grondwatersysteem liggen. Dit geeft de volgende clustering:

Langbroekerwetering:

- Kolland (Natura 2000)
- Overlangbroek (Natura 2000)
- Langbroekerwetering (SUBTOP-gebied)

Binnenveld:

- Hel/Blauwe Hel (Natura 2000 Binnenveld)
- Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)

Meeuwenkampje

Landgoederenzone Maarn-Veenendaal

Landgoed Geerestein en Landgoederen landgoed de Boom

- Geerestein
- Schoolsteegse Bosjes
- Landgoed De Boom
- Groot Zandbrink
- Moorsterbeek

Den Treek

- Ingeborg
- Heetveld Noord & Hazewater

Landgoed Stoutenburg

Laagte van Pijnenburg (deels al uitgevoerd)

- Soesterveen
- Prins Hendrikoord en Ewijckshoeve

Groenraven-oost

Botshol (Natura 2000)

Noorderpark (Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen)

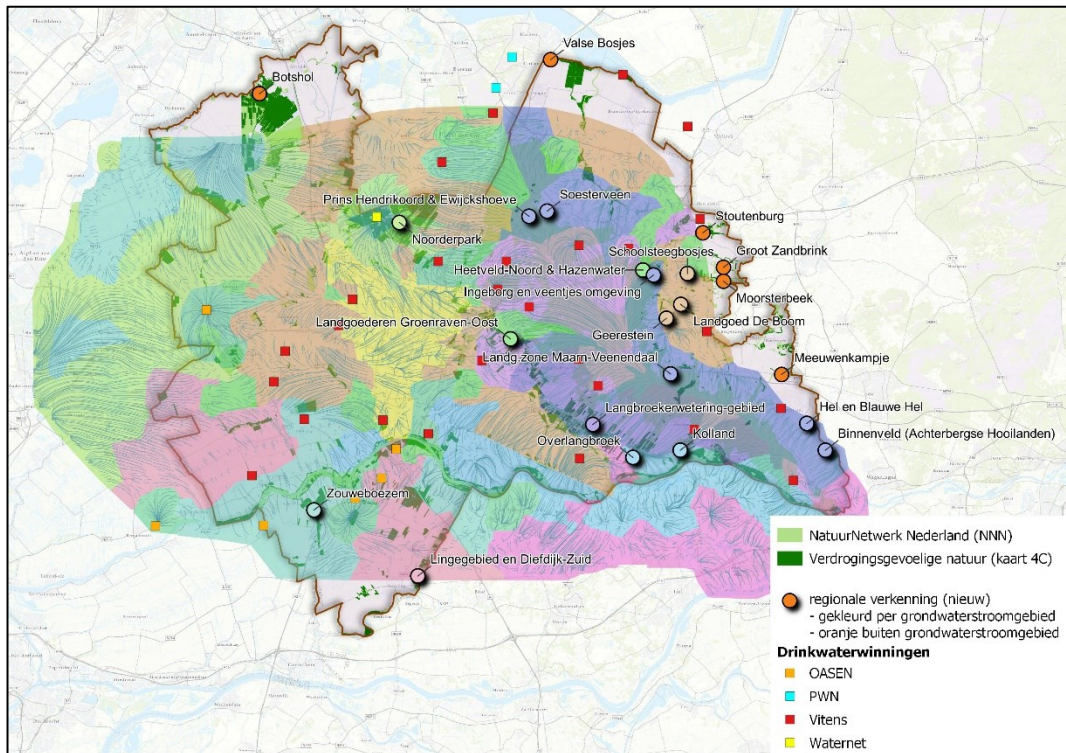
Valse Bosjes

Lingegebied en Diefdijk zuid (Natura 2000)

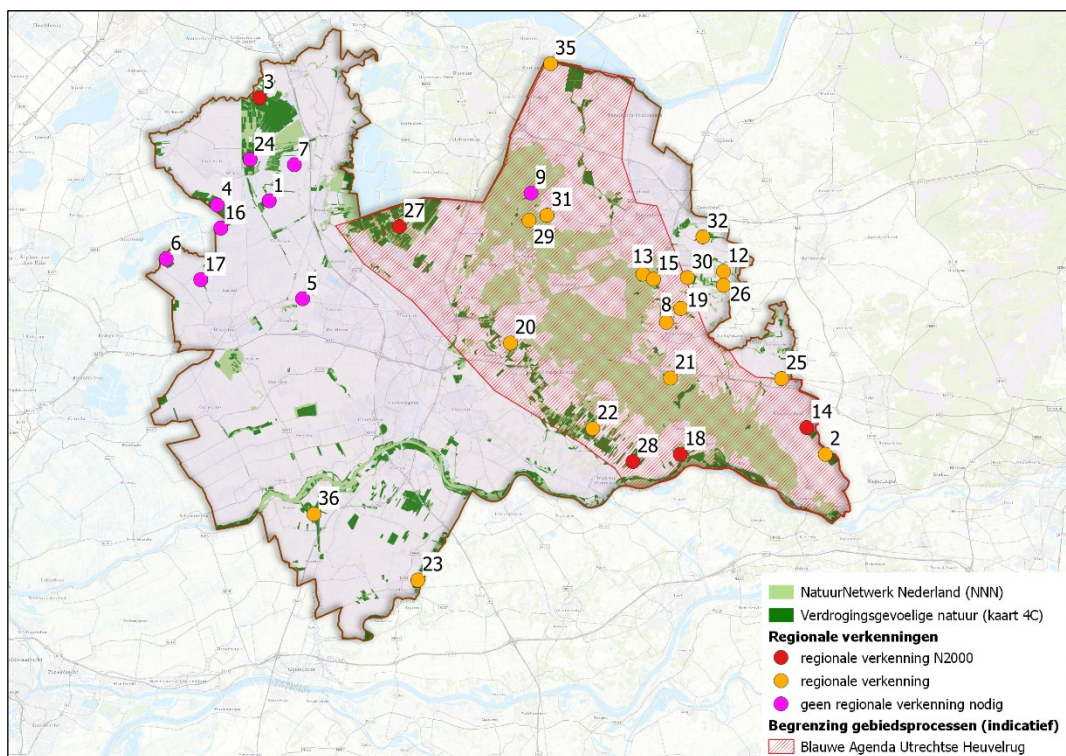
Zouweboezem (Natura 2000)

Uit Figuur 6.2 komt naar voren dat de meeste gebieden waarvoor een regionale hydrologische verkenning wenselijk is, binnen het projectgebied van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug liggen, of in de directe nabijheid hiervan.

Figuur 6.1 Watersysteem-eenheden en gebieden waarvoor regionale hydrologische verkenning wenselijk is (bron: GIS-kaart Grondwatersysteembenadering provincie Utrecht)

Figuur 6.2 Indicatieve begrenzing projectgebied Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug en ligging TOP-lijst gebieden waarvoor een regionale hydrologische verkenning wenselijk is

Voor de gebieden binnen het projectgebied van de Blauwe Agenda ligt het voor de hand om gebruik te maken van de verkregen (model)inzichten van dit gebiedsprogramma, en

dit zo nodig te verfijnen en aan te vullen met een meer gebied specifieke modellering en beoordeling. Hierbij moet wel worden bedacht dat er ook andere modelleringen of onderzoeken beschikbaar kunnen zijn, vanuit andere lopende of eerder uitgevoerde gebiedsgerichte projecten. Voorbeeld hiervan is het hydrologisch onderzoek dat momenteel wordt uitgevoerd voor de dijkversterking tussen Wijk bij Duurstede en Amerongen. Het Langbroekerweteringgebied en de Natura 2000-gebieden Kolland en Overlangbroek liggen binnen het onderzoeksgebied van dit project.

Voor de Natura 2000-gebieden buiten het projectgebied van de Blauwe Agenda is naar verwachting ook reeds diverse informatie beschikbaar vanuit eerdere onderzoeken. Dit geldt in ieder geval voor het Noorderpark. Benutting van bestaande kennis moet ook een belangrijk vertrekpunt zijn voor de regionale verkenningen.

Wat betreft prioritering geldt dat er beleidsmatige prioriteit ligt bij de Natura 2000-gebieden. Voor deze gebieden is ook de *aanpak Stikstof* van toepassing, waarbij ook zoveel mogelijk gestreefd wordt naar een integrale aanpak van opgaven voor deze gebieden. Om input te kunnen geven aan dit gebiedsproces, dienen de regionale hydrologische verkenningen voor de Natura 2000-gebieden daarom met voorrang gestart te worden. Het gaat om de volgende clusters/gebieden:

- Langbroekerwetering (met Natura 2000 Kolland en Overlangbroek)
- Binnenveld (met Natura 2000 Binnenveld/ Hel-Blauwe Hel)
- Noorderpark (Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen/Noorderpark)
- Botshol (Natura 2000 Botshol)
- Lingebied en Diefdijk Zuid (Natura 2000 Lingebied en Diefdijk Zuid)
- Zouweboezem (Natura 2000 Zouweboezem).

Voorstel is om deze regionale hydrologische verkenningen als onderdeel van de Gebiedsgerichte aanpak stikstof uit te voeren, waarbij nadrukkelijk ook gebruik wordt gemaakt van de beschikbare kennis/modellen van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug. Voor het Noorderpark-gebied geldt daarbij dat ook afstemming nodig is met de Noord-Hollandse initiatieven voor systeemherstel Utrechtse Heuvelrug.

Voor alle andere clusters/gebieden waarvoor een regionale hydrologische verkenning wenselijk is, geldt dat deze binnen of op de rand van het projectgebied van de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug liggen. Voorstel is om de regionale hydrologische verkenningen voor deze gebieden uit te voeren als onderdeel van de verdere uitvoering van de Blauwe agenda Utrechtse Heuvelrug.

De regionale verkenningen omvatten in hoofdlijnen de volgende stappen:

- Bepalen opgave: wat is het knelpunt, wat moet er verbeterd worden?
- Uitvoeren watersysteemanalyse / gebiedsanalyse;
- Bepalen mogelijke maatregelen;
- Effectbepaling mogelijke maatregelen en beoordeling (inzet modelinstrumentarium en/of expert judgement);
- Besluitvorming (keuze maatregelen, opzet vervolgitwerking).

Bij de Natura 2000 gebieden ligt er voor de eerste stap, het bepalen van de opgave, een nauwe relatie met de Natuurdoelanalyses (NDA's) die zijn of worden uitgevoerd voor

actualisatie van de Natura 2000 beheerplannen en de gebiedsgerichte aanpak Stikstof. Ook geldt dit voor de evaluaties die de provincie heeft uitgevoerd (2019) of uitvoert (2022) voor een aantal TOP-gebieden op basis van het provinciale grondwatermeetnet.

Bij de tweede stap, het uitvoeren van een watersysteemanalyse/gebiedsanalyse, is er voor de stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden nauwe relatie met de landschapsecologische systeemanalyses (LESA) die voor deze gebieden worden uitgevoerd. De LESAs kunnen in het kader van het gebiedsproces stikstof aanleiding geven voor verder hydrologisch onderzoek waarbij mogelijke maatregelen en de effecten daarvan in beeld worden gebracht.

6.6 Extra gebieden

Bij het inventariseren van de restopgave zijn door terrein- en waterbeheerders 12 extra gebieden benoemd waar verdroging een rol speelt en waar het gewenst is om hier maatregelen tegen te treffen (zie paragraaf 5.5).

Voor deze gebieden wordt voorgesteld om in afstemming tussen terreinbeheerder, waterschap en provincie een evaluatie c.q. quick scan uit te voeren ter beoordeling van de wenselijkheid en haalbaarheid van het treffen van aanvullende waterhuishoudkundige maatregelen voor deze gebieden. De ingebrachte motivatie voor het noemen van deze gebieden, vormt het eerste vertrekpunt hiervoor. Bij de beoordeling gaat het ook om de vraag: *“hoeveel inspanning moet er worden geleverd om doelen te behalen en wat wordt hiermee bereikt?”*. Het wordt aangeraden om dit op korte termijn uit te voeren, zodat de resultaten gebruikt kunnen worden om deze gebieden te prioriteren in relatie tot de TOP-lijst gebieden en om te bepalen in welk uitvoeringskader eventueel vervolgonderzoek en/of maatregelen uitgevoerd kunnen worden. Dit is onderdeel van het plan van aanpak van dit rapport, zie hiervoor deel 1 paragraaf 1.7 van dit rapport.

6.7 Monitoring

Op basis van de wens die is uitgesproken om voor 9 gebieden de monitoring uit te breiden, wordt in Tabel 6-16 per gebied een aanbeveling gedaan welke stappen dienen te worden genomen. Daarnaast is een trekker toegeschreven die hiervoor aan de lat staat. Op basis hiervan kan de huidige monitoring worden uitgebreid.

Tabel 6-16: Aanbevelingen om de huidige monitoring per gebied uit te breiden

Gebied	Omschrijving	Trekker
Bovenlanden Wilnis	het wordt provincie Utrecht aanbevolen om in overleg te gaan met zowel de terrein- als waterbeheerder zodat op basis hiervan een monitoringsplan kan worden opgesteld. In dit monitoringsplan wordt minimaal het gezamenlijk doel in opgenomen en wordt beschreven aan welke stuurknoppen kan worden gedraaid, wanneer dit gebeurt en welke effecten hierbij worden verwacht. Het verzoek is om het huidige meetnet in stand te houden.	Provincie Utrecht
De Meije	het wordt Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden gevraagd de waterpeilen in het gebied met regelmaat te meten, te rapporteren en te analyseren. Deze monitoring wordt met dezelfde regelmaat gedeeld met de terreinbeheerder (Staatsbosbeheer). Daarnaast het verzoek aan HDSR om peilschalen in het gebied te plaatsen.	HDSR
Groot Zandbrink	tussen beheerder en provincie is afstemming nodig over de ecologische monitoring	provincie Utrecht
Heetveld-Noord & Hazenwater	tussen beheerder en provincie is afstemming nodig over de ecologische monitoring	provincie Utrecht
Ingeborg en veentjes omgeving	tussen beheerder en provincie is afstemming nodig over de ecologische monitoring	provincie Utrecht

Gebied	Omschrijving	Trekker
Kolland	het wordt provincie Utrecht aanbevolen de hydrologische monitoringsgegevens met regelmaat te delen met Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Daarnaast wordt aanbevolen de hydrologische monitoring uit te breiden om eventuele effecten vanaf de Lek te kunnen waarnemen. Daarnaast is het van belang dat (door de terreinbeheerder) een ecologische monitoring wordt opgetuigd.	Provincie Utrecht
Landgoederen Groenraven-Oost	het wordt provincie Utrecht aanbevolen in gesprek te gaan met Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden in hoeverre het huidige (en recent uitgebreide) meetnet kan bijdragen aan het gewenste inzicht.	Provincie Utrecht
Noorderpark	het wordt provincie Utrecht aanbevolen in gesprek te gaan met Waternet, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer om de gewenste uitbreiding (wat en waar) op basis van het bestaande meetnet nader te bespreken.	Provincie Utrecht
Schoolsteegse bosjes	Het wordt provincie Utrecht aanbevolen in gesprek te gaan met de terreinbeheerder over de gewenste aanvullende monitoring.	Provincie Utrecht

Het wordt de provincie aanbevolen om een bijeenkomst te organiseren waarin de huidige monitoring in de SUBTOP-gebieden wordt besproken/geëvalueerd. Hierbij dient dan ook de aanpak voor de toekomstige monitoring gezamenlijk te worden behandeld. Bij deze bijeenkomst dienen, naast de provincie Utrecht, zowel water- als terreinbeheerders aanwezig te zijn.

6.8 Klimaatverandering

Het is van belang de effecten als gevolg van klimaatverandering vroegtijdig in beeld te hebben zodat hier op voorhand rekening mee kan worden gehouden bij de verdrogingsaanpak. Daarom is het belangrijk dat dit thema terugkerend onder de aandacht wordt gebracht.

Op lokaal niveau

tijdens (voorbereiding van) de herinrichting van -of gerichte onderzoeken in- gebieden

Op regionaal niveau

klimaatverandering als thema in de verdere verkenning naar een regionale aanpak.

*Hierbij omvat het thema klimaatverandering de volgende te verwachten effecten: droogte, piekbuien, verslechtering van de waterkwaliteit en bodemdaling.

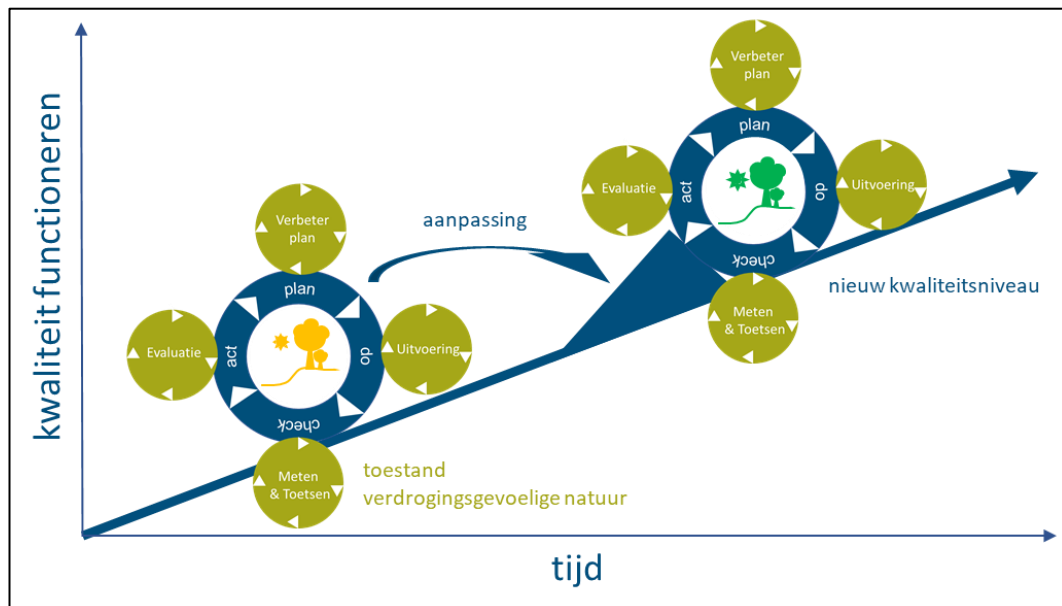
6.9 Concretisering gewenste doelrealisatie natuur

Om te kunnen bepalen welke doelrealisatie minimaal bereikt zou moeten worden, is het belangrijk dat de natuurdoelen per gebied in voldoende mate zijn uitgewerkt en vastgesteld. Dit bepaalt namelijk in hoeverre aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn, ook buiten de natuurgebieden. Een maatregel die ongewenste effecten voor andere belangen en/of die aanzienlijke kosten met zich zal meebrengen, is alleen relevant voor afweging, als deze maatregel ook bijdraagt aan de minimaal gewenste doelrealisatie.

In het *Convenant Verdrogingsbestrijding in TOP-gebieden: een nieuwe impuls* (2008) werd in dit kader opgenomen dat de provincie de gewenste doelrealisatie zou beschrijven in termen van oppervlakte en mate van ontwikkeling van de verschillende natuurdoeltypen. In de verdrogingsaanpak heeft dit tot nu toe geen verdere uitwerking gekregen. In gebieden waarbij de natuurdoelen en de gewenste doelrealisatie (in oppervlakte en/of kwaliteit) onvoldoende duidelijk zijn, is het gewenst om dit als onderdeel van de verdrogingsaanpak nader uit te werken. Op basis van een landschapsecologische systeemanalyse dient dan te worden bepaald welke potenties er in een gebied liggen en waar welke natuurdoelen (vegetatietypen) worden nagestreefd.

6.10 Aanpak verdroging is blijvend proces van plan-do-check-act

Voor de vervolgaanpak van verdroging dient uitgangspunt te zijn, dat dit een blijvend proces van plan-do-check-act is. Na uitvoering van maatregelen vindt al dan niet monitoring plaats, en wordt periodiek de ecologische en hydrologische ontwikkeling van het gebied beoordeeld in relatie tot het streefbeeld. Ook wordt nagegaan welke relevante ontwikkelingen zich in de omgeving voordoen. Op basis van deze periodieke evaluatie wordt bepaald of en zo ja, welke aanvullende en/of aangepaste maatregelen nodig zijn voor het gebied. Het is dus niet zo dat de aanpak van verdroging op een bepaald moment 'af' is. Ook als de situatie op een bepaald moment goed is, is het belangrijk om te blijven volgen hoe het gebied zich ontwikkelt. Als er bijvoorbeeld veranderingen optreden in het (regionale) watersysteem of in de ruimtelijke omgeving van het natuurgebied, dan kan dit ook doorwerken in de hydrologie en ecologie van het natuurgebied. Als dit wordt geconstateerd, dan is het zaak om weer te bekijken welke bijsturing wenselijk is. Zo blijft de cyclus van plan-do-check-act steeds van toepassing, ook als een gebied 'klaar' is.

Figuur 6.3 Cyclus van plan-do-check-act

Bijlage 1: Samenstelling projectgroep en klankbordgroep

Projectgroep

- Provincie Utrecht
- Waternet (i.o.v. Waterschap Amstel Gooi en Vecht)
- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
- Waterschap Vallei en Veluwe
- Waterschap Rivierenland (agendalid)

Klankbordgroep

- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (namens waterschappen)
- Staatsbosbeheer
- Natuurmonumenten
- Utrechts Landschap
- Zuid-Hollands landschap
- landgoed Kolland
- landgoed Den Treek
- Stichting de Boom
- landgoed Geerestein
- LTO Noord
- Utrechts Particulier Grondbezit
- Natuur en Milieufederatie Utrecht
- Landschap Erfgoed Utrecht
- Waternet
- Oasen (agendalid)
- Vitens
- Provincie Utrecht

Bijlage 2: Overzicht restopgave per gebied

Nr	Gebied	Omschrijving	Lokaal/regionaal	Type	Status	Trekker	Uitvoeringskader
1	Armenland Ruwiel	evaluatie	lokaal	evaluatie	nieuw	Staatsbosbeheer	- (verdroging)
1	Armenland Ruwiel	verbeteren waterkwaliteit	regionaal	verbeteren waterkwaliteit (KRW)	lopend/in uitvoering	AGV	KRW
1	Armenland Ruwiel	uitbreiding buffergebied	regionaal	extra buffergebied	nieuw	provincie	parkeren, eerst evaluatie
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	evaluatie	lokaal	evaluatie	nieuw	Staatsbosbeheer	- (verdroging)
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	uitvoeren inrichtingsplan	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	SBB	Agenda Vitaal Platteland
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	regionale verkenning hydrologisch maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Combineren met Hel-Blauwe Hel
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	uitbreiding NNN-begrenzing of omvorming naar natuurinclusieve landbouw	regionaal	uitbreiden NNN	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof
3	Botshol	verbetering kwaliteit inlaatwater	regionaal	verbeteren waterkwaliteit (KRW)	lopend/in uitvoering	AGV	KRW
3	Botshol	renovatie defosfatering (SPUK1)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	AGV	SPUK1
3	Botshol	hydrologische isolatie/omleiden waterstromen noordelijk deel/Zwanegatgebied (SPUK1)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	AGV	SPUK1
3	Botshol	hydrologische isolatie polders Botshol en Nellestein (SPUK1)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	AGV	SPUK1
3	Botshol	afplaggen veenmosrietlanden (SPUK1)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	NM	SPUK1
3	Botshol	onderzoek effecten begreppeling veenmosrietlanden	lokaal	onderzoek	nieuw	AGV i.o.m. provincie en NM	Natura 2000
3	Botshol	onderzoek effecten stoppen bevoeiing veenmosrietlanden	lokaal	onderzoek	nieuw	AGV i.o.m. provincie en NM	Natura 2000
3	Botshol	onderzoek verbetering interne waterstromen	lokaal	onderzoek	nieuw	AGV i.o.m. provincie en NM	Natura 2000
3	Botshol	regionale verkenning meerwaarde en haalbaarheid verminderen wegzijging	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof
3	Botshol	realisatie geplande NNN buiten projectgebied (Groene Contour)	regionaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid, Natura 2000/GGA-Stikstof
4	Bovenlanden Wilnis	kunstwerken tbv verbetering peilbeheer schraallandjes	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	SBB	Agenda Vitaal Platteland
4	Bovenlanden Wilnis	herstel eerder aangelegde natuurvriendelijke oevers (nvo's tbv KRW)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	AGV/provincie	KRW
4	Bovenlanden Wilnis	realisatie geplande NNN (inrichting fase 2)	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid
4	Bovenlanden Wilnis	uitbreiding NNN-begrenzing of omvorming naar natuurinclusieve landbouw	regionaal	uitbreiden NNN	nieuw	provincie	parkeren, eerst bestuurlijke keuze
6	De Meije	(her)evaluatie afspraken praktijkpeilbeheer	lokaal	uitgangspunten peilbeheer	nieuw	SBB	Natura 2000
6	De Meije	vervolg op pilot periodieke nazomerinundaties (SPUK1)	lokaal	waterbeheer	lopend/in uitvoering	SBB	SPUK1

Nr	Gebied	Omschrijving	Lokaal/regionaal	Type	Status	Trekker	Uitvoeringskader
6	De Meije	uitvoeren inrichtingsplan	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	provincie (SO), SBB (VO, DO, uitvoering)	Agenda Vitaal Platteland
6	De Meije	realiseren wateraanvoer uit Nieuwkoopse plassen (SPUK1)	regionaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	NM i.o.m. SBB en HDSR	SPUK1/Natura 2000
6	De Meije	extra buffergebied aan noordzijde projectgebied	regionaal	extra buffergebied	nieuw	provincie	parkeren, eerst evaluatie. N2000/GGA Stikstof
7	Demmerikse Kade	plaggen nog niet geplagde delen	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	SBB	Agenda Vitaal Platteland
7	Demmerikse Kade	uitbreiding buffergebied	regionaal	extra buffergebied	nieuw	provincie	parkeren, eerst bestuurlijke keuze
8	Geerestein	aanleg kunstwerken tbv water vasthouden	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder	SNL
8	Geerestein	onderzoek oorzaken wegzakken grondwaterstand	lokaal	onderzoek	nieuw	provincie	Blauwe agenda
8	Geerestein	hydrologische verkenning tbv waterhuishoudkundige inrichting noordelijk en oostelijk deel	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
8	Geerestein	realisatie geplande NNN	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid
8	Geerestein	realisatie geplande NNN buiten projectgebied	regionaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid
9	Gentianenven & Pluismeer (De Stulp)	onderzoek naar mogelijkheden verbetering Gentianenven (vergroting/verdieping, inzet pomp)	lokaal	onderzoek	nieuw	SBB	Blauwe agenda
12	Groot Zandbrink	peilbeheer door waterschap meer richten op water vasthouden ter voorkoming droogte in voorjaar/zomer	regionaal	uitgangspunten peilbeheer	nieuw	WVV i.o.m. terreinbeheerders en provincie	Blauwe Agenda
12	Groot Zandbrink	onderzoek/voorstel inzetten grondwaterpomp	lokaal	onderzoek	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder	-
12	Groot Zandbrink	regionale verkenning hydrologisch maatregelen landgoederen de Boom	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
12	Groot Zandbrink	realisatie geplande NNN buiten projectgebied	regionaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	afstemming en overleg over peilbeheer door waterschap	regionaal	uitgangspunten peilbeheer	nieuw	WVV i.o.m. terreinbeheerders en provincie	Blauwe Agenda
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	uitvoering diverse inrichtingsmaatregelen (verondiepen afwateringsgreppel, herstel stuw, plaatsen drempel/ocverloopstuw, ophogen fietspad)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	terreinbeheerder	Agenda Vitaal Platteland/SKNL
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	aanpassing begrenzing SUBTOP-gebied	lokaal	herbegrenzing SUBTOP-gebied	nieuw	provincie	- (verdroging)
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	regionale verkenning hydrologisch maatregelen (vooral gericht op benedenstrooms)	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
14	Hel en Blauwe Hel	uitvoeren inrichtingsplan	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	SBB/Provincie	Agenda Vitaal Platteland / Natura 2000
14	Hel en Blauwe Hel	regionale verkenning hydrologisch maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof
15	Ingeborg en veentjes omgeving	uitvoering diverse inrichtingsmaatregelen (omvorming bios naar heide, dempen greppel en afvoersloot, vervangen stuw, verondiepen sloot)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	terreinbeheerder	Agenda Vitaal Platteland/SKNL
15	Ingeborg en veentjes omgeving	aanpassing begrenzing SUBTOP-gebied	lokaal	herbegrenzing SUBTOP-gebied	nieuw	provincie	- (verdroging)
15	Ingeborg en veentjes omgeving	hydrologische verkenning herstel kwel	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
15	Ingeborg en veentjes omgeving	onderzoek effecten aanpassing peilbeheer Heiligenbergerbeek en effecten onttrekkingen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda

Nr	Gebied	Omschrijving	Lokaal/regionaal	Type	Status	Trekker	Uitvoeringskader
16	Kamerik Teylingens,	evaluatie	lokaal	evaluatie	nieuw	Staatsbosbeheer	- (verdroging)
16	Kamerik Teylingens,	uitvoeren inrichtingsplan	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	SBB/HDSR	Agenda Vitaal Platteland
17	Kamerikse Nessen	verbetering waterkwaliteit	regionaal	verbeteren waterkwaliteit (KRW)	lopend/in uitvoering	HDSR	KRW
18	Kolland	afroning inrichtingsplan (herstel lekken hydrologische isolatie)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	HDSR	Natura 2000
18	Kolland	evaluatie uitgevoerd plan	lokaal	evaluatie	nieuw	provincie	Natura 2000
18	Kolland	instellen hoger beroep peilbesluit	lokaal	waterbeheer	lopend/in uitvoering	HDSR	Peilbesluit Kolland
18	Kolland	opstellen/uitwerken uitgangspunten peilbeheer	lokaal	uitgangspunten peilbeheer	nieuw	HDSR	Natura 2000
18	Kolland	regionale verkenning hydrologisch maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof
18	Kolland	realisatie geplande NNN	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid, Natura 2000/GGA Stikstof
19	Landgoed De Boom	aanleg duikerbuis ipv uitgevoerde beleming	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	Particulier/WVV	Agenda Vitaal Platteland
19	Landgoed De Boom	herstel Geeresteinse schut	regionaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	WVV i.o.m. particulier	Watergebiedsplan/klimaat adaptatie
19	Landgoed De Boom	regionale verkenning hydrologisch maatregelen landgoederen de Boom	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
19	Landgoed De Boom	Voorstel aanpassing NNN-begrenzing (deel laten vervallen binnen SUBTOP-gebied)	lokaal	herbegrenzing NNN	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder/provincie	NNN-beleid
19	Landgoed De Boom	voorstel aanpassing NNN-begrenzing (extra buiten SUBTOP-gebied)	regionaal	herbegrenzing NNN	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder i.o.m. provincie	NNN-beleid
20	Landgoederen Groenraven-Oost	afstemming uitgangspunten/kennisdeling peilbeheer	lokaal	uitgangspunten peilbeheer	nieuw	HDSR	- (verdroging)
20	Landgoederen Groenraven-Oost	regionale verkenning hydrologisch maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
20	Landgoederen Groenraven-Oost	realisatie geplande NNN	regionaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid
21	Landgoederenzone Maarn-Veenendaal	verkenning/planvorming inrichtingsmaatregelen natuurherstel	lokaal	opstellen inrichtingsplan	nieuw	provincie/landgoed	Agenda Vitaal Platteland/SKNL
21	Landgoederenzone Maarn-Veenendaal	regionale verkenning hydrologisch maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
21	Landgoederenzone Maarn-Veenendaal	realisatie geplande NNN (Groene contour)	regionaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid
22	Langbroekerweteringgebied (SUBTOP)	evaluatie uitgevoerde inrichting	lokaal	evaluatie	nieuw	provincie i.o.m. waterschap	- (verdroging)
22	Langbroekerweteringgebied (SUBTOP)	uitvoering inrichtingsplan Overlangbroek-Noord	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	SBB	Agenda Vitaal Platteland
22	Langbroekerweteringgebied (SUBTOP)	uitvoeren inrichtingsmaatregelen diverse landgoederen	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder	Agenda Vitaal Platteland
22	Langbroekerweteringgebied (SUBTOP)	afstemming uitgangspunten/kennisdeling peilbeheer	lokaal	uitgangspunten peilbeheer	nieuw	HDSR	- (verdroging)
22	Langbroekerweteringgebied (SUBTOP)	verkenning/planvorming inrichtingsmaatregelen diverse landgoederen	lokaal	onderzoek	nieuw	UPG/provincie	Blauwe agenda
22	Langbroekerweteringgebied (SUBTOP)	regionale verkenning hydrologisch maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Combineren met Kolland en Overlangbroek

Nr	Gebied	Omschrijving	Lokaal/regionaal	Type	Status	Trekker	Uitvoeringskader
22	Langbroekerweteringgebied (SUBTOP)	realisatie geplande NNN	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid, evt GGA Stikstof
23	Lingegebied en Diefdijk zuid	realisatie geplande NNN	regionaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	ZHL/provincie	SOK provincie-ZHL
23	Lingegebied en Diefdijk zuid	afstemming/kennisdeling over eventuele regionale opgave	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof
24	Marickenland deelproject 1	opstellen en uitvoeren inrichtingsplan	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	provincie	Agenda Vitaal Platteland
25	Meeuwenkampje	regionale verkenning hydrologische maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
26	Moorsterbeek	onderzoek effecten verondiepen sloten, omleiding schouwsloot, mogelijkheden inundatie	lokaal	onderzoek	nieuw	WVV i.o.m. particulier	Blauwe agenda
26	Moorsterbeek	herstel kunstwerken (stuwen)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	Particulier/WVV	Agenda Vitaal Platteland/SKNL
26	Moorsterbeek	herstel oude stuw in Moorsterbeek	regionaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	WVV i.o.m. particulier	Watergebiedsplan/klimaat adaptatie
26	Moorsterbeek	regionale verkenning hydrologisch maatregelen landgoederen de Boom	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
26	Moorsterbeek	voorstel aanpassing NNN-begrenzing	regionaal	herbegrenzing NNN	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder i.o.m. provincie	NNN-beleid
27	Noorderpark	verbetering waterkwaliteit	regionaal	verbeteren waterkwaliteit (KRW)	lopend/in uitvoering	AGV	KRW
27	Noorderpark	onderzoek flexibel peil Maarsenbroekse Zodden (SPUK1)	lokaal	onderzoek	lopend/in uitvoering	AGV	SPUK1
27	Noorderpark	Onderzoek waterpeilen Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven (inundatieperiode is nu te lang)	lokaal	onderzoek	lopend/in uitvoering	AGV	watergebiedsplan/herinrichting Noorderpark
27	Noorderpark	aanleg kunstwerken tbv optimalisatie peilbeheer Oostelijk Binnenpolder en Westbroekse Zodden	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	AGV/provincie	Natura 2000
27	Noorderpark	evaluatie inrichting Bethunepolder	lokaal	evaluatie	nieuw	provincie i.o.m. waterschap	Natura 2000
27	Noorderpark	regionale verkenning hydrologische maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof
27	Noorderpark	realisatie geplande NNN	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid, Natura 2000/GGA Stikstof
28	Overlangbroek	evaluatie uitgevoerde inrichting	lokaal	evaluatie	nieuw	provincie	Natura 2000
28	Overlangbroek	realiseren extra natuurinrichting (SPUK1)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	SBB	SPUK1
28	Overlangbroek	regionale verkenning hydrologische maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof
28	Overlangbroek	realisatie geplande NNN	regionaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid, Natura 2000/GGA-Stikstof
29	Prins Hendrikoord & Ewijkshoeve	uitvoeren inrichtingsmaatregelen laagte Pijnenburg ((Ewijkshoeve: omvorming naaldbos naar loofbos/gemengd bos, verhogen stuwpeil bestaande stuw, verlagen maaiveld, verwijderen greppels, plaatsen pomp en leidingwerk voor benutting waterafvoer golfterrein) (Hendrikoord: bestaande stuwen verbeteren en ophogen, herstel duiker, aanleg drainage bij bebouwing ter voorkoming wateroverlast, benutting waterafvoer golfterrein)	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	WVV/provincie	Blauwe Agenda / Agenda Vitaal Platteland

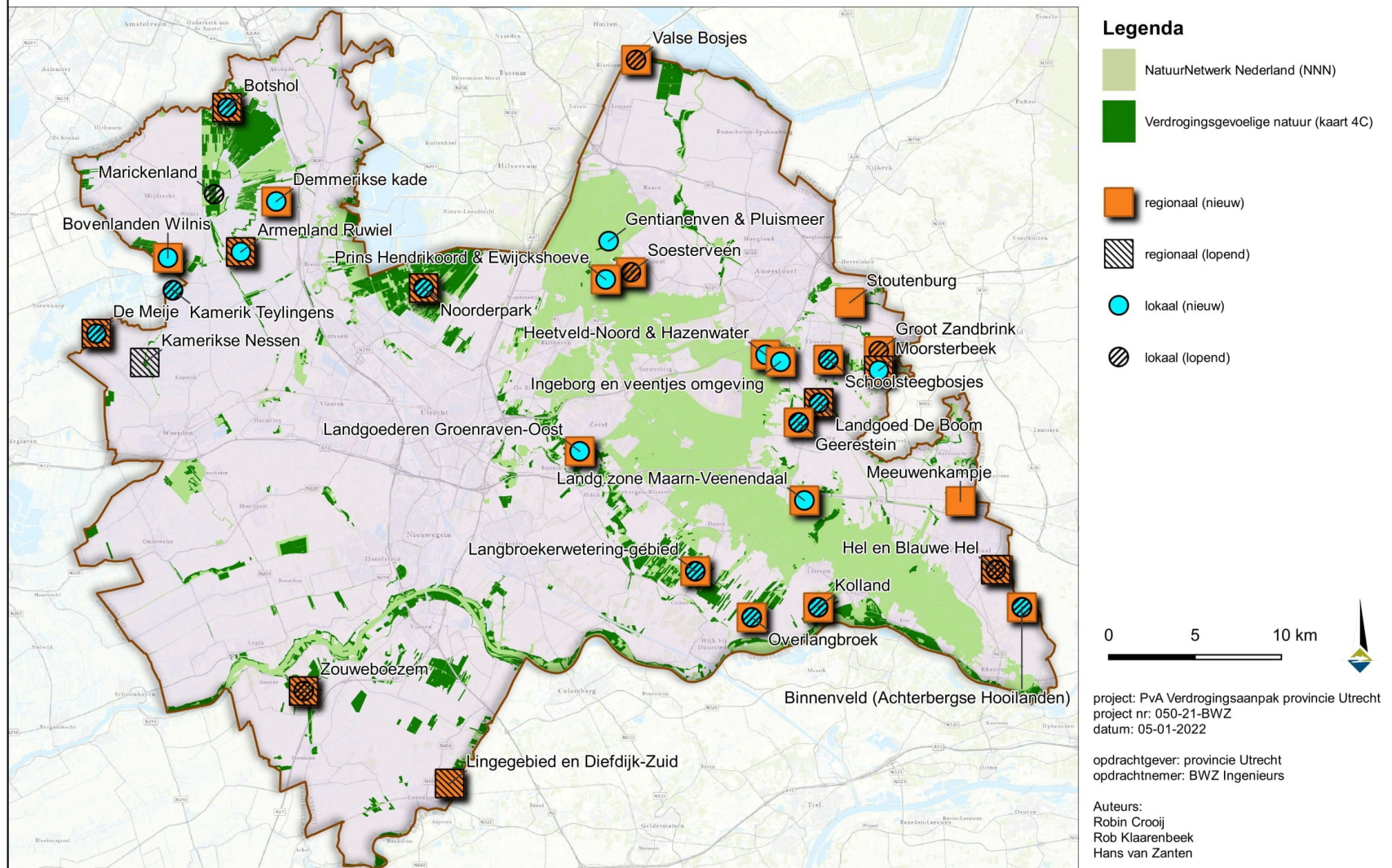
Nr	Gebied	Omschrijving	Lokaal/regionaal	Type	Status	Trekker	Uitvoeringskader
29	Prins Hendrikoord & Ewijkshoeve	regionale verkenning hydrologische maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
30	Schoolsteegse Bosjes	uitvoeren natuurinrichting	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder	SNL
30	Schoolsteegse Bosjes	plaatsen extra schotten in west-oost-watergangen	lokaal	inrichtingsmaatregelen	nieuw	terreinbeheerder	Agenda Vitaal Platteland/SKNL
30	Schoolsteegse Bosjes	regionale verkenning hydrologisch maatregelen landgoederen de Boom	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
30	Schoolsteegse Bosjes	wens voor meer stabiel waterpeil Valleikanaal	regionaal	uitgangspunten peilbeheer	nieuw	WVV i.o.m. terreinbeheerders en provincie	Blauwe Agenda
30	Schoolsteegse Bosjes	voorstel grondverwerving/extra NNN binnen projectgebied	lokaal	herbegrenzing NNN	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder/provincie	NNN-beleid
30	Schoolsteegse Bosjes	voorstel aanpassing NNN-begrenzing	regionaal	herbegrenzing NNN	lopend/in uitvoering	terreinbeheerder i.o.m. provincie	NNN-beleid
30	Schoolsteegse Bosjes	realisatie geplande NNN	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	terreinbeheerder	NNN-beleid
31	Soesterveen (Praamgracht)	uitvoeren inrichtingsplan fase 2	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	NM	SKNL
31	Soesterveen (Praamgracht)	evaluatie uitvoering inrichtingsplan fase 1 (voor uitvoering fase 2)	lokaal	evaluatie	nieuw	NM i.o.m. provincie	- (verdroging)
31	Soesterveen (Praamgracht)	regionale verkenning hydrologische maatregelen, vervolg onderzoek laagte van Pijnenburg (	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
31	Soesterveen (Praamgracht)	realisatie geplande NNN	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	provincie	NNN-beleid
32	Stoutenburg	aanpak artesische bronnen	regionaal	onderzoek	nieuw	WVV	Blauwe agenda
32	Stoutenburg	verkenning mogelijkheden andere vormen van landbouw in omgeving	regionaal	onderzoek	nieuw	provincie	Blauwe agenda
32	Stoutenburg	regionale verkenning hydrologische maatregelen	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
32	Stoutenburg	realisatie geplande NNN	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	terreinbeheerder	NNN-beleid
35	Valse Bosjes	uitvoeren natuurinrichting /afplaggen	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	NM	-
35	Valse Bosjes	hydrologische verkenning mogelijkheden beperken kwelafvang door Goyergracht	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Blauwe Agenda
35	Valse Bosjes	grondverwerving binnen NNN en inrichting	lokaal	realisatie NNN	NNN-lopend beleid	terreinbeheerder	NNN-beleid
36	Zouweboezem	verbeteren waterkwaliteit	regionaal	verbeteren waterkwaliteit (KRW)	lopend/in uitvoering	WSRL	KRW
36	Zouweboezem	verbeteren waterkwaliteit door baggeren (SPUK1)	lokaal	waterbeheer	lopend/in uitvoering	WSRL	SPUK1 / KRW
36	Zouweboezem	inrichting moerasgebied	lokaal	inrichtingsmaatregelen	lopend/in uitvoering	ZHL	Natura 2000/SOK provincie-ZHL
36	Zouweboezem	afstemming/kennisdeling over eventuele regionale opgave	regionaal	regionale verkenning	nieuw	provincie	Natura 2000/GGA Stikstof

Bijlage 3: Kaartoverzicht lokale en regionale restopgave

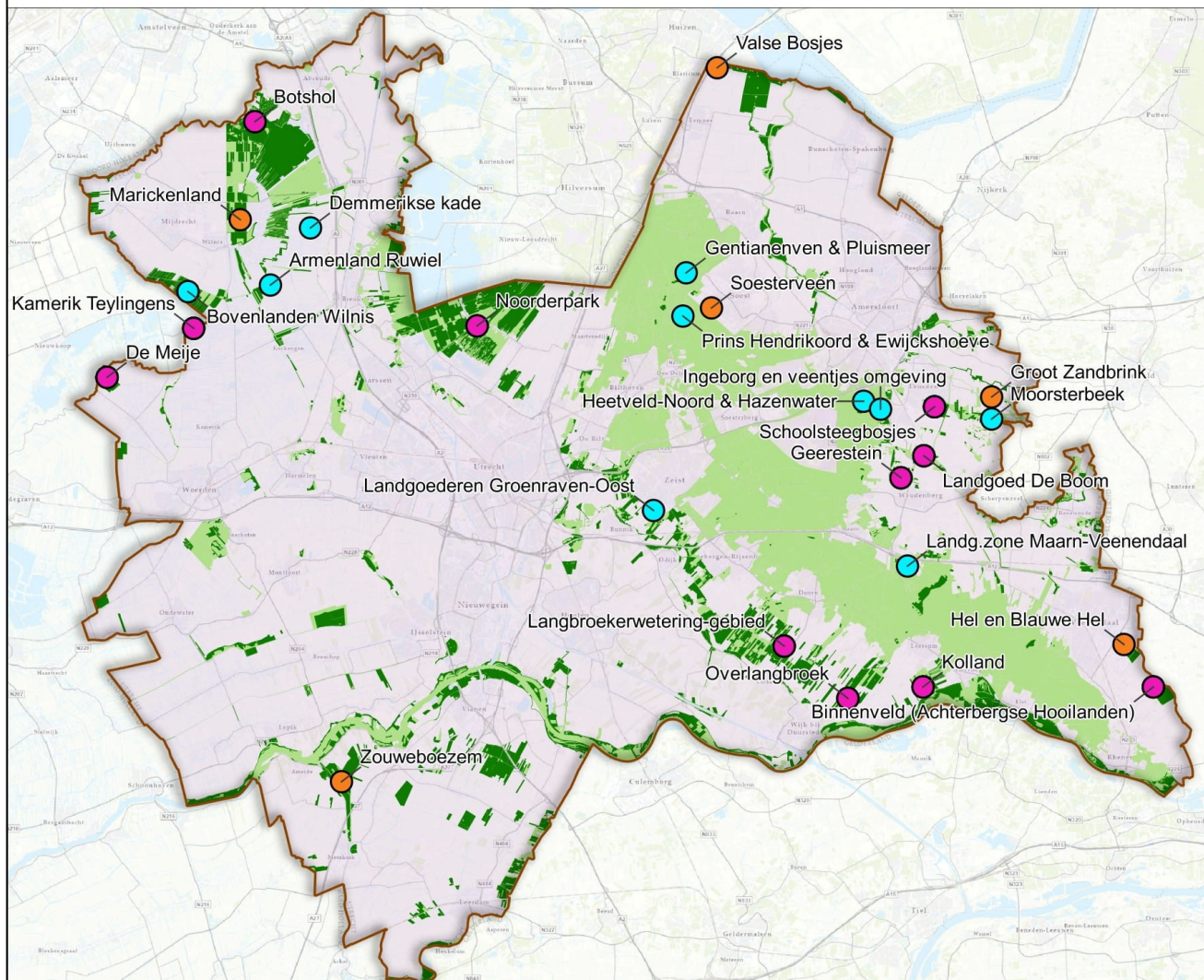
Lokale en Regionale restopgave

Type en status restopgave per gebied

Lokale restopgave

Status van de opgave per gebied

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- lokaal (nieuw)
- lokaal (lopend)
- lokaal (lopend & nieuw)

0 5 10 km

project: PVA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 05-01-2022

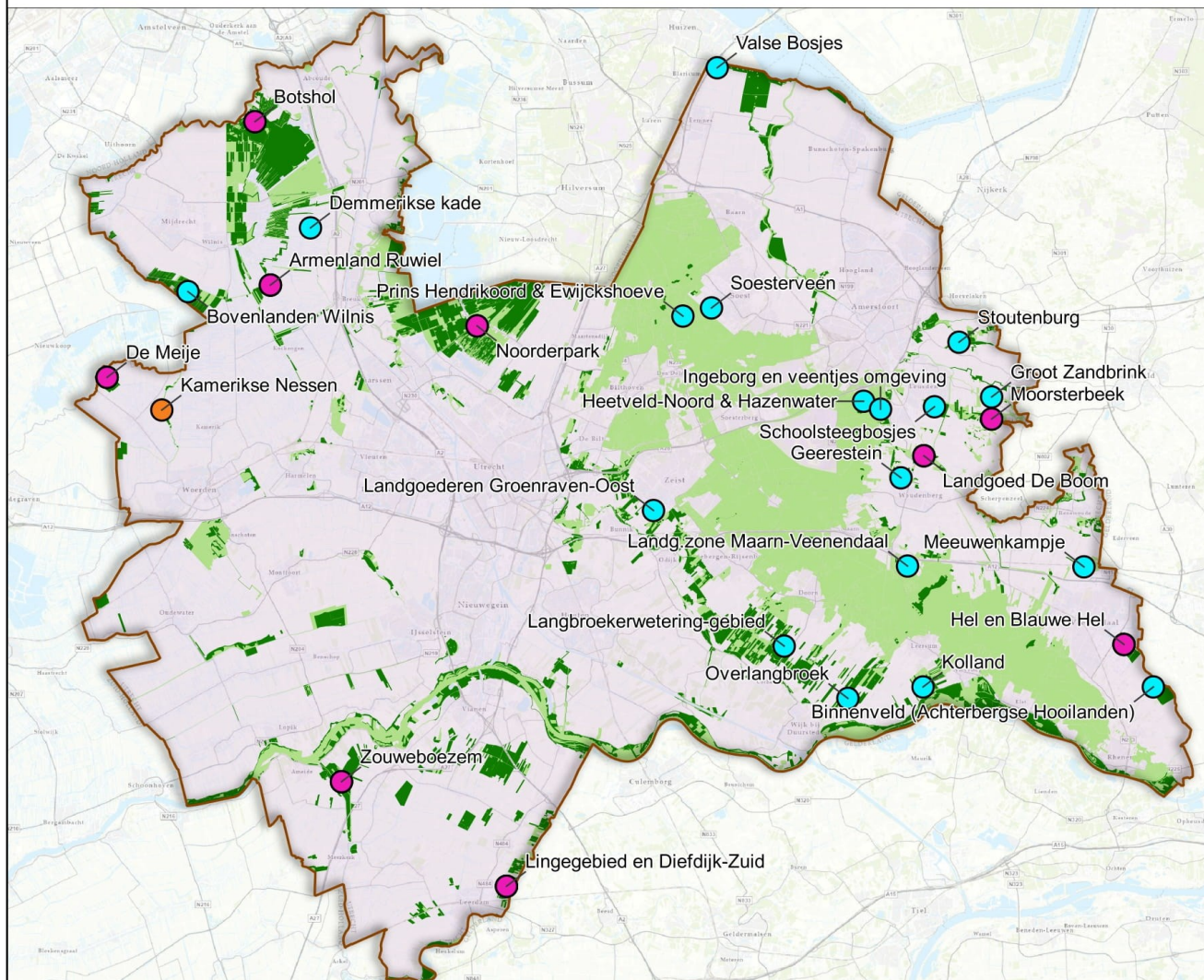
opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Croij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

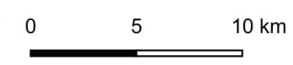
Regionale restopgave

Status van de opgave per gebied

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- regionaal (nieuw)
- regionaal (lopend)
- regionaal (lopend & nieuw)

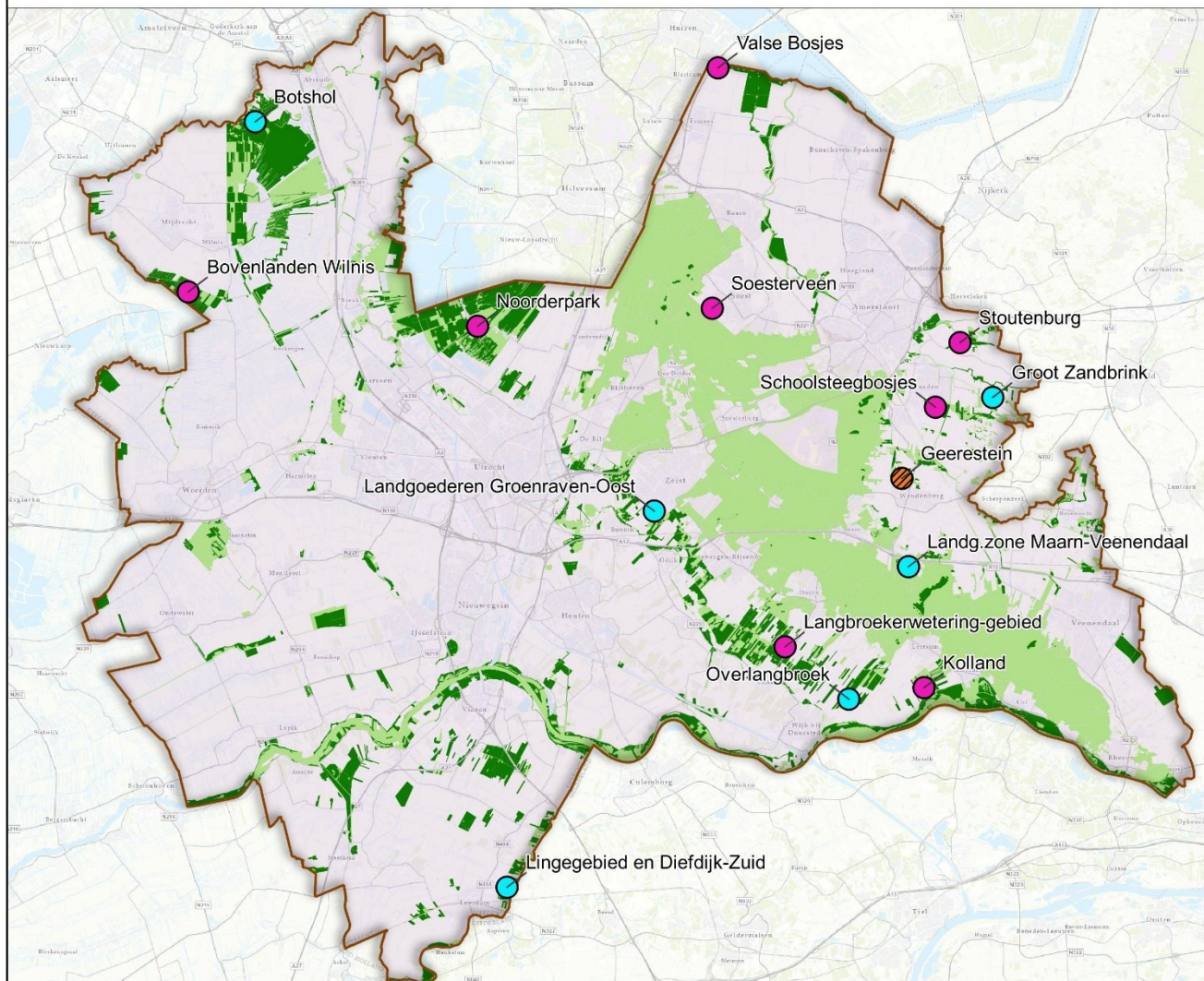
project: PVA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 05-01-2022

opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Croij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

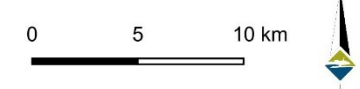
Lokale en Regionale restopgave

Realisatie van NatuurNetwerk Nederland (NNN)

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- regionaal realiseren geplande NNN
- lokaal realiseren geplande NNN
- lokaal + regionaal realiseren NNN

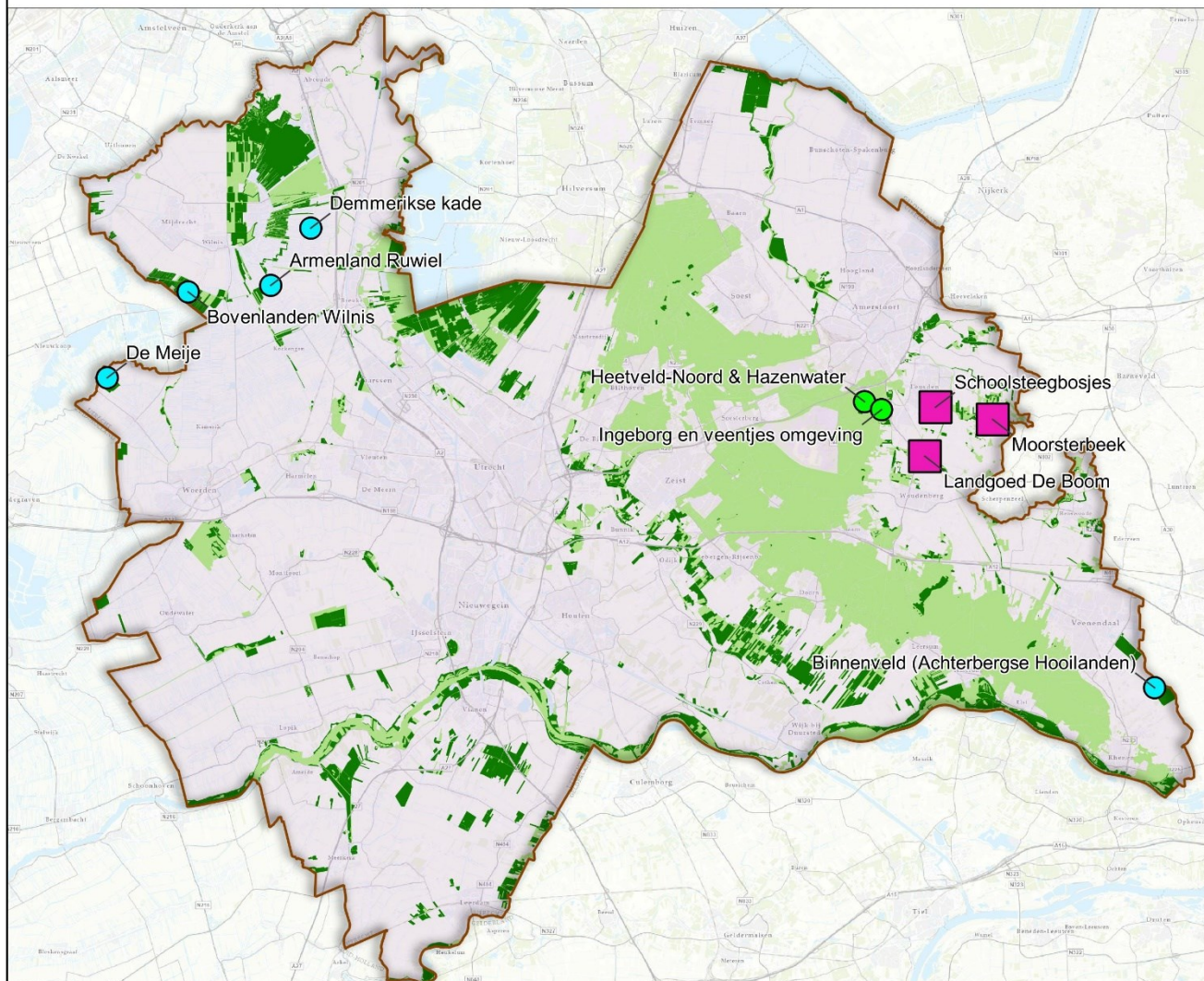
project: PVA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 03-03-2022

opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Crooij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

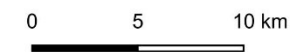
Lokale en Regionale restopgave

Herbegrenzing / uitbreiding van NatuurNetwerk Nederland (NNN) inclusief creëren extra buffergebied

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- lokaal herbegrenzen SUBTOP (nieuw)
- regionaal uitbreiden NNN incl. extra buffering (nieuw)
- voorstel herbegrenzing NNN

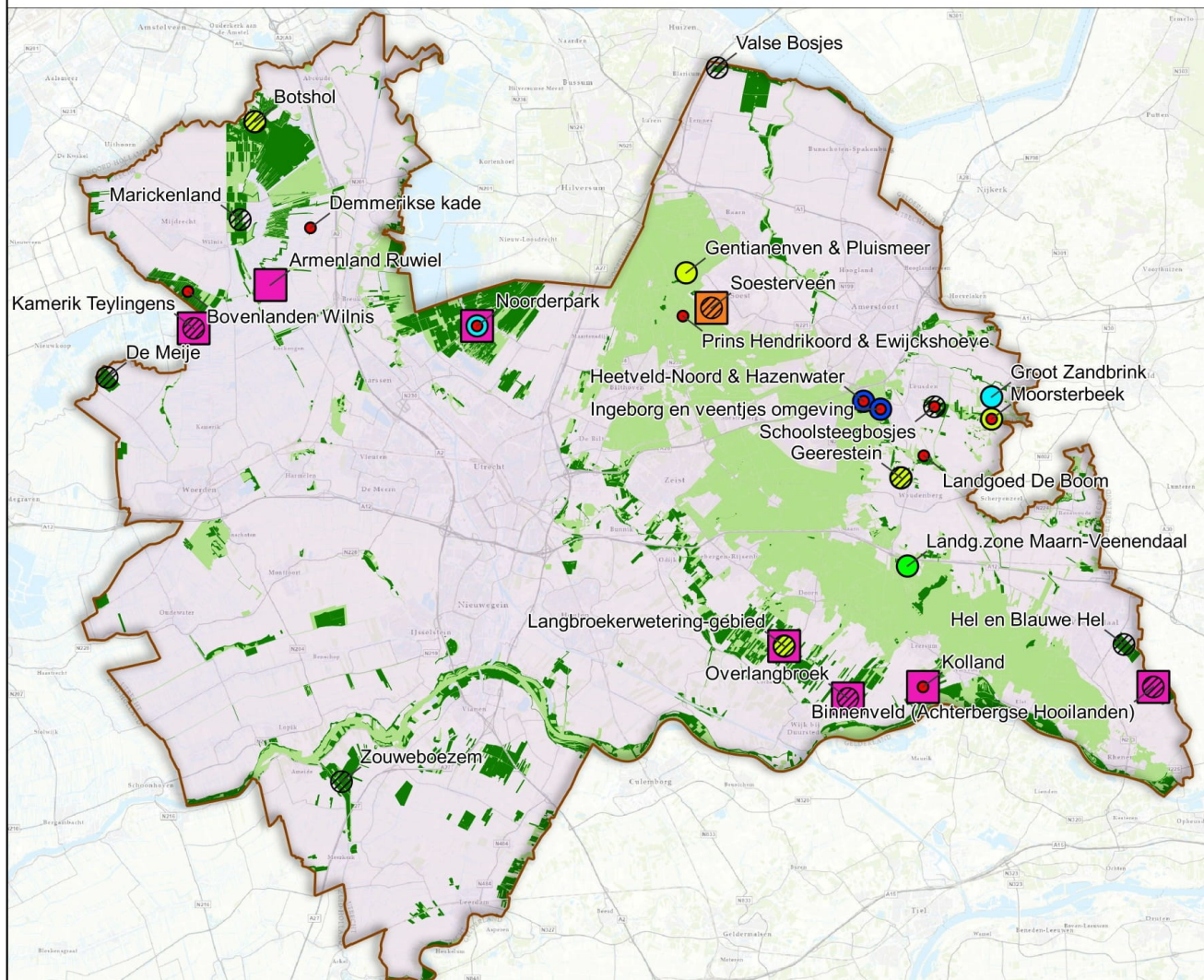
project: PVA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 03-03-2022

opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Crooij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

Lokale restopgave

Inrichtingsmaatregelen & plannen / Onderzoek / Evaluatie / Herbegrenzing SUBTOP-gebied

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- evaluatie (nieuw)
- evaluatie (loopt)
- onderzoek (nieuw)
- onderzoek (loopt)
- lokaal hebegrenzen SUBTOP (nieuw)
- inrichtingsplan (nieuw)
- inrichtingsmaatregel (loopt)
- inrichtingsmaatregel (nieuw)

0 5 10 km

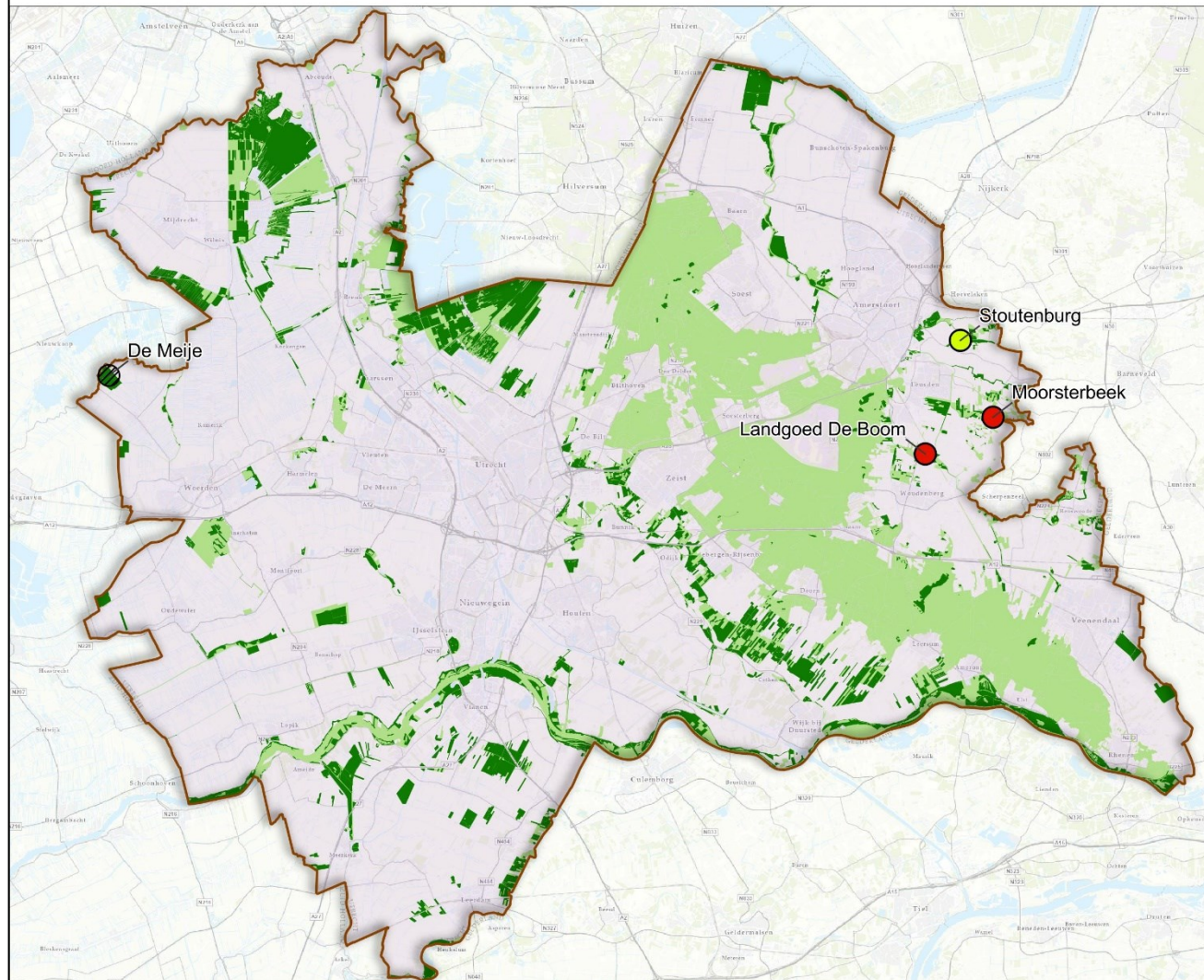
project: PvA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 06-01-2022

opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Croij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

Regionale restopgave

Inrichtingsmaatregelen & plannen / Onderzoek / Kennisdeling & afstemming

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- inrichtingsmaatregel (nieuw)
- inrichtingsmaatregel (loopt)
- onderzoek (nieuw)

0 5 10 km

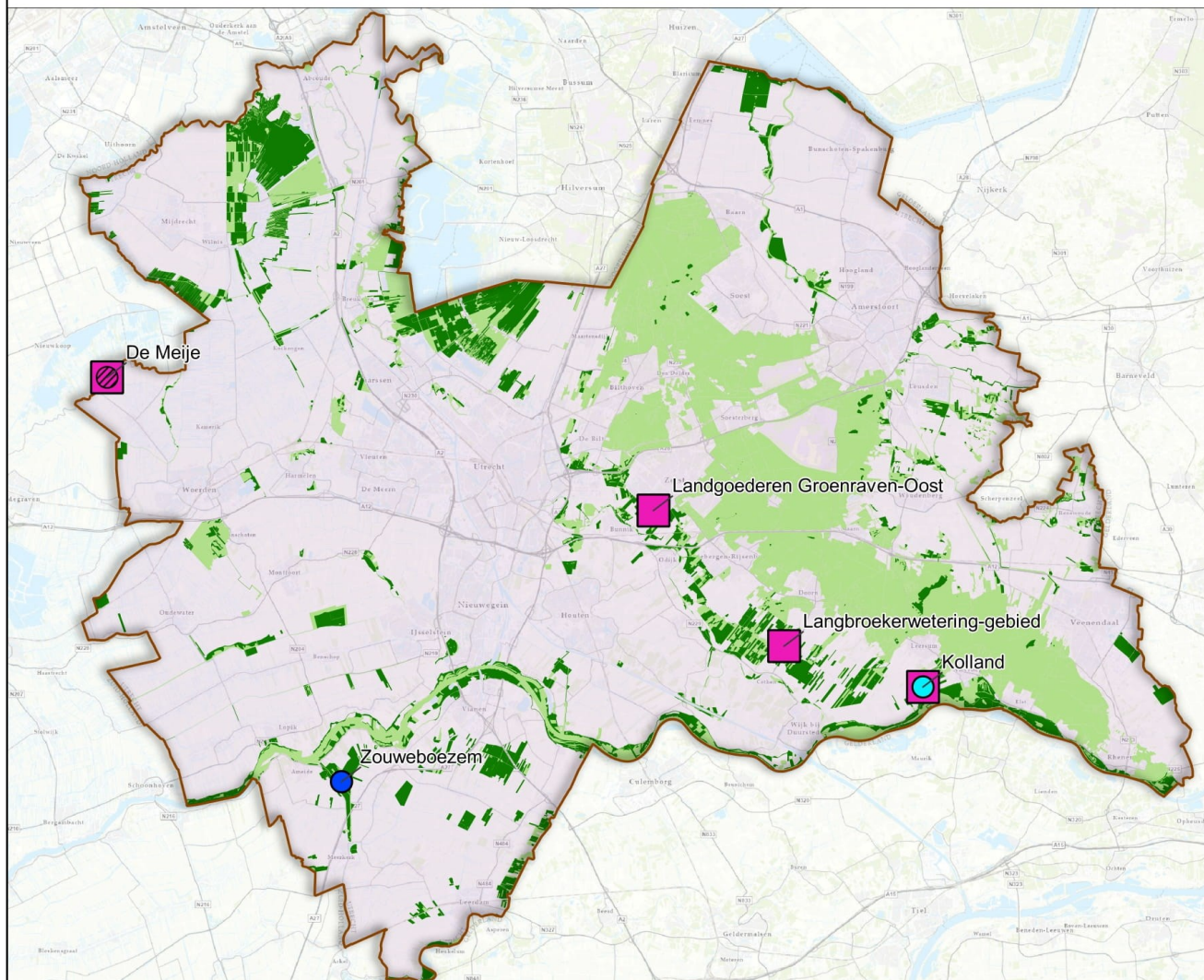
project: PVA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 28-01-2022

opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Crooij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

Lokale restopgave

Afspraken over peilbeheer / peilbesluit procedure / verbeteren waterkwaliteit

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- afspraken peilbeheer (nieuw)
- bezwaren peilbesluit (loopt)
- afspraken peilbeheer (loopt)
- verbeteren waterkwaliteit (loopt)

0 5 10 km

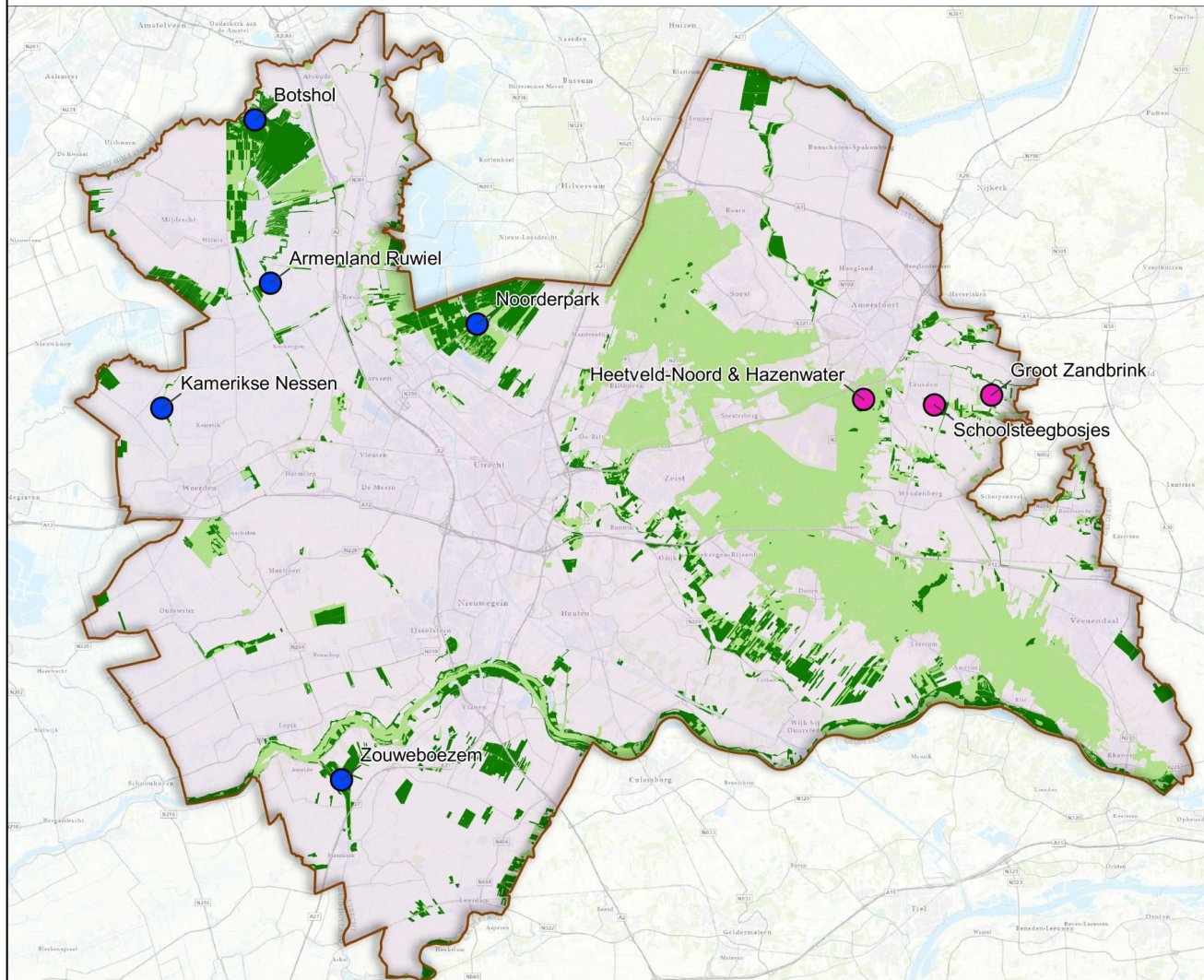
project: PvA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 06-01-2022

opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Croij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

Regionale restopgave

Afspraken over peilbeheer / verbeteren waterkwaliteit

Legenda

- NatuurNetwerk Nederland (NNN)
- Verdrogingsgevoelige natuur (kaart 4C)
- uitgangspunten peilbeheer (nieuw)
- verbeteren waterkwaliteit (loopt)

0 5 10 km

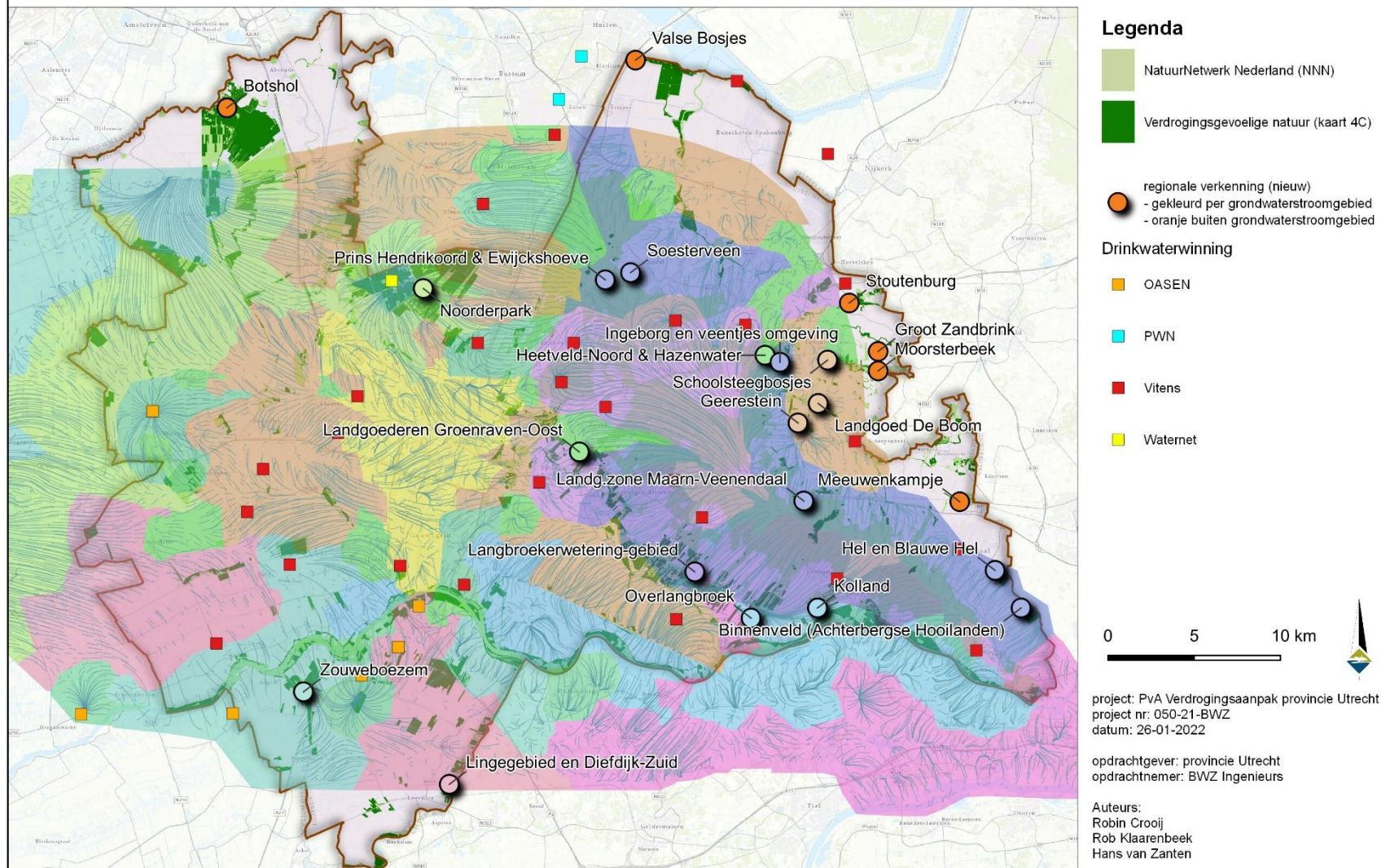
project: PvA Verdrogingsaanpak provincie Utrecht
project nr: 050-21-BWZ
datum: 06-01-2022

opdrachtgever: provincie Utrecht
opdrachtnemer: BWZ Ingenieurs

Auteurs:
Robin Croij
Rob Klaarenbeek
Hans van Zanten

Regionale restopgave

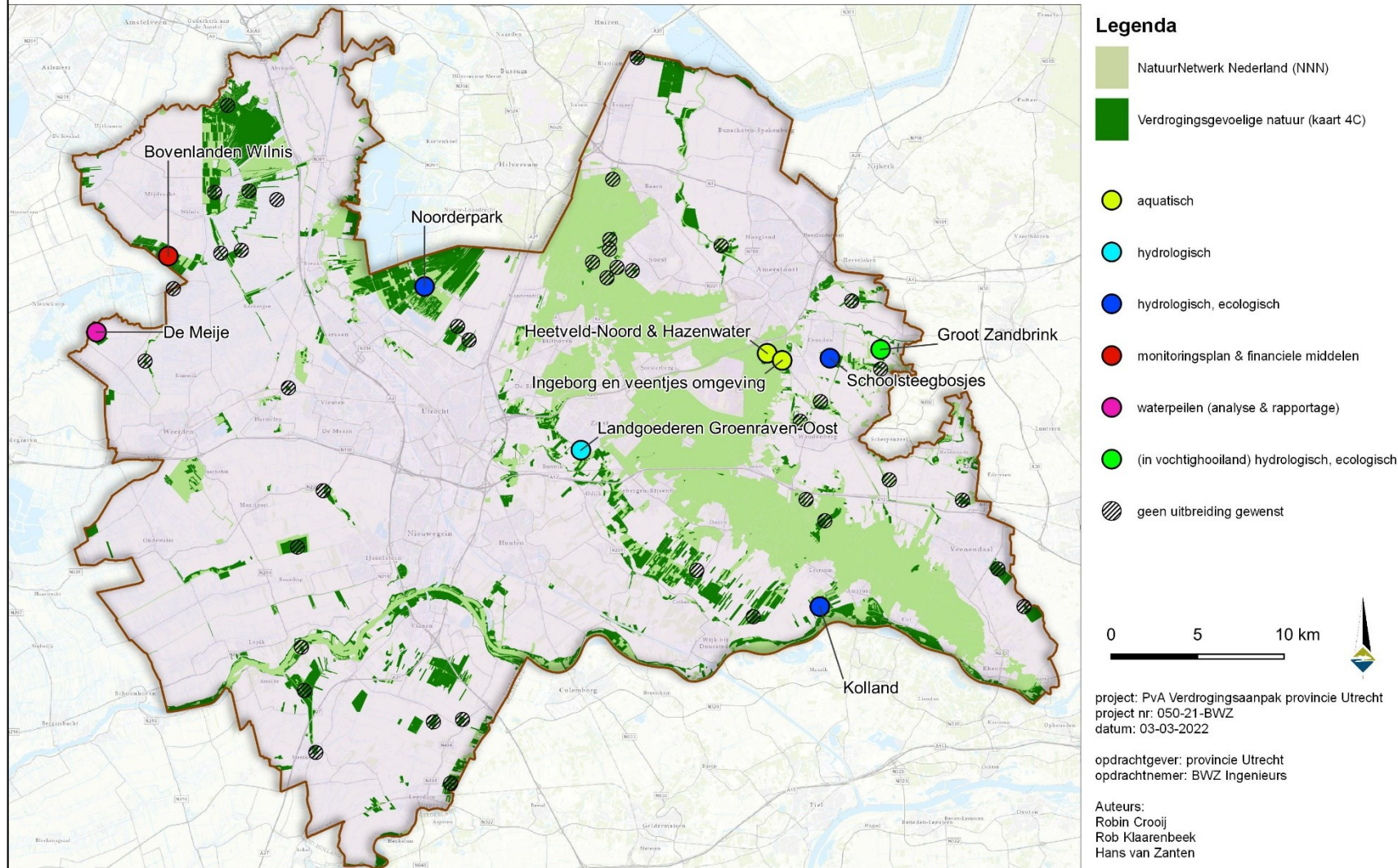
Gewenste regionale verkenning per gebied gecategoriseerd in grondwaterstroomgebied

Wens tot uitbreiding van monitoring

Op basis van enquêtes en interviews

Bijlage 4: Overzicht monitoring per gebied

Nr.	TOP- en SUBTOP-gebied	Huidige monitoring	Extra peilbuizen Dinoloket	Peilbuis-evaluatie	Opmerkingen	Gewenste uitbreiding monitoring
		Peilbuisnr. eigenaar provincie	(datum laatste invoer Dinoloket)			
1	Armenland Ruwiel	Hydrologisch B31E0301	B31E0303 (29-08-1991) B31E0306 (30-09-2019) B31E0302 (18-11-1991) B31E0304 (01-11-1993) B31E0297 (14-03-1988) B31E0298 (28-08-1990) B31E0300 (28-03-1991)	Alterra/WER 2014+2019 Evaluatie indien er aanleiding voor is (TOP)	PU buis is voorzien van drukopnemer, wordt 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	geen uitbreiding nodig van hydrologische monitoring
2	Binnenveld (Achterbergse Hooilanden)	Hydrologisch (Putcodes uit de BRO:) GMW39F128242 GMW39F128243 GMW39F128244		Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	BRO nummers: GMW000000042738 GMW000000042740 PU buizen zijn voorzien van drukopnemers, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	1 meetpunt in 3 vegetatietypes. Geen uitbreiding nodig van hydrologische monitoring
3	Botshol	Hydrologisch B31E2620 B31E2617 B31E2618 B31E2619 Aquatisch Ecologisch	B31E0296 (22-11-2020) B31E0197 (27-04-2007) B31E0318 (27-06-2009) B31E0317 (14-03-2008)	Alterra 2014 Evaluatie i.h.k.v. N2000	PU buizen zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	geen uitbreiding nodig van hydrologische monitoring
4	Bovenlanden Wilnis	Hydrologisch Bovenlanden 001 Wilnis Bovenlanden 002 Wilnis Waterpeilen, Aquatisch, Ecologisch	B31E0289 (04-03-1982) B31E0288 (14-12-1984) B31E0290 (04-03-1982) B31E0142 (28-06-2007)	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Peilbuizen provincie aangelegd in 2021. PU buizen zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022 AGV geeft aan dat verschillende partijen een taak uitvoeren, maar dit is niet centraal en gestructureerd belegd. Om deze reden geeft AGV aan dat het onduidelijk is door welke partij metingen worden uitgevoerd.	monitoringsplan & financiële middelen (wens AGV) Mogelijk kunnen de water- en natuurbeheerder samen een plan opstellen voor aquatische en ecologische monitoring
6	De Meije	Hydrologisch B31D1431 B31D0242 (04-05-2020)	B31D0240 (18-11-1991) B31D0239 (27-04-1990) B31D0238 (18-11-1991)	Alterra/WER 2019	PU buizen zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	Waterpeilen centraal in reservaatgebied (analyse & rapportage)

		B31D0243 (20-01-2021) B31D0226 (30-09-2019) Waterpeilen	B31D0237 (18-11-1991) B31D0236 (18-11-1991) B31D0235 (18-11-1991) B31D0234 (29-08-1991) B31D0233 (18-11-1991) B31D0232 (18-11-1991) B31D0230 (30-09-2019) B31D0228 (30-09-2019) B31D1377 (30-09-2019) B31D0225 (18-11-1991) B31D0223 (30-09-2019) B31D0222 (01-11-1993) B31D1380 (30-09-2019) B31D1379 (30-09-2019) B31D1378 (30-09-2019) B31D0241 (16-09-2002) B31D1432 (31-12-2010) B31D1430 (31-10-2020)	Evaluatie i.h.k.v. N2000	HDSR heeft geen behoefte aan uitbreiding van het grondwatermeetnet	Daarnaast verzoekt SBB om peilschalen te plaatsen in het gebied zodat het oppervlaktewaterpeil kan worden gemonitord.
7	Demmerikse Kade		-		geen meetnet verdroging	
8	Geerestein	Peilbuizen	B32D1377 (26-03-2020)			niet bekend of meetpunt nodig is in Geerestein
9	Gentianenven & Pluismeer (De Stulp)	Hydrologisch B32A0660 (30-09-2020) Ecologisch	B32A0665 (28-09-2019) B32A1873 (28-09-2019) B32A0662 (29-05-2012) B32A0663 (29-05-2012) B32A0664 (29-05-2012) B32A0658 (29-05-2012) B32A0657 (29-01-2001) B32A0267 (26-08-1941) B32A0655 (29-01-2001) B32A0661 (29-05-2012) B32A0659 (29-05-2012)	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	1 vaste peilbuis aanwezig. Door PU overgenomen van meetnet SBB en voorzien van drukopnemer. Wordt 3x per jaar uitgelezen.	
12	Groot Zandbrink	Hydrologisch B32G0413 (13-08-2020) B32G1122 (22-11-2020) B32G1154 (31-03-2020) Flora	B32G1068 (28-12-2017) B32G1067 (28-12-2017) B32G1120 (28-12-2017) B32G1121 (28-12-2015) B32G1066 (28-12-2017)	Alterra/WER 2014+2019 Evaluatie indien er aanleiding voor is (TOP)	Na overdracht door SBB geen invoer meer in Dinoloket. PU buizen zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	hydrologisch, ecologisch <i>(ook peilbuizen gewenst in vochtig hooiland)</i>
13	Heetveld-Noord & Hazenwater	Hydrologisch B32D1403 B32D1404 B32D1404;001 B32D1405 B32D1405;001	-	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Bestaand meetnet / meetnet Den Treek; er zijn 4 meetpunten met een drukopnemer aanwezig. Deze worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	Grondwaterkwaliteitsmeting in wortelzone

		B32D1406				
14	Hel en Blauwe Hel	Hydrologisch B39E2614 B39E2778 B39E2779 Ecologisch	B39E0421 B39E2617 B39E2615 B39E0417 B39E0412 B39E0419 B39E2616 B39E0411 B39E2890 B39E0410 B39E0414 B39E0422 B39E0385 B39E0377 B39E0384 B39E2894 B39E2892 B39E0376 B39E0381 B39E0380 B39E0383 B39E0379 B39E0382 B39E0378 B39E0223 B39E0416 B39E2618 B39E0415 B39E2613	Alterra/Tauw 2014+2016 Evaluatie i.h.k.v. N2000 (gepland 2022)	evaluatie op basis van meetronde 2021-2022 in Pas rapportage 2022. B39E0422 overgenomen door PU van SBB. De provinciale meetpunten zijn voorzien van drukopnemer, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022.	
15	Ingeborg en veentjes omgeving	Hydrologisch B32D1401 B32D1402 Peilbuizen Ecologisch	-	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Bestaand meetnet / meetnet Den Treek; er zijn 2 meetpunten met een drukopnemer aanwezig. Deze worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	Grondwaterkwaliteitsmeting in wortelzone
16	Kamerik Teylingens,		B31E0309 (15-07-1987) B31E0307 (18-11-1991) B31E0310 (27-02-1987) B31E0311 (18-11-1991)	geen meetnet verdroging		
17	Kamerikse Nessen	Hydrologisch B31D1522 (22-11- 2020)	-	Alterra/WER 2014+2019 Evaluatie indien er aanleiding voor is (TOP)		

18	Kolland	Hydrologisch B39B1571 (31-03-2020) B39B1572 (31-03-2020)	B39B1397 (28-06-2019) B39B1398 (31-10-2020)	Alterra/Tauw 2014+2016 Evaluatie i.h.k.v. N2000 (gepland 2022)	evaluatie op basis van meetronde 2021-2022 in Pas rapportage 2022	hydrologisch, ecologisch
19	Landgoed De Boom	Hydrologisch (nieuw meetpunt 2022)	GMW32D122548 (08-07-2020)	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Monitoring gestopt door beheerder omdat de restmaatregel niet hydrologisch afhankelijk is. Beheerder werkt eraan om informatie naar Dinoloket te ontsluiten. Gepland: aanleg meetpunt 2022	
20	Landgoederen Groenraven- Oost	Hydrologisch De Bunzing Groenraven Oost Hoge Woerd A12 Ecologisch	B32C0739 (31-12-2999) B32C0740 (21-2-1995) B32C0741 (31-12-2999) B32C0742 (5-1-1996) B32C0743 (31-12-2999) B32C0744 (21-2-1995) B32C0745 (21-2-1995) B32C0746 (21-2-1995) B32C0747 (21-2-1995) B32C0748 (31-12-2999) B32C0749 (31-12-2999) B32C0750 (21-2-1995) B32C0751 (21-2-1995) B32C0752 (31-12-2999) B32C0753 (21-2-1995) B32C0754 (21-2-1995) B32C0755 (31-12-2999) B32C0756 (21-2-1995) B32C0757 (21-2-1995) B32C0758 (21-2-1995) B32C0759 (31-12-2999) B32C0760 (31-12-2999) B32C0762 (31-12-2999) B32C0763 (31-12-2999) P32C0010 (31-12-2999) P32C0011 (31-12-2999) P32C0012 (5-1-1996) P32C0013 (5-1-1996) P32C0014 (31-12-2999) P32C0016 (31-12-2999) P32C0015 (31-12-2999) B32C0188 (31-12-2019)	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Bunzing: nieuw meetpunt aangelegd in 2021; Hoge Woerd: nieuw meetpunt aangelegd in 2021. Ervaring is dat de continuïteit van meten niet kan worden gewaarborgd voor alle peilbuizen zoals in kolom 'Extra peilbuizen Dinoloket' is opgenomen. Om deze reden het verzoekt Utrechts Landschap 1 meetpunt voor het gehele gebied door de provincie te laten beheren (automatische registratie). De provincie Utrecht heeft recent 2 peilbuizen met een automatische peilmeting in het gebied geplaatst. Deze worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022.	hydrologisch
21	Landgoederenzone Maarn- Veenendaal	Hydrologisch Pb Andrestein- Mandersloot		Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Andrestein-Mandersloot: 1 meetpunt aangelegd in 2021; voorzien van drukopnemer, wordt 3x/jaar uitgelezen, data	

		B32D0320 - Kombos (14-10-2020) B32D1324 - Kombos			worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022. Kombos: 1 meetpunt aanwezig in Kombos en 1 westzijde N226.	
22	Langbroekerweteringgebied	Hydrologisch Leeuwenburg 001 New Leeuwenburg,002	-	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Leeuwenburg: 2 meetpunten aangelegd. Deze zijn voorzien van drukopnemer, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022. In LBW meetnet aanwezig van HDSR	
23	Lingegebied en Diefdijk zuid	Hydrologisch Diefdijk-zuid;001 Ecologisch, Monitoringsplan	B38H2373 31-12-2019 B38H2384 31-12-2019 B38H0375 31-12-2019 B38H0375 06-05-2020 B38H2386 31-12-2019	Evaluatie i.h.k.v. N2000	Peilbuis provincie aangelegd 2021. Deze is voorzien van drukopnemer, wordt 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022. Monitoringsplan ontbreekt. Peilgegevens moeten bij de partners worden opgehaald dat als lastig wordt ervaren.	
24	Marickenland deelproject 1	Hydrologisch Grondwatermeetnet Marickenland https://grondwater.in/marickenland	-	Evaluatie: project Marickenland	interne check provincie bij AVP dat grondwaterreeksgegevens en meetpunten aan de BRO worden geleverd.	
25	Meeuwenkampje	Hydrologisch B32G0414 B32G1155 B32G0415	B32G0419 B32G0407 B32G0415 B32G0405 B32G0418 B32G1155 B32G0417 B32G0420 B32G0406 B32G0414 B32G0416	Alterra/WER 2014+2019 Evaluatie indien er aanleiding voor is (TOP)	Peilbuizen van PU zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022.	
26	Moorsterbeek	Hydrologisch Moorsterbeek Ecologisch	-	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Meetpunt aangelegd 2021	
27	Noorderpark	Hydrologisch B31F0568 B31F0569 B31F0574	Zeer groot aantal	Evaluatie i.h.k.v. N2000 (gepland 2022)	evaluatie op basis van meetronde 2020-2021 in Pas rapportage 2022.	hydrologisch, ecologisch

		B31F0574 B31F2155 B31F2298 B31F2299 B31F2301 B31F2302 B31F2303 B31F2387 B31F2387 B31F2388 B31F2388 B31F2389 B31F2389 B31F2539 B31F2539 B31F2540 B31F2541 B31F2541 B31F2542 B31F2584 B31F2585 B31H2318 B31H3105 B31H3105 Aquatisch			AGV monitort en evalueert de peilgegevens om eventueel het peilbeheer op basis hiervan te kunnen bijsturen. Peilbuizen van PU zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022	
28	Overlangbroek	Hydrologisch B39B1569 (31-03-2020) B39B1570 (22-11-2020)	B39B1555 (29-05-2019) B39B1556 (29-05-2019) B39B1557 (29-05-2019) B39B1567 (29-05-2019) B39B1561 (29-05-2019) B39B1560 (29-05-2019) B39B0346 (22-03-2010) B39B1564 (29-05-2019) B39B1559 (29-05-2019)	Alterra/Tauw 2014+2016 Evaluatie i.h.k.v. N2000 (gepland 2022)	Peilbuizen van PU zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022. Evaluatie op basis van meetronde 2021-2022 in Pas rapportage 2022	
29	Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve	ecologisch	-			niet bekend of meetpunt nodig is in Prins Hendrikoord & Ewijckshoeve
30	Schoolsteegse Bosjes	Hydrologisch B32D1396 (22-11-2020) B32D1367 (22-09-2020) B32D1368 (31-03-2020) B32D1397 (22-11-2020)	GMW32D128249 (28-01-2021) GMW32D128246 (28-01-2021)	Alterra/WER 2014+2019 Evaluatie indien er aanleiding voor is (TOP)	Peilbuizen van PU zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022.	hydrologisch, ecologisch
		Ecologisch				

31	Soesterveen (Praamgracht)	Hydrologisch, (B32A1855, Nonnenland) Ecologisch	B32A0669 (28-03-2003) B32A0670 (25-08-2020) B32A1911 (25-08-2020) B32A0668 (25-08-2020) B32A0667 (25-08-2020)		in Nonnenland 1 drukopnemer geplaatst	niet bekend of meetpunt nodig is in Soesterveen
32	Stoutenburg	Hydrologisch Pb Stoutenburg 001 Pb Stoutenburg 002 Ecologisch	-	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	2 peilbuizen provincie aangelegd in 2021. Deze zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022. Beheerder werkt eraan om informatie naar Dinoloket te ontsluiten.	
35	Valse Bosjes	Hydrologisch (Zie meetnet NM) Ecologisch	B26C4146 (08-12-2020) B26C4147 (08-12-2020) B26C4148 (08-12-2020)	Evaluatie indien er aanleiding voor is (SUBTOP)	Er is een actief meetnet van NM. NM beheert de meetdata.	
36	Zouweboezem GMW38E128241 (28-01-2021) GMW38E128245 (28-01-2021)	Hydrologisch	B38E0219 31-12-2012 GMW38E128241 (28-01-2021) GMW38E128245 (28-01-2021)	Evaluatie i.h.k.v. N2000	In 2021 heeft de provincie 2 meetpunten aangelegd. Deze zijn voorzien van drukopnemers, worden 3x/jaar uitgelezen, data worden ingelezen in de BRO in de loop van 2022.	

Gebiedsinrichting

het uitwerken van o.a. inrichtingsvisies in ontwerpen, bestekken of andere contractvormen en uitvoeringsbegeleiding

Water & Veiligheid

Onderzoek, advies en beleidsondersteuning waarna ontwerp, bestek (of andere contractvorm) en uitvoeringsbegeleiding van maatregelen kunnen volgen.

Infrastructuur

het uitwerken van technische ontwerpen, bestekken en uitvoeringsbegeleiding voor civiele constructies zoals wegen, bruggen en pleinen.